

PRÍRUČKA

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

Príručka na posilnenie ochrany
detí so zameraním na obeť
obchodovania s ľuďmi

Rukopis tejto príručky bol dokončený v júly 2019.

Veľké množstvo informácií o Agentúre Európskej únie pre základné práva sa nachádza na internete. Sú dostupné na internetovej stránke agentúry FRA (fra.europa.eu).

Viac doplňujúcich informácií o Európskej únii je k dispozícii na internete. Sú dostupné cez server Európa (<http://europa.eu>).

Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2020

Print	ISBN 978-92-9474-822-5	doi:10.2811/65118	TK-03-19-201-SK-C
PDF	ISBN 978-92-9474-814-0	doi:10.2811/151881	TK-03-19-201-SK-N

© Agentúra Európskej únie pre základné práva a Európska únia, 2020

Ilustrácia na obálke: © FRA

Reprodukcia je povolená pod podmienkou uvedenia zdroja.

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

Príručka na posilnenie ochrany
detí so zameraním na obeť
obchodovania s ľuďmi

Predslov

Každá štvrtá registrovaná obeť obchodovania s ľuďmi v Európskej únii (EÚ) je dieťa. S dievčatami a chlapcami sa obchoduje na účely sexuálneho vykorisťovania vrátane výroby detskej pornografie, núteného žobrania a trestnej činnosti atď. Obchoduje sa s nimi smerom do EÚ a v rámci EÚ a často v rámci ich vlastného členského štátu. V drvivej väčšine prípadov sú cieľom dievčatá. Registrované detské obeť v EÚ dvojnásobne prevyšujú počet detských obetí z krajín mimo EÚ.

EÚ a jej členské štáty musia dodržiavať, chrániť a presadzovať právo dieťaťa „na takú ochranu a starostlivosť, aká je potrebná pre ich blaho“, ako sa vyžaduje v článku 24 Charty základných práv EÚ. Deti sú naďalej hlavnou súčasťou programu EÚ zameraného na boj proti obchodovaniu s ľuďmi. V práve EÚ sa stanovuje osobitná ochrana detských obetí obchodovania s ľuďmi bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť alebo postavenie vrátane prispôbeného prístupu k podporným službám a zvýšenej ochrany v trestnom konaní. Tento prístup zameraný na dieťa bol rozvinutý v mnohých politických programoch, ktorých cieľom je lepšia ochrana a rehabilitácia detí.

Vo svojom oznámení z roku 2017 o *posilnení opatrení EÚ zameraných na boj proti obchodovaniu s ľuďmi* sa Európska komisia zaväzuje podporovať odborných pracovníkov a orgány v členských štátoch EÚ v ich rozhodujúcom spoločnom úsilí. Úzka spolupráca na všetkých úrovniach – na vnútroštátnej aj nadnárodnej úrovni – je kľúčom k ochrane práv detí a zabezpečeniu pomoci a podpory primeranej ich veku a pohlaviu, a to aj pokiaľ ide o starostlivosť, zdravie a vzdelanie.

Ako sa uvádza v oznámení z roku 2017, prioritou EÚ je zabezpečiť, aby boli identifikované všetky obeť a aby mali prístup k primeranej pomoci a ochrane. Konečným cieľom je samozrejme zabrániť tomu, aby sa zločin vôbec udial. Vyžaduje si to vidieť a priznať veci, o ktorých sa často nehovorí, a hovoriť o nich. Toto usmernenie to podporuje.

Deti sú obzvlášť zraniteľné. Samotná zraniteľnosť však nevedie k obchodovaniu s ľuďmi. Obchodovanie s ľuďmi je podnecované vysokými ziskmi, ktoré vytvára, a dopytom po službách požadovaných od obetí. V dnešnej EÚ veľa ľudí využíva dievčatá a chlapcov ako tovar – často všetkým na očiach. Rôzne subjekty v legálnom aj nelegálnom sektore z toho ťažia. Zmena tejto hroznej reality musí preto zahŕňať boj proti kultúre beztrestnosti s postavením páchatel'ov, vykorisťovateľ'ov a používateľ'ov/zneužívateľ'ov pred súd.

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

Agentúra EÚ pre základné práva vypracovala toto usmernenie v úzkej spolupráci s Európskou komisiou v rámci mandátu koordinátora EÚ pre boj proti obchodovaniu s ľuďmi. Účelom tohto usmernenia je prispieť ku kľúčovým cieľom stanoveným v oznámení z roku 2017 o posilnení opatrení EÚ zameraných na boj proti obchodovaniu s ľuďmi v súlade so záväzkami uvedenými v *Spoločnom vyhlásení agentúr EÚ z roku 2018 o záväzku v oblasti boja proti obchodovaniu s ľuďmi*, ktoré podpísalo desať agentúr EÚ. Našou hlavnou úlohou zostáva spolupráca na odstraňovaní tejto trestnej činnosti a zabezpečovaní uplatňovania práv obetí. Dlhujeme to obetiam.

Dr. Myria Vassiliadou

Koordinátorka EÚ pre boj proti obchodovaniu s ľuďmi

Michael O'Flaherty

Riaditeľ Agentúry Európskej únie pre základné práva

Obsah

PREDSLOV.....	3
AKO POUŽÍVAŤ TÚTO PRÍRUČKU	9
ROZSAH PRÍRUČKY	13
ČASŤ 1: PRÁVNÝ RÁMEC A RÁMEC OCHRANY DETÍ.....	23
1.1. Právny rámec.....	23
1.2. Zásady práv dieťaťa.....	30
1.3. Integrované systémy ochrany detí.....	31
ČASŤ 2: 10 POTREBNÝCH OPATRENÍ NA OCHRANU.....	37
Opatrenie 1: Odhaliť, identifikovať a postúpiť dieťa	41
Opatrenie 2: Vymenovať opatrovníka	51
Opatrenie 3: Vypočuť dieťa.....	54
Opatrenie 4: Posúdiť najlepší záujem dieťaťa.....	63
Opatrenie 5: Skoordinovať všetky zúčastnené strany v rámci členského štátu...67	
Opatrenie 6: Reagovať na potreby ochrany.....	75
Opatrenie 7: Určiť právomoc a nadviazať nadnárodnú spoluprácu.....	84
Opatrenie 8: Podporiť dieťa počas súdneho konania	102
Opatrenie 9: Určiť a zaviesť trvalé riešenia	111
Opatrenie 10: Monitorovať blaho dieťaťa.....	118
PRÍLOHA 1: ODKAZY NA PRÁVNE PREDPISY.....	121
PRÍLOHA 2: VYBRATÁ LITERATÚRA A JUDIKATÚRA.....	126
PRÍLOHA 3: ZOZNAM KONTAKTNÝCH ÚDAJOV	133
PRÍLOHA 4: PREHLAD TOHO, ČO BY MALI ROBIŤ ZODPOVEDNÉ ORGÁNY.....	134

Obrázky a tabuľky

Obrázok 1:	Ktorých detí sa príručka týka?.....	13
Obrázok 2:	Počet registrovaných detských obetí obchodovania s ľuďmi v rokoch 2015 – 2016, päť hlavných členských štátov EÚ	18
Obrázok 3:	Možné riziká rutinného presunu detí do členského štátu EÚ, ktorý je štátom pôvodu	20
Obrázok 4:	Relevantné nástroje	24
Obrázok 5:	10 opatrení na podporu detí, ktoré sú bez rodičovskej starostlivosti a potrebujú ochranu, vrátane obetí obchodovania s ľuďmi, ktoré sú v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný	38
Obrázok 6:	Schengenský priestor, marec 2019	44
Obrázok 7:	Mandát opatrovníka.....	53
Obrázok 8:	Informovanie a zohľadňovanie názorov dieťaťa pri všetkých 10 opatreniach.....	55
Obrázok 9:	Prvky, ktoré je potrebné zohľadniť pri posudzovaní najlepšieho záujmu	66
Obrázok 10:	Pravidlá na určenie právomoci v prípadoch ochrany detí	86
Obrázok 11:	Predbežné opatrenia podľa článku 20 nariadenia Brusel IIa.....	89
Obrázok 12:	Ilustračné príklady predbežných a iných ako predbežných opatrení	90
Obrázok 13:	Skupiny, ktoré môžu byť zapojené do domácej a nadnárodnej spolupráce.....	91
Obrázok 14:	Rozsah pôsobnosti všeobecného nariadenia o ochrane údajov a smernice o presadzovaní práva	100
Tabuľka 1:	Zásady práv dieťaťa v medzinárodných nástrojoch a nástrojoch EÚ	30
Tabuľka 2:	Právo na informácie v príslušných právnych predpisoch EÚ	55
Tabuľka 3:	Výslovné odkazy na rodové hľadisko v príslušných právnych predpisoch EÚ	57

Tabuľka 4:	Odkazy na medzinárodné nástroje, regionálne nástroje a nástroje EÚ.....	76
Tabuľka 5:	Ochranné opatrenia pre detské obeť počas trestného konania v práve EÚ.....	103

Ako používať túto príručku

Agentúra Európskej únie pre základné práva (FRA) vypracovala túto príručku v spolupráci s úradom koordinátora EÚ pre boj proti obchodovaniu s ľuďmi, ktorý zastrešuje Európska komisia. Uplatňuje kroky stanovené v [oznámení o posilnení opatrení EÚ zameraných na boj proti obchodovaniu s ľuďmi](#) z decembra 2017 a opiera sa prítom o spoločné vyhlásenie o boji proti obchodovaniu s ľuďmi, ktoré podpísalo desať agentúr EÚ v roku 2018.

Agentúra FRA zmapovala postupy členských štátov EÚ a výsledky prediskutovala so skupinou odborníkov. Tieto diskusie viedli k určeniu hlavných oblastí, ktoré by mohli mať prospech zo štruktúrovanejšieho súboru usmernení. Na základe odporúčaní odborníkov agentúra FRA následne vypracovala hlavné prvky príručky uvedené nižšie. Na druhom stretnutí odborníkov v novembri 2018, ktoré usporiadal Eurojust v Haagu, sa posúdila jej kvalita. Medzi odborníkmi boli sudcovia, prokurátori a zástupcovia ústredných orgánov podľa nariadenia Brusel IIa, ako aj zainteresované strany z radov občianskej spoločnosti, medzinárodných organizácií, Eurojustu, Europolu a Európskej komisie. Počas tohto procesu sa zohľadnili ďalšie príspevky, a to aj v súvislosti s cieľovou žiadosťou adresovanou platforme občianskej spoločnosti EÚ a elektronickej platforme občianskej spoločnosti EÚ proti obchodovaniu s ľuďmi, a od zainteresovaných strán, ktoré pôsobia v oblasti práv dieťaťa.

Táto príručka je zameraná na odborných pracovníkov, ktorí môžu prísť do priameho kontaktu s deťmi, ktoré sú bez rodičovskej starostlivosti a potrebujú ochranu v inom členskom štáte Európskej únie (EÚ), ako je ich vlastný, vrátane detských obetí obchodovania s ľuďmi. Tieto deti majú spravidla štátnu príslušnosť členských štátov EÚ, a preto majú právo na voľný pohyb v rámci Európskej únie.

Medzi odborných pracovníkov, ktorí môžu využívať túto príručku, patria orgány presadzovania práva, sociálni pracovníci, zdravotnícki pracovníci, úradníci pre ochranu detí, opatrovníci, sudcovia, právnici, organizácie občianskej spoločnosti, ktoré pracujú v oblasti ochrany detí, konzulárni pracovníci alebo zamestnanci ústredných orgánov vymenovaných podľa nariadenia Brusel IIa [nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003], ako aj ďalšie osoby, ktoré môžu prísť do styku s detskými obeťami obchodovania s ľuďmi. Táto príručka takisto usmerní príslušné subjekty pracujúce v oblasti zákonov, postupov a protokolov a/alebo rozvíjajúce rámce spolupráce v rámci členského štátu alebo medzi rôznymi členskými štátmi EÚ.

V tejto príručke sa zohľadňujú úlohy a zodpovednosti celého radu subjektov. Navrhuje sa v nej, ako zlepšiť spoluprácu v rámci jedného členského štátu EÚ, ako aj medzi

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

rôznymi členskými štátmi EÚ. Identifikuje sa takisto podpora, ktorú môžu poskytovať príslušné agentúry EÚ.

Táto príručka je rozdelená na dve časti. V úvode je vysvetlený rozsah a účel príručky.

- V **časti 1** sa stanovuje príslušný právny rámec, ktorým sa riadi ochrana detí, ktoré sú bez rodičovskej starostlivosti a/alebo potrebujú ochranu v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný, vrátane detských obetí obchodovania s ľuďmi. Uvádzajú sa v nej štyri základné zásady ochrany detí, ktoré vyplývajú z Dohovoru OSN o právach dieťaťa. Zdôrazňuje sa v nej, že opatrenia prijaté na ochranu detí, na ktoré sa vzťahuje táto príručka, musia byť neoddeliteľnou súčasťou vnútroštátneho systému na ochranu detí. Časť 1 poskytuje všeobecné usmernenie, ktoré predstavuje rámec pre opatrenia uvedené v časti 2.
- **Časť 2** obsahuje podstatu tejto príručky. 10 opatrení v časti 2 ponúka praktické návrhy, ako reagovať na potreby týchto detí v oblasti ochrany od ich identifikácie po vykonanie a monitorovanie trvalého riešenia.

Táto príručka obsahuje niekoľko textových polí s týmito informáciami:

- Citácie: citácie z právnych alebo politických dokumentov.
- Ak sa chcete dozvedieť viac: materiály alebo výskum na ďalšie čítanie.
- Praktické nástroje: praktické zdroje, ako sú príručky, kontrolné zoznamy a pod.

V prílohách nájdete ďalšie zdroje vrátane odkazov, literatúry, zoznamov kontaktov a prehľadu zodpovedností rôznych orgánov a jednotlivcov na úrovni členských štátov.

Kľúčové pojmy

Dieťa: dieťaťom je „osoba mladšia ako 18 rokov“.

Zdroj: článok 2 ods. 6 smernice EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ); pozri aj článok 1 Dohovoru OSN o právach dieťaťa.

Prezumpcia detstva: „Ak vek [obete] nie je istý a existujú dôvody domnievať sa, že táto osoba je dieťaťom, takáto osoba sa pokladá za dieťa v záujme toho, aby sa jej mohla bezodkladne poskytnúť pomoc, podpora a ochrana.“

Zdroj: článok 13 ods. 2 smernice EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ).

Obet' obchodovania s ľuďmi: „obet' obchodovania s ľuďmi“ je fyzická osoba, ktorá sa stala obeťou obchodovania s ľuďmi vymedzeného v článku 2 *smernice EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi* (2011/36/EÚ).

Obchodovanie s ľuďmi: V *smernici EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi* (2011/36/EÚ) sa „obchodovanie s ľuďmi“ vymedzuje ako „zlákane, preprava, presun, ukrývanie alebo prevzatie osôb vrátane výmeny alebo odovzdania kontroly nad týmito osobami na účely vykorisťovania, a to prostredníctvom hrozby alebo použitia násilia alebo iných foriem donucovania, únosu, podvodu, klamstva, zneužitia moci alebo zraniteľného postavenia, alebo odovzdávania či prijímania platieb alebo výhod na dosiahnutie súhlasu osoby majúcej kontrolu nad inou osobou“.

Vykorisťovanie: „Vykorisťovanie zahŕňa prinajmenšom zneužívanie iných osôb na prostitúciu alebo iné formy sexuálneho vykorisťovania, nútenú prácu alebo služby vrátane žobrania, otroctvo alebo praktiky podobné otroctvu, nevoľníctvo alebo zneužívanie na trestnú činnosť, alebo odoberanie orgánov.“

Ak sa toto konanie „týka dieťaťa, považuje sa za trestný čin obchodovania s ľuďmi aj vtedy, ak nebol použitý žiadny zo spôsobov uvedených v odseku 1“.

Zdroj: článok 2 smernice EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ).

Registrované obeť obchodovania s ľuďmi: identifikované obeť, ako aj predpokladané obeť obchodovania s ľuďmi.

„Identifikované obeť“ sú osoby, ktoré boli príslušnou formálnou autoritou v členskom štáte formálne identifikované ako obeť obchodovania s ľuďmi.

„Predpokladané“ alebo „potenciálne“ obeť obchodovania s ľuďmi sú osoby, ktoré spĺňajú kritériá smernice 2011/36/EÚ, ale neboli formálne identifikované príslušným formálnym orgánom ako obeť obchodovania s ľuďmi alebo ktoré odmietli byť formálne alebo legálne identifikované ako obeť obchodovania.

Zdroj: Európska komisia, [Data collection on trafficking in human beings in the EU](#) (Zhromažďovanie údajov o problematike obchodovania s ľuďmi v EÚ), 2018, s. 13.

Dieťa, ktoré potrebuje ochranu: „dieťa dočasne alebo trvale zbavené svojho rodinného prostredia alebo dieťa, ktorému vzhľadom na jeho najlepšie záujmy nemôže byť umožnené zostať v tomto prostredí, musí mať právo na osobitnú ochranu a pomoc poskytovanú štátom.“

Zdroj: Článok 20 ods. 1 [Dohovoru o právach dieťaťa](#).

Dieťa bez rodičovskej starostlivosti: dieťa, ktoré nie je v stálej starostlivosti aspoň jedného zo svojich rodičov z akéhokoľvek dôvodu a za akýchkoľvek okolností.

Zdroj: [Usmernenia OSN o náhradnej starostlivosti o deti](#), bod 29.

Opatrovník: nezávislá osoba, ktorá zabezpečuje najlepší záujem a všeobecné blaho dieťaťa a na tieto účely dopĺňa obmedzenú právnu spôsobilosť dieťaťa. Opatrovník koná ako zákonný zástupca dieťaťa vo všetkých konaniach rovnakým spôsobom, ako rodič zastupuje svoje dieťa.

Zdroj: [Výbor OSN pre práva dieťaťa, General Comment No 6](#) (všeobecný komentár č. 6), bod 33.

Trvalé riešenie: komplexné, bezpečné a udržateľné riešenie je riešenie, ktoré v maximálnej možnej miere zohľadňuje najlepší záujem a blaho dieťaťa z dlhodobého hľadiska a je z tohto hľadiska udržateľné a bezpečné. Výsledkom by malo byť zabezpečenie toho, aby sa dieťa mohlo vyvíjať až do dospelosti v prostredí, ktoré bude spĺňať jeho potreby a dodržiavať jeho práva vymedzené v Dohovore o právach dieťaťa.

Zdroj: [Výbor OSN na ochranu práv všetkých migrujúcich pracovníkov a ich rodinných príslušníkov](#) a [Výbor OSN pre práva dieťaťa, spoločný všeobecný komentár č. 3 \(2017\) a č. 22 \(2017\) o všeobecných zásadách týkajúcich sa ľudských práv detí v súvislosti s medzinárodnou migráciou](#), bod 32 písm. j).

Ústredné orgány: inštitúcie určené každým členským štátom EÚ na podporu koordinácie pri vykonávaní nariadenia Brusel IIa.

Zdroj: [Nariadenie Brusel IIa \(ES\) č. 2201/2003](#), články 53 až 55.

Úrad koordinátora EÚ pre boj proti obchodovaniu s ľuďmi, ktorý zastrešuje Európska komisia, vyvinul používateľsky ústretový súbor pojmov týkajúcich sa obchodovania s ľuďmi. Ďalšie informácie sa nachádzajú v dokumente [Key concepts in a nutshell](#) (Kľúčové pojmy v kocke).

Rozsah príručky

K riešeniu prípadov detí, ktoré sú bez rodičovskej starostlivosti a potrebujú ochranu v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný, vrátane detských obetí obchodovania s ľuďmi, v EÚ neexistuje jednotný prístup. Cieľom praktickej príručky je pomôcť odborným pracovníkom:

- odhaliť deti bez rodičovskej starostlivosti, ktoré potrebujú ochranu,
- navrhnúť potrebné ochranné a podporné opatrenia,
- posúdiť najlepší záujem dieťaťa,
- zaviesť trvalé riešenie.

Čitateľ musí pri rozhodovaní o ochrane a starostlivosti o deti zohľadniť ich osobitné potreby, ktoré vyplývajú okrem iného z ich veku, pohlavia a prostredia, z ktorého pochádzajú. Príručka sa zaoberá obchodovaním s deťmi s použitím rodovo špecifického prístupu a prístupu zameraného na dieťa, pričom sa zohľadňujú dôsledky konkrétnej formy vykorisťovania, ktorej boli obeť vystavené.

Deti, na ktoré sa príručka vzťahuje

Táto príručka sa týka detí, ktoré spĺňajú **všetky tri podmienky** uvedené na **obrázku 1**.

Obrazok 1: Ktorých detí sa príručka týka?

Má štátnu príslušnosť alebo **povolenie na pobyt** v EÚ/EHP/CH.

Predpokladá sa, že potrebuje **ochranu**, napr. ako obeť obchodovania s ľuďmi.

Je bez **rodičovskej starostlivosti**.

Poznámky: EÚ = Európska únia, EHP = Európsky hospodársky priestor, CH = Švajčiarsko.
Zdroj: FRA, 2019.

Deti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

Táto príručka sa týka detí, ktoré sú v **inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný**. Vo väčšine prípadov majú tieto deti štátnu príslušnosť jedného z členských štátov EÚ. Niekedy majú riadne povolenie na pobyt v jednom z členských štátov EÚ.

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

K obchodovaniu s deťmi môže dochádzať v rámci členského štátu EÚ bez prekročenia akýchkoľvek hraníc a pre tieto deti takisto platia mnohé zásady a opatrenia uvedené v tejto príručke.

Deti, ktoré potrebujú ochranu, vrátane detských obetí obchodovania s ľuďmi

Táto príručka sa týka detí, ktoré **potrebujú ochranu**. Účelom tejto príručky je podporovať opatrenia zamerané na riešenie a prevenciu obchodovania s deťmi. Na riešenie problému obchodovania s deťmi je potrebné pozrieť sa na širšie súvislosti. Táto príručka sa preto netýka iba detí, ktoré boli identifikované ako obeť alebo predpokladané **obete obchodovania s ľuďmi**. Vztahuje sa aj na tie deti, ktoré sú v inom členskom štáte EÚ a ktoré mohli byť predmetom obchodovania s ľuďmi, ale neboli identifikované ako také, alebo ktoré sú vystavené zvýšenému riziku, že sa stanú obeťou obchodovania s ľuďmi. V tejto príručke sa označujú ako deti, ktoré „potrebujú ochranu“.

Deti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný, „potrebujú ochranu“, ak im chýbajú podmienky na životnú úroveň primeranú fyzickému, duševnému, duchovnému, morálnemu a sociálnemu rozvoju dieťaťa, ako sa vyžaduje v [Dohovore o právach dieťaťa](#) (článok 27). Deťom môže chýbať prístup k zdravotníckym službám, môžu pracovať v neprimeraných podmienkach, môžu vymeškávať školu, byť sexuálne zneužívané, nútené žobrať alebo páchať menej závažné trestné činy. Môžu byť takisto bez domova alebo bývať na ulici.

Deti bez rodičovskej starostlivosti

Príručka sa zameriava na **deti bez rodičovskej starostlivosti**. V zásade existujú dva rôzne scenáre, v ktorých môže byť dieťa zbavené svojho rodinného prostredia: 1. dieťa nemá rodičov, t. j. je sirota, je opustené rodičmi, je bez sprievodu alebo je oddelené od svojich rodičov a/alebo zákonných zástupcov v krajine, kde je dieťa identifikované; 2. jeho rodičia sú vylúčení z výkonu rodičovských práv a povinností v dôsledku zneužívania alebo zanedbávania, napríklad ak sa podieľajú na vykorisťovaní dieťaťa alebo obchodovaní s deťmi.

Ak sú deti sprevádzané rodičmi, platia pre nich iba časti tejto príručky. Úrady budú napríklad musieť prijať opatrenia na identifikáciu detskej obeť, zistenie totožnosti dieťaťa, vypočutie dieťaťa a posúdenie jeho najlepšieho záujmu. Úrady budú takisto musieť určiť trvalé riešenie, so zreteľom na úlohu, ktorú zohrávali rodičia pri obchodovaní, miesto pobytu rodičov a akékoľvek súdne rozhodnutie, ktorým sa upravuje starostlivosť o dieťa alebo obmedzujú rodičovské práva.

O čom táto príručka nie je

Podľa článku z [Dohovoru o právach dieťaťa](#) sú členské štáty EÚ povinné chrániť deti bez ohľadu na ich postavenie. Vo [všeobecnom komentári č. 6](#) sa pripomína, že „povinnosť štátov chrániť deti v rámci svojej jurisdikcie sa neobmedzuje na deti, ktoré sú občanmi štátu, ktorý je zmluvnou stranou, a preto musí byť prístupná všetkým, pokiaľ nie je v dohovore výslovne uvedené inak, vrátane detí žiadajúcich o azyl, utečencov a migrantov, bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť, imigračný štatút alebo stav bez štátnej príslušnosti“. Aj keď niektoré z opatrení a návrhov uvedených v tejto publikácii by sa mohli použiť pre rôzne kategórie detí, ktoré potrebujú ochranu, príručka ako celok nie je určená pre nasledujúce kategórie detí.

Deti v konflikte so zákonom

S deťmi, ktoré sa dopustili trestného činu, sa musí zaobchádzať v súlade s riadnym systémom súdnictva pre mladistvých v danom členskom štáte, ktorý bude musieť rešpektovať záruky stanovené v [smernici o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní \(2016/800/EÚ\)](#).

Deti, ktoré žiadajú o azyl alebo sú v konaní o návrate a ktoré nie sú štátnymi príslušníkmi členského štátu EÚ, Európskeho hospodárskeho priestoru alebo Švajčiarska.

Acquis EÚ v oblasti azylu a návratu upravuje ochranu detí bez sprievodu, ktoré žiadajú o medzinárodnú ochranu alebo ktorým bola poskytnutá, alebo ktoré sú v konaniach o návrate. Obsahuje súbor pravidiel a záruk na poskytovanie okamžitej ochrany a starostlivosti. Keď sa žiadatelia o azyl presťahujú z jedného členského štátu EÚ do druhého, podľa [dublínskeho nariadenia](#) [nariadenie (EÚ) č. 604/2013] sa určuje, ktorý členský štát EÚ je zodpovedný za posúdenie ich žiadosti, a preto im poskytne potrebnú ochranu a starostlivosť. Ochranné opatrenia, ktoré sa zaviedli prostredníctvom právnych predpisov EÚ v oblasti azylu a migrácie, za normálnych okolností neplatia pre občanov EÚ.

AK SA CHCETE DOZVEDIEŤ VIAC

Príručka o európskom práve

Agentúra FRA spolu s Európskym súdom pre ľudské práva uverejnila príručku o európskom práve v oblasti azylu, migrácie a hraníc. Príručka je určená odborným pracovníkom v členských štátoch EÚ. Prístupným spôsobom predstavuje právne predpisy EÚ a judikáciu Európskeho súdu pre ľudské práva a Súdneho dvora Európskej únie. Jedna z kapitol tejto príručky je venovaná osobám s osobitnými potrebami, medzi ktoré patria aj deti bez

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

sprievodu. Príručka je k dispozícii v 25 jazykoch a existuje špeciálna verzia prispôbená švajčiarskemu právu.

Ďalšie informácie sa nachádzajú v *Príručke o európskom práve v oblasti azylu, hraníc a imigrácie, 2014*.

Prečo je potrebná príručka pre deti, ktoré pochádzajú z EÚ

Právo EÚ na ochranu obetí trestných činov a predchádzanie obchodovaniu s ľuďmi a boj proti nemu sa vzťahuje na všetkých bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť. K riešeniu prípadov detí, ktoré sú bez rodičovskej starostlivosti a potrebujú ochranu v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný, vrátane detských obetí obchodovania s ľuďmi, neexistuje jednotný prístup.

V oznámení s názvom *Správa o opatreniach prijatých v nadväznosti na stratégiu EÚ zameranú na odstránenie obchodovania s ľuďmi a stanovenie ďalších konkrétnych opatrení* (december 2017) sa Európska komisia a agentúra FRA poverili, aby vypracovali „praktické usmernenia na zlepšenie spolupráce medzi agentúrami a nadnárodnú spoluprácu s cieľom zabrániť obchodovaniu s deťmi z EÚ, zaistiť ochranu detí, ktoré sa stali obeťami, nájsť trvalé riešenia a chrániť ich práva podľa práva EÚ a medzinárodného práva“.

Mnoho ďalších opatrení práva EÚ, ktoré chránia deti, sa však uplatňuje iba na osoby, ktoré nie sú občanmi EÚ, štátov Európskeho hospodárskeho priestoru alebo Švajčiarska. Preto existujú rozdiely. Dôvody vypracovania osobitnej príručky o deťoch, ktoré pochádzajú z EÚ, sú trojaké.

1. *Občania EÚ a mnohí držiteľia povolení na pobyt sa môžu voľne pohybovať v rámci EÚ*

Občania EÚ majú právo na voľný pohyb v rámci EÚ podľa článku 3 ods. 2 Zmluvy o Európskej únii (ZEU), článku 20 ods. 2 písm. a) a článku 21 a hlavy IV Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ) a článku 45 Charty základných práv Európskej únie. Občania EÚ majú právo slobodne sa pohybovať a zdržiavať sa v členských štátoch EÚ, hoci to podlieha určitým obmedzeniam a podmienkam stanoveným v práve EÚ. Geografická oblasť voľného pohybu sa podľa dohôd s Európskym hospodárskym priestorom a Švajčiarskom rozširuje na Island, Lichtenštajnsko, Nórsko a Švajčiarsko. Podľa *smernice o voľnom pohybe* (2004/38/ES), ak sa občania EÚ zdržiavajú v inom členskom štáte, ako je ich vlastný, kratšie ako tri mesiace, nepodliehajú žiadnym požiadavkám na registráciu. Podľa článku 21 *Dohovoru, ktorým sa vykonáva Schengenská dohoda*, sa držiteľia povolení na pobyt vydaných jedným z členských štátov EÚ môžu takisto voľne pohybovať najviac do troch mesiacov na území ostatných členských štátov EÚ,

čo zahŕňa všetky členské štáty EÚ a krajiny pridružené k schengenskému priestoru, s výnimkou Írska a Spojeného kráľovstva. Neexistencia kontrol hraníc v schengenskom priestore a zmiernené registračné povinnosti znižujú pravdepodobnosť, že sa občania EÚ a držiteľia povolení na pobyt vydaných členským štátom EÚ dostanú do kontaktu s orgánmi. Znižuje sa tým pravdepodobnosť toho, že budú identifikovaní ako obeť obchodovania s ľuďmi. Okrem toho sa ich presun do členského štátu EÚ, ktorý je štátom pôvodu, môže udiat rýchlejšie v porovnaní s procesnými zárukami, ktoré so sebou prináša konanie o návrate štátnych príslušníkov tretích krajín.

2. Ochranné opatrenia sa vyvinuli najmä v rámci acquis EÚ v oblasti azylu a migrácie

Ochranné opatrenia zavedené prostredníctvom právnych predpisov EÚ v oblasti azylu a migrácie sa za normálnych okolností nevzťahujú na občanov EÚ. Podľa Protokolu č. 24 o azyle pre štátnych príslušníkov členských štátov Európskej únie pripojeného k [Zmluve o Európskej únii](#) a k [Zmluve o fungovaní Európskej únie](#) sa členské štáty EÚ musia považovať za bezpečné krajiny pôvodu, čo znamená, že ak štátny príslušník EÚ podá žiadosť o medzinárodnú ochranu, takáto žiadosť musí byť (s niekoľkými výnimkami) vyhlásená za neprípustnú. Ochranné opatrenia v článku 10 [smernice o návrate](#) (smernica 2008/115/ES) týkajúce sa návratu a odsunu detí bez sprievodu sa vzťahujú iba na osoby, ktoré nie sú štátnymi príslušníkmi členského štátu EÚ, Európskeho hospodárskeho priestoru alebo Švajčiarska; rovnako, ako je tomu v prípade pomoci pri podávaní žiadostí podľa článkov 9 a 13 [smernice o sankciách voči zamestnávateľom](#) (smernica 2009/52/ES) pre deti, ktoré boli nelegálne zamestnané. Niekoľko nástrojov vyvinutých v súvislosti s migrujúcimi deťmi bolo navrhnutých pre deti, ktoré pochádzajú z krajín mimo EÚ, a nevzťahujú sa na deti, ktoré pochádzajú z Európskej únie, alebo sa na ne vzťahujú iba v obmedzenej miere.

3. V rámci EÚ sa obchoduje s mnohými detskými obeťami

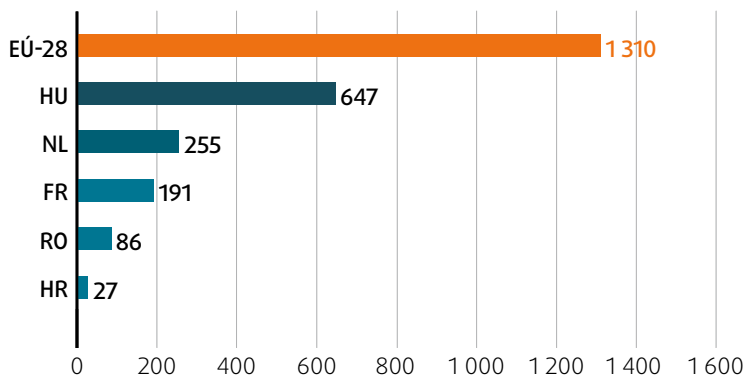
V EÚ sa naďalej obchoduje s dievčatami a chlapcami. Obchoduje sa s nimi na účely sexuálneho vykorisťovania vrátane výroby detskej pornografie (najmä v prípade dievčat), núteného žobrania, nútenej trestnej činnosti a na iné účely.

Podľa [Druhej správy Európskej komisie o pokroku dosiahnutom v boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#) (2018) a správy s názvom [Získavanie údajov o problematike obchodovania s ľuďmi v EÚ \(Data collection on trafficking in human beings in the EU\)](#) z roku 2018 (tabuľka 3.8.8) bolo zo všetkých obetí zaregistrovaných v EÚ v rokoch 2015 – 2016 23 % detí. Z 2 206 zaregistrovaných detských obetí bolo 1 310 občanov EÚ – viac ako 84 % z nich boli dievčatá. Medzi päť najčastejších štátnych príslušností

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

EÚ registrovaných detských obetí patrili Maďarsko (647), Holandsko (255), Francúzsko (191), Rumunsko (86) a Chorvátsko (27) (obrázok 2). Tieto údaje sa týkajú osôb, ktoré sú v kontakte s príslušnými orgánmi a inými organizáciami. Existujú dôvody domnievať sa, že mnoho obetí zostáva neodhalených.

Obrázok 2: Počet registrovaných detských obetí obchodovania s ľuďmi v rokoch 2015 – 2016, päť hlavných členských štátov EÚ

Zdroj: Európska komisia, 2018 [Data collection on trafficking in human beings in the EU, tabuľka 3.8.8]

Hoci Komisia nemá k dispozícii žiadne štatistické údaje o obetiach obchodovania na základe etnického pôvodu, v správach z členských štátov EÚ sa zdôraznila zvýšená zraniteľnosť ľudí z rómskych komunít, najmä žien a detí, pri ktorých obchodníci zneužívajú príbuzenské vzťahy. Ako uviedol Europol, Agentúra Európskej únie pre spoluprácu v oblasti presadzovania práva, vo svojej situačnej správe o zločineckých sieťach zapojených do obchodovania s maloletými obeťami a ich vykorisťovania v EÚ (*Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of under-age victims in the EU*, 2018), deti z rómskych komunít sú obzvlášť zraniteľné. V štúdií Európskej komisie o vysokorizikových skupinách pre obchodovanie s ľuďmi (*European Commission's study on high-risk groups for trafficking*) sa spomína čoraz častejší výskyt detských manželstiev, pričom obeť a páchatelia sú prevažne z niektorých skupín v rámci rómskej komunity. *Skupina expertov pre boj proti obchodovaniu s ľuďmi* (GRETA), ktorá monitoruje vykonávanie Dohovoru Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi, takisto podáva správy o prípadoch obchodovania s rómskymi dievčatami na účely núteného manželstva.

Riziko rýchlych presunov do krajiny obvyklého pobytu dieťaťa

Členské štáty EÚ majú tendenciu postupovať podľa jedného z týchto troch prístupov, keď prídu do styku s deťmi, o ktorých sa predpokladá, že pochádzajú z EÚ, sú bez rodičov a považujú sa za osoby, ktoré potrebujú ochranu:

1. Väčšina členských štátov EÚ realizuje v každom jednotlivom prípade riešenia *ad hoc*, ktoré vedú predovšetkým k rýchlemu a rutinnému presunu dieťaťa späť do členského štátu EÚ, ktorého je štátnym príslušníkom alebo v ktorom má obvyklý pobyt, po prvom kontakte s konzulárnymi úradmi.
2. Niektoré členské štáty EÚ zavádzajú viac štruktúrálnych riešení založených na rámci spolupráce podľa [nariadenia Brusel IIa](#) [nariadenie (ES) č. 2201/2003 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností], s dôkladnejším posúdením situácie. Členské štáty EÚ však považujú tento mechanizmus za príliš pomalý.
3. Niektoré členské štáty EÚ využívajú dvojstranné dohody medzi dvoma členskými štátmi EÚ na zabezpečenie spolupráce pri presune dieťaťa.

Postup väčšiny členských štátov EÚ – rýchly presun dieťaťa do členského štátu EÚ obvyklého pobytu – je založený na úvahe, že v zásade všetky členské štáty EÚ sú bezpečné. Tento postup je vo všeobecnosti zakotvený aj v práve dieťaťa žiť s rodičmi, pokiaľ by to nebolo v rozpore s najlepším záujmom dieťaťa podľa článku 9 [Dohovoru o právach dieťaťa](#).

Bez ohľadu na dôležitosť práva dieťaťa žiť so svojimi rodičmi sa musia orgány najskôr uistiť, že je bezpečné, aby sa dieťa vrátilo do rodinného prostredia. S cieľom zabezpečiť, aby boli opatrenia udržateľné a ich cieľom bolo nájdenie trvalých riešení, všetky kroky je potrebné podniknúť na základe individuálneho posúdenia konkrétnych okolností dieťaťa vrátane okolností, ktoré viedli k zisteniu, že dieťa je bez rodičovskej starostlivosti a potrebuje ochranu. Posúdenie rodiny je takisto potrebné na vyhodnotenie, či by návrat bol vôbec vhodný v prípadoch, keď by rodina mohla byť zodpovedná za situáciu, keď napríklad „ponúkla“ dieťa obchodníkovi s ľuďmi, fyzicky, psychologicky alebo sexuálne zneužívala dieťa alebo vyhodila dieťa z domácnosti.

V prípade obchodovania v rámci EÚ Europol zdôrazňuje, že rodina často zohráva aktívnu úlohu pri vykorisťovaní svojich detí. Zatiaľ čo v niektorých prípadoch sa s deťmi obchoduje samostatne, v iných prípadoch sú rodičia spolu s nimi buď ako obeť obchodovania, alebo ako páchatelia.

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

Obchodovanie s deťmi v rámci EÚ: účasť rodičov

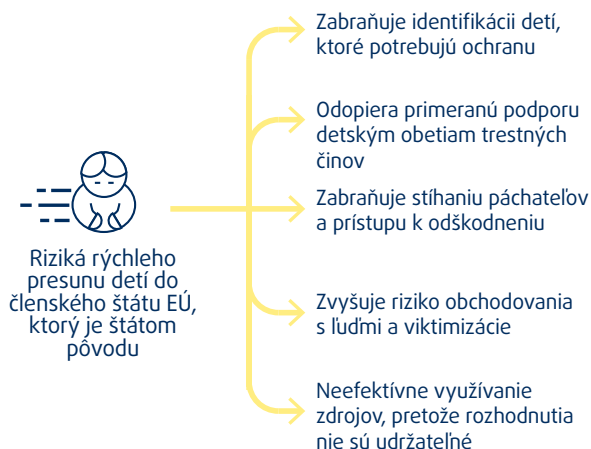
„Jedným z najzávažnejších aspektov tohto fenoménu je úloha rodiny. Europol dostáva pravidelné spravodajské príspevky, v ktorých sa podrobne opisujú deti, ktoré predali zločineckým sieťam rodičia, keďže zločinci využívajú chudobu rodín. V iných prípadoch sú rodičia sami zapojení do obchodovania so svojimi vlastnými deťmi a do ich zneužívania.“

Situačná správa Europolu: Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of under-age victims in the European Union (Zločinecké siete zapojené do obchodovania s maloletými obeťami a ich vykorisťovania v Európskej únii), 2018, s. 8.

Automatický a rýchly presun bez primeraného posúdenia situácie má za následok ďalšie riziká, ako je znázornené na [obrázku 3](#). Deti by napríklad mohli byť umiestnené na miestach, kde boli zneužívané alebo odkiaľ boli privezené, s rizikom, že sa znovu stanú obeťami. Rýchly presun by takisto mohol narušiť zhromažďovanie dôkazov o trestnom čine obchodovania s ľuďmi, a tým zabrániť stíhaniu páchatela/páchatelov alebo zbaviť dieťa primeranej pomoci a ochrany.

S cieľom zabezpečiť, aby boli opatrenia udržateľné a ich cieľom bolo nájsť trvalé riešenia, všetky kroky je potrebné podniknúť na základe individuálneho posúdenia konkrétnych okolností dieťaťa vrátane okolností, ktoré viedli k zisteniu, že dieťa je bez rodičovskej starostlivosti a/alebo potrebuje ochranu.

Obrázok 3: Možné riziká rutinného presunu detí do členského štátu EÚ, ktorý je štátom pôvodu

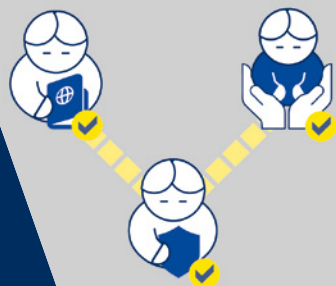
Zdroj: FRA, 2019.

Úrady by mali zabrániť situáciám, keď sa deti, ktoré sa vrátili do svojho domovského členského štátu EÚ, znovu stanú obeťami obchodovania s ľuďmi (buď tým, že ich predali späť do členského štátu EÚ, v ktorom sa našli, alebo do iného členského štátu EÚ), v dôsledku čoho znovu potrebujú ochranu. Trvalo udržateľné opatrenia takisto zabezpečujú účinné využívanie verejných ľudských a finančných zdrojov členských štátov EÚ.

Táto príručka sa zameriava na posudzovanie najlepšieho záujmu dieťaťa v ranom štádiu a je určená na podporu opatrení, ktoré sú pre dieťa vhodnejšie a udržateľnejšie.

→ V *prílohe 2* sa uvádza neúplný zoznam správ s informáciami o deťoch, ktoré sú obeťami obchodovania s ľuďmi alebo ktoré sú inak zneužívané zločineckými skupinami.

Časť 1: Právny rámec a rámec ochrany detí

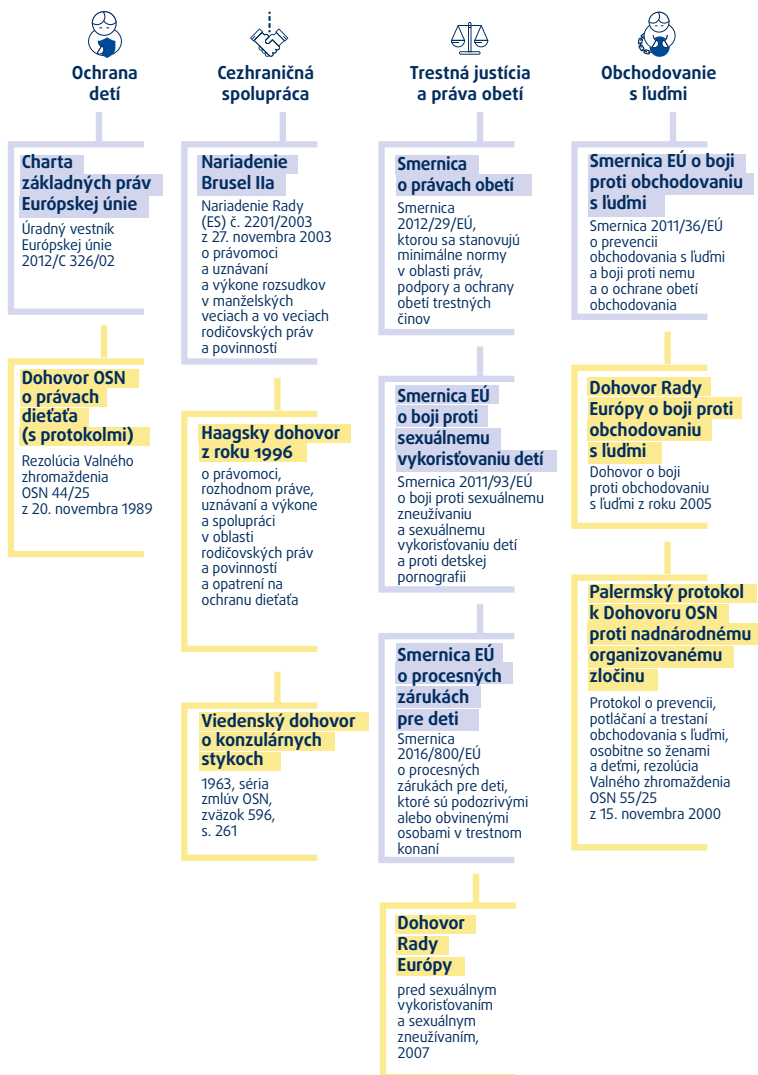
V časti 1 sa stanovuje príslušný právny rámec a zásady ochrany detí, na ktorých je táto príručka založená. Niekoľko medzinárodných a európskych nástrojov sa zaoberá ochranou detí, ktoré sú bez rodičovskej starostlivosti alebo potrebujú ochranu v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný. Štyri zásady ochrany detí zakotvené v [Dohovore OSN o právach dieťaťa](#) by mali usmerňovať čitateľa pri vykonávaní opatrení navrhovaných v časti 2. Opatrenia prijaté na podporu dieťaťa musia byť súčasťou vnútroštátneho integrovaného systému na ochranu detí.

1.1. Právny rámec

V tejto časti sú stručne predstavené najdôležitejšie právne nástroje, ktoré tvoria rámec pre odporúčania uvedené v tejto príručke. Okrem všeobecných ustanovení o ochrane detí sa na ochranu detí v cezhraničných prípadoch vzťahujú rôzne oblasti práva. Možno ich rozdeliť do troch kategórií: nástroje na podporu cezhraničnej spolupráce, nástroje na ochranu obetí trestných činov, a nástroje na boj proti obchodovaniu s ľuďmi. Sú znázornené na [obrázku 4](#).

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajú sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

Obrázok 4: Relevantné nástroje

Poznámky: Nástroje práva EÚ sú vyznačené modrou farbou. Nariadenie Brusel IIa sa reviduje a jeho nové znenie sa môže očakávať v roku 2019.

Zdroj: FRA, 2019.

→ Úplný zoznam príslušných záväzných a nezáväzných nástrojov je uvedený v prílohe 1: Odkazy na právne predpisy.

1. Všeobecné nástroje na ochranu detí

Dva všeobecné dokumenty, ktoré obsahujú všeobecné pravidlá ochrany detí, sú Charta základných práv Európskej únie a Dohovor Organizácie Spojených národov o právach dieťaťa.

- V [Charte základných práv Európskej únie](#) sa v článku 24 stanovuje právo detí na takú ochranu a starostlivosť, ktorá je potrebná pre ich blaho, a právo slobodne vyjadrovať svoje názory. Tieto názory by sa mali brať do úvahy s prihliadnutím na ich vek a vyspelosť (článok 24 ods. 1); právo na to, aby sa v prvom rade brali do úvahy ich najlepšie záujmy pri všetkých opatreniach, ktoré sa ich týkajú (článok 24 ods. 2); a právo na pravidelné udržiavanie osobných vzťahov a priamych stykov s obidvoma rodičmi (článok 24 ods. 3). V článku 5 ods. 3 sa zakazuje obchodovanie s ľuďmi.
- [Dohovor o právach dieťaťa](#), ktorý ratifikovali všetky členské štáty EÚ, zaručuje širokú škálu občianskych, kultúrnych, hospodárskych, politických a sociálnych práv špecifických pre deti. Dohovor zaväzuje členské štáty EÚ chrániť deti pred násilím, zneužívaním, nedbanlivým zaobchádzaním, trýznením alebo vykorisťovaním vrátane sexuálneho zneužívania (článok 19). Článok 20 zaručuje osobitnú ochranu a pomoc deťom, ktoré sú dočasne alebo trvalo zbavené svojho rodinného prostredia. V dohovore sa takisto stanovuje ochrana pred vykorisťovaním vrátane sexuálneho vykorisťovania (články 34 až 36) a povinnosť podporovať telesné a duševné zotavenie a sociálnu reintegráciu detskej obete vykorisťovania, zneužívania alebo zanedbania (článok 39). Tieto práva sa vzťahujú na každé dieťa v jurisdikcii zmluvných štátov. [Opčný protokol o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii](#) poskytuje ďalšie definície a ochranné opatrenia.

AK SA CHCETE DOZVEDIEŤ VIAC

Usmernenie OSN o deťoch bez sprievodu

Výbor OSN pre práva dieťaťa, dozorný orgán zriadený Dohovorom o právach dieťaťa, má usmernenia k zaobchádzaniu s deťmi bez sprievodu vo všeobecnom komentári č. 6. Riešia sa v nich ich osobitné potreby, ako je úvodné posúdenie, vymenovanie opatrovníka, zlúčenie rodiny, trvalé riešenia a opatrenia na predchádzanie opätovnému obchodovaniu s ľuďmi. Všeobecné komentáre výboru, hoci nie sú právne záväzné, poskytujú usmernenie k výkladu ustanovení dohovoru.

Ďalšie informácie sa nachádzajú vo [General Comment No 6 on the treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin](#) (všeobecnom komentári č. 6 o zaobchádzaní s deťmi bez sprievodu a s deťmi odlúčenými od rodičov mimo krajiny ich pôvodu), 2005.

2. Nástroje na podporu cezhraničnej spolupráce

[Nariadením Brusel IIa](#) [nariadenie (ES) č. 2201/2003 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností] sa v rámci EÚ zriaďuje spoločný justičný priestor. Nariadenie sa uplatňuje na všetky „občianske veci, ktoré sa vzťahujú na nadobúdanie, výkon, prenesenie, obmedzenie alebo odňatie rodičovských práv a povinností“ [článok 1 písm. b)]. Podľa odôvodnenia 5 sa nariadenie vzťahuje na všetky rozhodnutia o rodičovských právach a povinnostiach vrátane opatrení na ochranu dieťaťa. Nariadenie sa teda týka otázok, ako sú opatrovnícke právo, opatrovníctvo, ochrana dieťaťa vo vzťahu k majetku, umiestneniu a pestúnskej starostlivosti. Súdny dvor Európskej únie (SDEÚ) vyložil pojem „občianske veci“ v tom zmysle, že môže zahŕňať aj opatrenia, ktoré z pohľadu niektorého členského štátu patria do verejného práva, ako napríklad rozhodnutie umiestniť dieťa do starostlivosti mimo jeho vlastnej rodiny (C-435/06). Nariadenie sa neobmedzuje na rozhodnutia vydané súdmi, ale uplatňuje sa na všetky rozhodnutia orgánov s právomocou vo veciach, ktoré patria do rozsahu pôsobnosti nariadenia, ako sú orgány sociálnej ochrany a ochrany detí.

Podľa článku 2 bodu 3 sa nariadenie uplatňuje na všetky členské štáty EÚ okrem Dánska. Vyžaduje sa v ňom, aby sa všetky rozhodnutia vydané príslušnými orgánmi v rámci EÚ uznávali a vykonávali podľa spoločného súboru pravidiel. Toto nariadenie preto zohráva kľúčovú úlohu pri ochrane detí v EÚ, ak existuje prvok, ktorý sa týka viac ako jedného členského štátu.

Podľa článku 1 ods. 3 písm. g) a odôvodnenia 10 sa [nariadenie Brusel IIa](#) nevzťahuje na opatrenia prijaté v dôsledku trestných činov spáchaných deťmi. SDEÚ zdôraznil, že nariadenie sa nevzťahuje na „opatrenia zadržania dieťaťa ako sankcia za spáchanie trestného činu“, ale uplatňuje sa na cezhraničné umiestnenie dieťaťa do zariadenia, v ktorom je dieťa zbavené osobnej slobody na terapeutické alebo výchovné účely (pozri rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, C-92/12 PPU, body 65 až 66).

Všetky členské štáty EÚ sú zmluvnými stranami [Haagskeho dohovoru z roku 1996](#) o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa (Haagsky dohovor z roku 1996).

V EÚ má [nariadenie Brusel IIa](#) prednosť pred [Haagskym dohovorom z roku 1996](#), ak má dotknuté dieťa obvyklý pobyt na území členského štátu EÚ a prípad sa týka veci, na ktorú sa vzťahuje toto nariadenie. Naopak, ak nie je možné preukázať, že dieťa má obvyklé bydlisko v členskom štáte EÚ, ale je prítomné na území členského štátu EÚ,

uplatňuje sa Haagsky dohovor z roku 1996. Nariadenie má vždy prednosť, pokiaľ ide o uznávanie a výkon rozsudkov z iných členských štátov EÚ (článok 61 nariadenia).

Hlavný rozdiel medzi nariadením Brusel IIa a Haagskym dohovorom z roku 1996 je v tom, že nariadenie Brusel IIa neobsahuje pravidlá o rozhodnom práve, zatiaľ čo Haagsky dohovor z roku 1996 áno. Ak teda existujú pochybnosti o tom, ktoré právo sa uplatňuje, uplatní sa dohovor (články 15 až 22).

Proces preskúmania nariadenia Brusel IIa sa začal v roku 2016 a skončí sa do leta 2019. Aktualizovaným textom sa posilnia niektoré ustanovenia uvedené v tejto praktickej príručke.

Napokon, vo Viedenskom dohovore o konzulárnych stykoch sa vyžaduje, aby zmluvné štáty poskytovali prostredníctvom svojich konzulárnych úradov podporu deťom z týchto štátov, ktoré sa nachádzajú v inom štáte. Zaväzuje ich napríklad poskytovať právnu a inú pomoc dieťaťu, ktoré je zadržané za spáchanie trestného činu [článok 36 písm. c)], alebo chrániť záujmy dieťaťa, najmä pokiaľ ide o opatrovníctvo (článok 5).

3. Nástroje v oblasti trestnej justície a ochrany obetí

Po začatí trestného konania sa na všetky obeť trestných činov vrátane detí uplatňuje niekoľko ochranných mechanizmov vďaka smernici o právach obetí (smernica 2012/29/EÚ). Články 22 a 24 navyše obsahujú osobitné záruky pre deti počas trestného konania.

V smernici o boji proti sexuálnemu vykorisťovaniu detí (smernica 2011/93/EÚ o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii) sa stanovuje množstvo záruk a ochranných opatrení pre detské obeť sexuálneho zneužívania alebo sexuálneho vykorisťovania. Smernica okrem toho obsahuje vymedzenie rôznych typov sexuálnych trestných činov a stanovuje tresty, prirážajúce okolnosti a preventívne opatrenia.

Všetky členské štáty EÚ s výnimkou Írska ratifikovali Dohovor Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním (Lanzarotský dohovor).

Sexuálne vykorisťovanie detí online ako najviac znepokojujúci aspekt počítačovej kriminality

„Sexuálne vykorisťovanie detí online je naďalej najviac znepokojujúcim aspektom počítačovej kriminality. Zatiaľ čo sexuálne zneužívanie detí existovalo pred príchodom internetu, online rozmer tejto trestnej činnosti umožnil páchatelom vzájomne vstupovať

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

do kontaktu online a získať detskú pornografiu v objeme, ktorý bol pred desiatimi rokmi nepredstaviteľný. Rastúci počet čoraz mladších detí s prístupom k internetovým zariadeniam a sociálnym médiám umožňuje páchatelom osloviť deti spôsobom, ktorý je v offline prostredí jednoducho nemožný. Tento trend má značný vplyv na metódy v sexuálnom vykorisťovaní detí online.“

Europol, Internet Organised Crime Threat Assessment (Posúdenie hrozieb vyplývajúcich z organizovaného zločinu páchaného prostredníctvom internetu) (IOCTA), 2018, kapitola 5.

Okrem toho sa v [smernici o procesných zárukách pre deti](#) stanovuje niekoľko procesných záruk pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní. Jej cieľom je zabezpečiť, aby boli schopné pochopiť a sledovať toto konanie a uplatniť svoje právo na spravodlivý proces a predišlo sa tomu, aby tieto deti opätovne páchali trestné činy, a posilnila sa tak ich sociálna integrácia. Členské štáty EÚ musia túto smernicu začleniť do vnútroštátneho práva do júna 2019.

4. Nástroje na ochranu obetí obchodovania s ľuďmi

[Smernica EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#) (Smernica 2011/36/EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania) je hlavným nástrojom práva EÚ, ktorý chráni obeť obchodovania s ľuďmi.

Obete obchodovania s ľuďmi sú nositeľmi práv. Majú práva pred začatím trestného konania, počas neho a po ňom a ich právo na pomoc a podporu nie je podriadené ich účasti na ňom. Obete majú počas trestného konania nárok na informácie, ubytovanie, materiálnu pomoc, lekársku a psychologickú podporu, právnu pomoc a ochranu. Niektoré obeť môžu mať potrebu osobitnej ochrany so zreteľom na osobitné okolnosti vrátane tehotenstva, zdravotného stavu, zdravotného postihnutia, duševnej alebo psychickej poruchy alebo závažnej formy psychického, fyzického alebo sexuálneho násillia, ktoré obeť mohla utrpieť. V článku 11 ods. 7 [smernice EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#) a v článku 22 smernice o obetiach sa vyžaduje, aby ich členské štáty zväžili na základe individuálneho posúdenia.

Právny a politický rámec EÚ na riešenie obchodovania s ľuďmi je rodovo špecifický a zameraný na dieťa, pričom sa uznáva, že je nevyhnutné zabezpečiť, aby sa bral do úvahy vek, pohlavie a konkrétne potreby detských obetí vrátane starostlivosti, zdravia a vzdelávania detských obetí obchodovania.

V článkoch 13 – 16 [smernice EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#) sa stanovujú dodatočné ochranné opatrenia pre detské obeť obchodovania s ľuďmi vrátane prezumpcie detstva, opatrovnictva pre deti bez sprievodu, prispôsobeného prístupu k podporným

službám a zvýšenej ochrany v trestnom konaní. Pri uplatňovaní smernice musí byť v prvom rade zohľadnený najlepší záujem dieťaťa v súlade s [Chartou základných práv Európskej únie](#) a [Dohovorom o právach dieťaťa](#).

Osobitné pravidlá týkajúce sa povolení na pobyt pre obeť obchodovania s ľuďmi, ktoré spolupracujú s orgánmi, sú stanovené v [smernici Rady 2004/81/ES](#).

Obchodovanie s deťmi: Pretrvávajúce nedostatky pri transponovaní práva EÚ

„Z tohto prehľadu vyplýva, že členské štáty vynaložili značné úsilie na transponovanie [smernice EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi]. Existuje však ešte značný priestor na zlepšenie, najmä pokiaľ ide o: osobitné opatrenia na ochranu detí, prezumpciu detstva a posúdenie veku dieťaťa, ochranu pred trestným konaním a počas neho, prístup k bezpodmienečnej pomoci, odškodnenie, netrestanie, pomoc a podporu rodinnému príslušníkovi detskej obeť, ako aj prevenciu.“

Európska komisia (2016), [Správa o posúdení rozsahu, v akom členské štáty prijali opatrenia potrebné na dosiahnutie súladu so smernicou 2011/36/EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania v súlade s článkom 23 ods. 1, s. 17.](#)

Relevantné sú aj ďalšie nástroje na medzinárodnej a regionálnej úrovni: [Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu](#) a jeho [Palermský protokol](#) o „prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a deťmi“ a [Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#). Všetky členské štáty EÚ ratifikovali obidva nástroje.

Prehľadná príručka o právach obetí obchodovania s ľuďmi

Európska komisia uverejnila dokument s názvom „Práva EÚ priznávané obetiam obchodovania s ľuďmi“, ktorý poskytuje praktický a komplexný prehľad práv obetí obchodovania s ľuďmi na základe Charty základných práv Európskej únie, právnych predpisov EÚ a judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva, vo všetkých úradných jazykoch EÚ.

Ďalšie informácie sa nachádzajú v dokumente Európskej komisie (2013), [Práva EÚ priznávané obetiam obchodovania s ľuďmi](#).

1.2. Zásady práv dieťaťa

V Dohovore o právach dieťaťa sa stanovujú štyri základné zásady, ktorými sa majú štáty, ktoré sú zmluvnými stranami dohovoru, riadiť pri vykonávaní a výklade práv zakotvených v dohovore. Patria sem:

- povinnosť chrániť najlepší záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri všetkých rozhodnutiach a činnostiach týkajúcich sa dieťaťa,
- povinnosť venovať patričnú pozornosť názorom dieťaťa na základe jeho veku, vyspelosti a rozvojových schopností,
- práva dieťaťa na život, prežitie a rozvoj, ako aj
- nediskriminácia.

Tabuľka 1 zobrazuje, ako sa tieto zásady odrážajú v príslušných medzinárodných nástrojoch a nástrojoch EÚ.

Tabuľka 1: Zásady práv dieťaťa v medzinárodných nástrojoch a nástrojoch EÚ

Nástroj	Zásada			
	Najlepší záujem	Právo na vypočutie	Právo na život a rozvoj	Nediskriminácia
Medzinárodné nástroje				
Dohovor o právach dieťaťa	článok 3	článok 12	článok 6	článok 2
Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi	články 10, 14, 16, 28	–	–	článok 3
Lanzarotský dohovor Rady Európy	preambula, článok 14 ods. 3, článok 30 ods. 1, článok 31 ods. 1	článok 9 ods. 1, článok 31 ods. 1 písm. c), článok 35 ods. 1, článok 36 ods. 2	–	článok 2
Haagsky dohovor o ochrane dieťaťa	preambula, články 8 a 9	článok 23 ods. 2 písm. b)	–	–
Nástroje EÚ				
Charta základných práv EÚ	článok 24 ods. 2	článok 24 ods. 1	článok 2	článok 21

Smernica EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi	odôvodnenie 8, článok 13	článok 14	–	–
Smernica o právach obetí	odôvodnenie 14, článok 1 ods. 2	odôvodnenia 41, 42, článok 10	odôvodnenie 66	odôvodnenia 9, 66
Smernica o boji proti sexuálnemu vykorisťovaniu detí	odôvodnenia 2, 6, 30; článok 18	–	–	–
Nariadenie Brusel IIa	odôvodnenie 12, články 12, 15, 23	odôvodnenie 19, článok 11 ods. 2, článok 23 písm. b) a d), článok 41 ods. 2 písm. c), článok 42 ods. 2 písm. a)	–	článok 59

Poznámka: – = neuplatňuje sa.

Zdroj: FRA, 2019.

Tieto štyri zásady musia čitateľa sprevádzať pri vykonávaní desiatich opatrení stanovených v časti 2. Opatrenia 3 a 4 v časti 2 vysvetľujú, ako by sa mala uplatňovať zásada najlepšieho záujmu a povinnosť patrične zohľadniť názory dieťaťa. Právo na život a rozvoj si vyžaduje, aby zmluvné štáty zabezpečili v maximálnej možnej miere prežitie a rozvoj dieťaťa. Pod pojmom „rozvoj“ sa v tomto texte rozumie telesný, duševný, duchovný, morálny, psychický a sociálny rozvoj dieťaťa. Zásada nediskriminácie zaväzuje štáty, aby dodržiavali práva stanovené v [Dohovore o právach dieťaťa](#) a zabezpečili tieto práva každému dieťaťu v jeho jurisdikcii bez akékoľvek diskriminácie. Služby v oblasti ochrany by sa mali poskytovať bez ohľadu na akékoľvek postavenie dieťaťa alebo rodičov/zákonných zástupcov vrátane ich národnostného, etnického alebo sociálneho pôvodu.

1.3. Integrované systémy ochrany detí

V článku 19 ods. 1 [Dohovoru o právach dieťaťa](#) sa zmluvné štáty zaväzujú chrániť deti pred akýmkoľvek formami násilia, zneužívania alebo vykorisťovania vrátane sexuálneho zneužívania prostredníctvom zákonodarných, správnych, sociálnych a výchovných opatrení.

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

V dohovore sa v článku 19 ods. 2 takisto stanovuje, že tieto ochranné opatrenia zahŕňajú sociálne programy zamerané na poskytnutie podpory deťom, ako aj iné formy prevencie vrátane zistenia, oznámenia, postúpenia, vyšetrovania, liečenia a postupov pre zásahy súdnych orgánov. Podľa [General Comment No 13](#) (všeobecného komentára č. 13) Výboru pre práva dieťaťa si celostný systém ochrany detí vyžaduje zavedenie komplexných a integrovaných opatrení vo všetkých opatreniach uvedených v článku 19 ods. 2.

V integrovanom systéme na ochranu detí je stredobodom záujmu dieťa. Tento systém zabezpečuje, aby všetky hlavné osoby, organizácie a systémy – v oblasti vzdelávania, zdravia, sociálneho zabezpečenia, spravodlivosti, občianskej spoločnosti, komunity, rodiny – spoločne pôsobili v záujme ochrany dieťaťa.

Európska komisia vymedzila [10 zásad pre integrované systémy ochrany detí](#), ktoré majú usmerňovať reformu systémov ochrany detí v členských štátoch EÚ. Ide o týchto desať zásad:

1. Každé dieťa je uznané, rešpektované a chránené ako držiteľ práv a má neodňateľné právo na ochranu.
2. Žiadne dieťa nie je diskriminované.
3. Systémy ochrany detí zahŕňajú preventívne opatrenia.
4. Rodiny sú podporované v ich úlohe primárneho poskytovateľa starostlivosti o dieťa.
5. Spoločnosti si uvedomujú právo dieťaťa na ochranu pred všetkými formami násillia a podporujú ho.
6. Systémy ochrany detí zabezpečujú primeranú starostlivosť podľa medzinárodných noriem: [Usmernenia OSN o náhradnej starostlivosti o deti](#).
7. Systémy ochrany detí majú zavedené nadnárodné a cezhraničné mechanizmy.
8. Dieťa má podporu a ochranu.
9. Odborná príprava o identifikácii rizík.
10. Existujú bezpečné, dobre propagované, dôverné a dostupné mechanizmy podávania správ.

Zásada 3 sa týka prevencie. Je mimoriadne dôležité identifikovať a riešiť základné príčiny, ktoré ohrozujú deti a mladých ľudí. Faktory zraniteľnosti môžu byť individuálne, ekonomické, spoločenské alebo kultúrne. Zraniteľnosť môže teda závisieť od osobných okolností dieťaťa, rodinného kontextu, hospodárskej situácie a dopytu po určitom druhu vykorisťovania. Orgány na ochranu detí by sa v preventívnych opatreniach mali zaoberať všetkými týmito rizikovými faktormi; takisto ako

ostatné vnútroštátne a miestne orgány zodpovedné za vzdelávanie, zdravotníctvo, integráciu, zamestnanosť atď.

Deti sú obzvlášť zraniteľnou skupinou, pokiaľ ide o obchodovanie s ľuďmi, aj keď nie len samotná takáto zraniteľnosť ohrozuje deti. Obchodovanie s ľuďmi je vysoko výnosná forma organizovanej trestnej činnosti, ktorá sa zakladá na dopyte, ktorý stimuluje vykorisťovanie. Obchodníci s ľuďmi využívajú príležitosti vrátane legislatívnych medzier a všetky slabé miesta – štrukturálne aj kontextové –, pričom sa okrem iného zameriavajú na ženy a deti, rómsku komunitu a ľudí so zdravotným postihnutím.

AK SA CHCETE DOZVEDIEŤ VIAC

Skupina expertov pre boj proti obchodovaniu s ľuďmi (GRETA) uviedla, že Rómovia sú veľmi zraniteľní voči obchodovaniu s ľuďmi z dôvodu štrukturálnych foriem etnickej a rodovej diskriminácie, chudoby a sociálneho vylúčenia, ktoré vedú k nízkej úrovni vzdelania, vysokej miere nezamestnanosti, domácejmu násiliu a ťažkým životným podmienkam, ktoré postihujú predovšetkým ženy a deti. Neregistrované deti sú vystavené väčšiemu riziku obchodovania s ľuďmi.

Ďalšie informácie sa nachádzajú v dokumente skupiny GRETA, tematická kapitola „*Trafficking in children*“ (Obchodovanie s deťmi) (2018) zo 6. všeobecnej správy na [webovom sídle Rady Európy](#).

Posilňovanie rodiny, ktorá sa snaží postarať o svoje deti, je spôsob prevencie. Je to dôležité najmä vtedy, keď samotná rodina môže byť zapojená do obchodovania so svojimi deťmi alebo ich vykorisťovania, keď rodina požiada dieťa, aby odišlo a pomohlo s peniazmi, alebo keď deti opustia domácnosť, aby unikli násiliu. Deti, ktoré pochádzajú z takéhoto prostredia, sa môžu stať terčom obchodníkov s ľuďmi a sú náchylné uveriť ich sľubom. Komplexný súbor opatrení na predchádzanie zneužívaniu alebo vykorisťovaniu by mohol zahŕňať napríklad všeobecné zásahy sociálnych pracovníkov, hodiny rodičovskej výchovy, podporu v domácnosti, sociálne dávky, systémy zamestnávania dospelých a mladých ľudí, ako aj vzdelávanie rodín o rozsahu rizík spojených s obchodovaním s ľuďmi, ktorým deti čelia, keď sú oddelené od svojich rodín alebo hľadajú pracovné/vzdelávacie príležitosti v zahraničí.

Ak nie sú opatrenia zamerané na konkrétne problémy alebo osobitné skupiny detí súčasťou celkového rámca ochrany, systém ochrany detí sa roztriešti. Deti majú často viacero problémov s ochranou a takéto roztrieštenie znamená, že sa im neposkytne komplexná pomoc ani komplexné riešenie.

AK SA CHCETE DOZVEDIEŤ VIAC

Mapovanie systémov ochrany detí

Agentúra FRA uskutočnila výskum zameraný na zmapovanie vnútroštátnych systémov ochrany detí v 28 členských štátoch EÚ. Informácie sa týkajú piatich oblastí: legislatívneho rámca, zodpovedných vnútroštátnych orgánov, ľudských a finančných zdrojov, postupov identifikácie a podávania správ a postupov umiestňovania detí do náhradnej starostlivosti, a systémov monitorovania. Z mapovania vyplýva, že fragmentácia vnútroštátnych právnych predpisov bráni určitým skupinám detí, ktoré čelia osobitným problémom, získať prístup k niektorým právam a získať vhodné a kvalitné služby. Sú to: deti so zdravotným postihnutím, deti patriace k etnickým menšinám, deti v systémoch súdnictva pre mladistvých, migranti v neregulárnej situácii, ako aj deti bez sprievodu a deti odlúčené od rodičov. Z mapovania takisto vyplynulo, že iba 13 členských štátov EÚ má osobitnú vnútroštátnu politiku alebo stratégiu v oblasti ochrany detí.

Ďalšie informácie sa nachádzajú v rubrikách „Mapping child protection systems in the EU“ (Mapovanie systémov ochrany detí v EÚ) a „National policy framework (action plan or strategy)“ [Vnútroštátny politický rámec (akčný plán alebo stratégia)] na [webovom sídle agentúry FRA](#).

Niekoľko členských štátov EÚ zaviedlo štandardné pracovné postupy a protokoly na riešenie prípadov údajných detských obetí obchodovania. Tieto postupy alebo protokoly pomáhajú zabezpečiť hladkú spoluprácu a jasné rozdelenie úloh a zodpovedností v každom členskom štáte. Osobitné postupy vyvinuté pre detské obeť obchodovania s ľuďmi musia byť zároveň súčasťou celkového vnútroštátneho systému ochrany detí, a nie fungovať s ním súběžne.

Riešenie obchodovania s ľuďmi by malo byť súčasťou bežných služieb v oblasti ochrany detí. Integrovaný systém ochrany detí si stále vyžaduje odborné poznatky a reakcie založené na konkrétnych problémoch, mali by sa však zasadiť do kontextu celkového systému. Takýto integrovaný prístup môže reagovať na rôzne situácie, v ktorých sa konkrétne dieťa môže ocitnúť. Reaguje na potreby detí vrátane obetí obchodovania s ľuďmi v krajine ich štátnej príslušnosti, ako aj za hranicami.

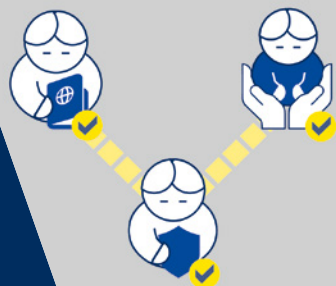
Opatrenia Európskej komisie v nadväznosti na stratégiu EÚ zameranú na odstránenie obchodovania s ľuďmi

„Komisia bude okrem toho podporovať členské štáty pri zaisťovaní komplexnej a dostupnej ochrany a pomáhať pri integrácii obetí obchodovania s ľuďmi, pričom zohľadní osobitné potreby každého pohlavia. Bude takisto monitorovať a poskytovať poradenstvo, pokiaľ ide o poskytovanie služieb zameraných na potreby detí na vnútroštátnej úrovni – vrátane starostlivosti, zdravotnej starostlivosti a vzdelávania pre obeť obchodovania s ľuďmi – berúc do úvahy pohlavie, vek a osobitné potreby jednotlivých detí. Podporí

aj vykonávanie 10 Principles for integrated child protection systems (10 zásad EÚ pre integrované systémy ochrany detí).“

Európska komisia (2017), oznámenie s názvom Správa o opatreniach prijatých v nadväznosti na stratégiu EÚ zameranú na odstránenie obchodovania s ľuďmi a stanovenie ďalších konkrétnych opatrení, s. 5.

Časť 2: 10 potrebných opatrení na ochranu

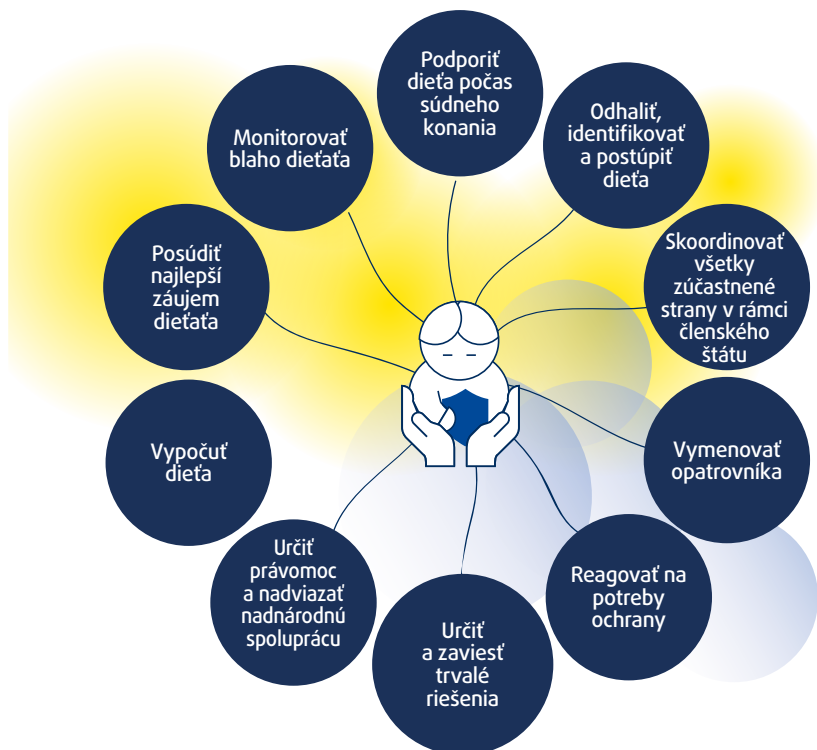

V časti z tejto príručky sa opisuje desať opatrení na ochranu detí, ktoré sú bez rodičovskej starostlivosti a potrebujú ochranu v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný.

Na [obrázku 5](#) je zobrazené, aké kroky je potrebné zvážiť od okamihu identifikácie dieťaťa až po nájdenie a zavedenie trvalého riešenia. Neexistuje prísne chronologické poradie pre týchto desať opatrení. Niektoré z nich sú relevantné počas celého procesu, napríklad „dieťa“. V závislosti od konkrétneho prípadu, národného referenčného mechanizmu a rôznych orgánov zapojených na vnútroštátnej alebo miestnej úrovni sa môžu niektoré z opatrení uskutočniť súbežne alebo v inom poradí.

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

Obrázok 5: 10 opatrení na podporu detí, ktoré sú bez rodičovskej starostlivosti a potrebujú ochranu, vrátane obetí obchodovania s ľuďmi, ktoré sú v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

Zdroj: FRA, 2019.

Pri vykonávaní týchto desiatich opatrení by mal čitateľ zvážiť nasledujúce štyri priezrezové požiadavky.

Prevenia: Všetky osoby, ktoré prichádzajú do styku s deťmi, by mali predchádzať všetkým formám násilia. Preventívne opatrenia sú súčasťou ochranných opatrení, ktoré musia zmluvné štáty prijať podľa článku 19 Dohovoru o právach dieťaťa. Prevenia by mohla zahŕňať opatrenia na zníženie rizík spojených so zraniteľnosťou obeť a faktorov, ktoré ich vyvolávajú. Predchádzanie obchodovaniu s ľuďmi má viacero rozmerov a musí sa zameriavať na mnohé organizácie a jednotlivcov v reťazci obchodovania s ľuďmi. Pritom treba venovať osobitnú pozornosť určitým skupinám zraniteľných chlapcov a dievčat a treba byť ostrážitý pri vývoji ich situácie,

aby bolo možné včas zasiahnuť. Štrukturálne formy rodovej a etnickej diskriminácie majú vplyv najmä na dievčatá a deti z rómskej komunity. Niektoré z týchto detí boli zneužívané, žijú na ulici alebo v rezidenčnej starostlivosti a ústavných zariadeniach. Preventívne opatrenia nie sú len otázkou včasného zásahu v jednotlivých prípadoch, ale aj otázkou vývoja mechanizmov na podporu rodiny, zásahov sociálnej starostlivosti, schém zamestnanosti, alternatív k zariadeniam starostlivosti o dieťa a širších politických opatrení.

Záruky v oblasti ochrany detí a preverovanie: Organizácie, ktoré pracujú priamo s deťmi, musia mať systém, ktorý zabráni akémukoľvek porušovaniu práv detí ich vlastnými zamestnancami. Mal by zahŕňať opatrenia, ako je politika reagovania na obvinenia zo zneužívania detí, mechanizmus podávania sťažností zohľadňujúci potreby detí a kontrola záznamov v registri trestov za odsúdenie za zneužívanie detí v minulosti pred pridelením personálu na prácu s deťmi. V [smernici o boji proti sexuálnemu vykorisťovaniu detí](#) sa v článku 10 stanovuje povinnosť členských štátov EÚ prijať potrebné opatrenia na zabezpečenie toho, aby sa osobe, ktorá bola odsúdená za sexuálne trestné činy, mohlo zabrániť v tom, aby sa venovala odbornej činnosti s deťmi. Takisto sa v nej stanovuje, že členské štáty sa v súlade s [rámcovým rozhodnutím Rady 2009/315/SVV](#) navzájom informujú o odsúdeniach za trestné činy alebo o nespôsobilosti na prácu s deťmi. Takéto kontroly by sa nemali uskutočňovať iba pri náboře; mali by sa vykonávať pravidelné preskúmania. Európsky informačný systém registrov trestov (ECRIS) poskytuje možnosť kontroly registrov trestov každého občana EÚ.

AK SA CHCETE DOZVEDIEŤ VIAC

Normy pre politiky ochrany detí v organizáciách

Agentúra FRA zhromažďovala informácie o systémoch ochrany detí v EÚ28 vrátane informácií o tom, ako sú odborní pracovníci certifikovaní a akreditovaní a či sú zamestnanci preverovaní.

Nie všetky členské štáty EÚ majú akreditačné a licenčné postupy pre odborných pracovníkov v oblasti ochrany detí. Ak existujú, nie vždy zahŕňajú postupy preverovania. Najčastejšie sa preverovanie uskutoční pri vymenovaní. Akreditačné a licenčné postupy nie vždy zahŕňajú povinnú odbornú prípravu (počiatočnú alebo trvalú) pre odborných pracovníkov pracujúcich s deťmi vrátane administratívneho personálu a personálu zapojeného do každodennej ústavnej starostlivosti o deti.

Ďalšie informácie sa nachádzajú v dokumente agentúry FRA (2015), [Certification and accreditation procedures for professionals](#) (Postupy certifikácie a akreditácie odborných pracovníkov).

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

Kvalifikácia pracovníkov: Personál pracujúci s deťmi musí byť kvalifikovaný a musí spĺňať prísne profesionálne normy. Pracovníci by mali mať dostatočnú a pravidelnú odbornú prípravu na zabezpečenie poskytovania vysokokvalitných služieb. Odborná príprava by sa mala týkať napríklad: obchodovania s ľuďmi vrátane jeho rodových špecifik, práv detí so zameraním na účasť detí, príslušného právneho a administratívneho rámca, komunikácie s deťmi, rodových a kultúrnych hľadísk, bezpečnostných otázok, národných referenčných mechanizmov pre obeť obchodovania s deťmi, úloh ústredných orgánov zriadených podľa [nariadenia Brusel IIa](#), a toho, ako posúdiť najlepší záujem dieťaťa pri určovaní trvalého riešenia. Niektorí ľudia, napríklad zamestnanci ústredných orgánov, sa musia spojiť s partnermi v inom členskom štáte; jazykové vzdelávanie je pre nich takisto užitočné. Spoločné podujatia zamerané na odbornú prípravu s rôznymi profesijnými skupinami sú obzvlášť účinné, a preto by sa mali uľahčiť.

Včasnosc: Deťom sa musí poskytnúť rýchla pomoc. Núdzové opatrenia sa musia prijať bezodkladne. Zabezpečenie najlepšieho záujmu dieťaťa pri určovaní trvalého riešenia si však bude vyžadovať primerané individuálne posúdenie osobitných okolností každej konkrétnej detskej obeť, ktoré by sa nemalo unáhliť. Je potrebné nájsť správnu rovnováhu medzi včasnoscou a primeranou ochranou. Je potrebné vziať do úvahy skúsenosti každého konkrétneho dieťaťa a pomoc sa musí prispôsobiť každému jednotlivému prípadu, pričom sa musí zohľadniť vek a pohlavie dieťaťa a dôsledky konkrétnej formy vykorisťovania, ktorej bolo dieťa vystavené. Detská obeť obchodovania s ľuďmi alebo traumatizované dieťa, ktoré nemá primeranú rodinnú sieť, môže potrebovať viac času na zotavenie sa z traumatickej skúsenosti a na to, aby bolo schopné premýšľať o svojej budúcnosti.

Opatrenie 1: Odhaliť, identifikovať a postúpiť dieťa

Odhalenie dieťaťa

Východiskovým bodom je existencia účinných mechanizmov na odhalovanie detí, ktoré sú bez rodičovskej starostlivosti a potrebujú ochranu, vrátane detských obetí obchodovania s ľuďmi. Včasná a účinná odhalenie detí, ktoré potrebujú ochranu, je prvým krokom k zabezpečeniu toho, aby sa s nimi zaobchádzalo ako s osobami, ktoré majú určité práva, a aby im bola poskytnutá primeraná pomoc a ochrana.

Podľa článku 19 Dohovoru o právach dieťaťa musia zmluvné štáty prijať opatrenia na ochranu detí pred akoukoľvek formou násillia alebo vykorisťovania vrátane opatrení na identifikáciu prípadov týrania dieťaťa. Vyžaduje si to účinné mechanizmy na odhalovanie detí, ktoré boli vystavené akejkoľvek forme zanedbávania, vykorisťovania alebo zneužívania. Ak sa detské obeť neodhalia v počiatočnom štádiu, nebudú môcť účinne uplatňovať svoje práva.

Zistiť, či dieťa potrebuje ochranu, môže byť náročné. Každé dieťa môže na zneužitie alebo vykorisťovanie reagovať inak: niektoré môžu vykazovať fyzické znaky zneužívania, iné môžu mať problémy so správaním, pociťovať depresiu, pociťovať vinu alebo vôbec nevykazujú žiadne emocionálne príznaky. Deti si často neuvedomujú, že sú zneužívané, pretože si vyvinú pocity náklonnosti a nepovažujú sa za obeť. Vykorisťovatelia alebo iní dospelí im mohli povedať, ako sa majú správať, aby sa vyhli pozornosti dospelých alebo štátnych úradníkov. Deti, ktoré potrebujú ochranu, napríklad keď utečú z domu, možno nebudú chcieť prísť do kontaktu s akoukoľvek autoritou z dôvodu strachu z toho, že ich pošlú domov.

Deti sú jednou z najzraniteľnejších skupín, na ktoré sa zameriava obchodovanie s ľuďmi. Sieť obchodovania s ľuďmi sa osobitne zameriavajú na ekonomicky znevýhodnené rodiny. Deti, s ktorými sa obchodovalo, sa často nepovažujú za vykorisťované, ale skôr vnímajú svoju situáciu ako lojalnosť k svojej rodine.

Pokiaľ ide o obeť obchodovania s ľuďmi, v článku 11 [smernice EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#) sa vyžaduje, aby členské štáty prijali potrebné opatrenia na vytvorenie vhodných mechanizmov zameraných na včasnú identifikáciu obetí obchodovania s ľuďmi. V článku 18 smernice sa členským štátom ukladá povinnosť podporovať pravidelnú odbornú prípravu úradníkov, ktorí môžu prichádzať do styku

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

s obeťami alebo potenciálnymi obeťami obchodovania s ľuďmi, vrátane policajných príslušníkov prvého kontaktu.

AK SA CHCETE DOZVEDIEŤ VIAC

Výskum zameraný na identifikáciu obetí obchodovania s ľuďmi

Podľa štúdie Európskej komisie o vysokorizikových skupinách pre obchodovanie s ľuďmi je hlavnou prekážkou pri identifikácii prípadov obchodovania s deťmi skutočnosť, že deti nemajú kontrolu nad svojou situáciou a nemusia si uvedomovať rozsah tejto nedostatočnej kontroly. V niektorých prípadoch, najmä v prípade sexuálneho vykorisťovania, siete organizovaného zločinu zabezpečujú, aby sa deti často presúvali v rámci krajín a medzi nimi. Cieľom je zabrániť im nadviazať vzťahy, ktoré by ich mohli viesť k odhaleniu ich situácie, maximalizovať zisk a vyhnúť sa odhaleniu.

Pozri Európska komisia (2015), Study on high-risk groups for trafficking in human beings (Štúdia o vysoko rizikových skupinách pre obchodovanie s ľuďmi).

Zo správ členských štátov EÚ vyplýva, že obchodníci s ľuďmi sa presunuli k menej viditeľným formám donucovania, čo umožňuje určitú mieru možnosti pohybu, a využívajú menej zjavné formy zastrašovania a hrozieb. Existuje posun k psychickému násiliu a zneužívaniu závislosti obetí. Členské štáty sa domnievajú, že v identifikácii obetí sa dosiahol pokrok, a to nielen v dôsledku intenzívnejšej spolupráce medzi rôznymi orgánmi a odvetvami zapojenými v danej krajine, ale aj na cezhraničnej úrovni.

Pozri Európska komisia (2018), Staff working document of the Second report on the progress made in the fight against trafficking in human beings (Pracovný dokument útvarov Komisie k druhej správe o pokroku v boji proti obchodovaniu s ľuďmi).

Podľa Europolu existujú správy o rodinných klanoch, ktoré vykorisťujú deti v rámci nútenej trestnej činnosti a žobrania. Europol dostáva informácie o medzinárodných vyšetrovaniach týkajúcich sa rodinných klanov so štátnou príslušnosťou členského štátu EÚ, ktoré zneužívajú svoje vlastné deti, deti príbuzných alebo deti, ktorých sa ich pôvodné rodiny vzdali. S deťmi sa obchodovalo, aby páchali viacero druhov majetkových trestných činov a/alebo boli prinútené žobrať a niekedy požiadať o dary pre falošné charity.

Pozri Europol (2018), Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of underage victims in the European Union (Zločinecké siete zapojené do obchodovania s maloletými obeťami a ich vykorisťovania v Európskej únii).

Každá osoba má zodpovednosť nahlásiť každé podozrenie zo zneužitia dieťaťa príslušným orgánom. Je pravdepodobné, že široký okruh ľudí príde do styku s deťmi bez rodičovskej starostlivosti, ktoré potrebujú ochranu. Mali by zostať ostražití a aktívni pri odhaľovaní detí, ktoré potrebujú ochranu. Môže ísť napríklad o políciu, sudcov, právnikov, sociálnych pracovníkov, pracovníkov mimovládnych organizácií, lekárov, učiteľov alebo zamestnancov pracujúcich na hraničných priechodoch.

Deti, ktoré potrebujú ochranu, sa nachádzajú na mnohých miestach: na ulici, v nemocnici alebo na hraničných priechodoch. Odborní pracovníci by si mali uvedomovať hlavné riziká.

Odborní pracovníci, ktorí prichádzajú do styku s deťmi, sa musia vyhýbať domnienkam a musia byť ostražití pred možnými predsudkami na základe vnímaného kultúrneho, náboženského, národného alebo etnického pôvodu, pohlavia alebo iných vlastností detí alebo dospelých, ktorí ich sprevádzajú.

Príručka agentúry FRA o nezákonnom profilovaní

Agentúra FRA v roku 2010 vypracovala – a v roku 2018 aktualizovala – praktickú príručku pre príslušníkov orgánov presadzovania práva a pohraničnej stráže, ktorá na základe prípadových štúdií poskytuje dôkazy o situáciách, v ktorých môže byť profilovanie užitočné a kde môže byť nezákonné a/alebo kontraproduktívne.

Ďalšie informácie sa nachádzajú v dokumente FRA (2018), *Preventing unlawful profiling today and in the future: a guide* (Predchádzanie nezákonnému profilovaniu dnes aj v budúcnosti: príručka).

Opatrenie 1 sa zameriava na odhaľovanie v dvoch širšie poňatých scenároch. Prvá časť sa venuje častejšej situácii, keď sú na území členského štátu odhalené vykorisťované, zneužívané alebo zanedbávané deti. Druhá časť sa týka odhaľovania na vnútorných hraniciach, keď je dieťa na ceste do iného členského štátu EÚ. Identifikácia však nie je proces, ktorý by sa skladal z jediného kroku. Obete často neposkytnú svedectvo pri prvom kontakte s poskytovateľmi pomoci alebo orgánmi presadzovania práva. Úsilie o identifikáciu by sa nemalo zameriavať iba na vstupné miesta do krajiny, ale aj na vysokorizikové oblasti.

Odhaľovanie na území členského štátu EÚ

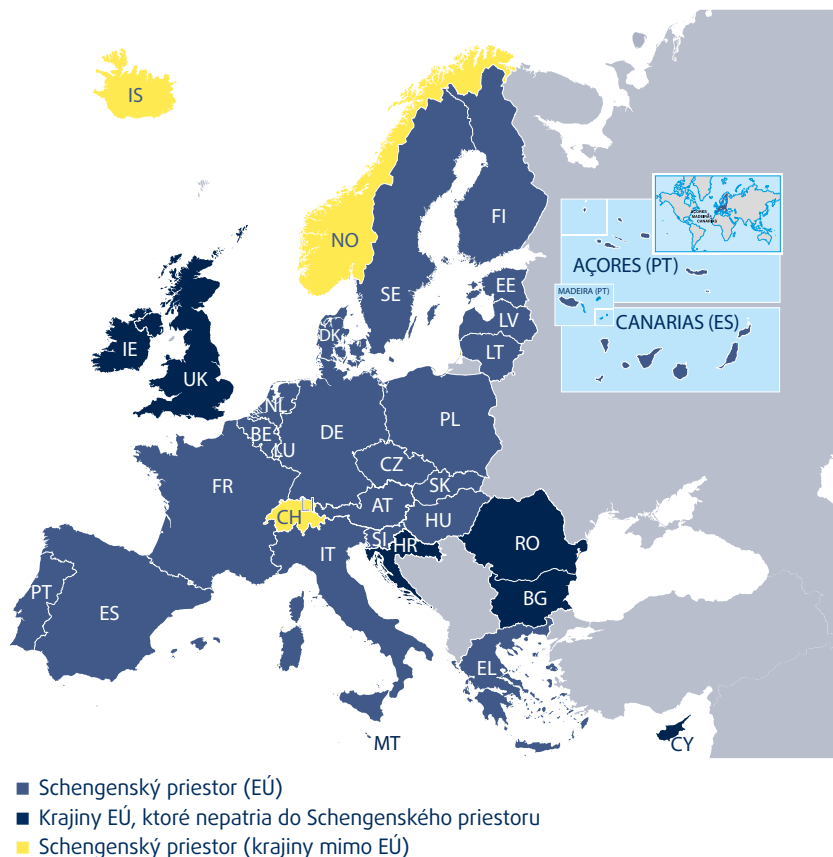
Podľa [smernice o voľnom pohybe \(2004/38/ES\)](#) majú občania EÚ právo zdržiavať sa v inom členskom štáte až tri mesiace. Podobne sa držiteľia povolení na pobyt vydaných jedným z členských štátov EÚ môžu takisto voľne pohybovať najviac do troch mesiacov na území ostatných zmluvných štátov Schengenskej dohody, čo zahŕňa všetky členské štáty EÚ a krajiny pridružené k schengenskému priestoru, s výnimkou Írska a Spojeného kráľovstva.

Do [schengenského priestoru](#) patria všetky členské štáty EÚ s výnimkou Bulharska, Chorvátska, Cypru, Írska, Rumunska a Spojeného kráľovstva. Patria tam takisto Island, Lichtenštajnsko, Nórsko a Švajčiarsko, ako je znázornené na [obrázku 6](#).

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

Niektoré členské štáty zaviedli dočasné hraničné kontroly z dôvodu vážnych hrozieb. Európska komisia pravidelne uverejňuje aktualizovaný zoznam oznámení o dočasnom obnovení kontroly hraníc.

Obrázok 6: Schengenský priestor, marec 2019

Zdroj: Európska komisia, 2019

Hostiteľský členský štát EÚ môže po troch mesiacoch stanoviť určité podmienky na pobyt v súvislosti s dôkazom o príjme (alebo prihlásením sa na vzdelávanie) a nemocenskou poisťovňou alebo s tým, že osoba je rodinným príslušníkom osoby, ktorá má nárok na povolenie na pobyt (článok 7 [smernice o voľnom pohybe](#)). Po pobyte v trvaní troch mesiacov môže byť potrebné, aby sa občania EÚ zaregistrovali

na vnútroštátnych úradoch hostiteľskej krajiny (článok 8). V praxi však deti, ktoré potrebujú ochranu, vrátane detských obetí obchodovania s ľuďmi, zostanú s najväčšou pravdepodobnosťou v členskom štáte EÚ bez registrácie.

Keď sa dieťa nachádza v inom členskom štáte, ako je jeho vlastný, je potrebné, aby sa rôzni odborní pracovníci a organizácie v štáte, ako sú polícia, sociálni pracovníci, učitelia, zdravotnícki pracovníci alebo občianska spoločnosť snažili aktívne zistiť, či dieťa potrebuje ochranu.

Existuje nespočetné množstvo situácií, jednotlivých príbehov a okolností. Z existujúceho výskumu však vyplýva niekoľko všeobecných príkladov:

- dieťa, najčastejšie dievča, je sexuálne zneužívané na ulici, vo verejných domoch, masážnych salónoch alebo v súkromnom ubytovaní,
- dieťa vo veku povinnej školskej dochádzky žije ako domáci pracovník v nevhodných pracovných podmienkach s osobami, ktoré nie sú členmi rodiny, pričom často nenavštevuje školu,
- dieťa kradne v obchodoch predmety ako kozmetika, telefóny, USB kľúče, GPS systémy a ďalšie elektronické zariadenia, alebo kradne príručné tašky zákazníkov,
- dieťa žobre hodiny na ulici, bez ohľadu na poveternostné podmienky a prežíva len tak, že je zvyšné jedlo z reštaurácií,
- dieťa pestuje alebo predáva konope alebo iné nezákonné látky,
- dieťa žije na ulici, možno sa vyrovnáva s problémami duševného zdravia alebo užíva drogy,
- dieťa sa potuluje po ulici a nenavštevuje školu.

V závislosti od situácie, v ktorej sa dieťa nachádza, si ho niektorí ľudia všimnú skôr ako iní. Citlivosť tých jednotlivcov, ktorí sú schopní identifikovať zraniteľné deti, je kľúčom k uľahčeniu včasného odhalenia a postúpenia detí, ktoré potrebujú pomoc.

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

Odhalovanie na hranici pri vstupe alebo výstupe

Keďže v schengenskom priestore neexistujú kontroly hraníc, na hraniciach sa zriedka odhalia deti, ktoré potrebujú ochranu. Tam, kde sa stále vykonávajú kontroly hraníc v rámci EÚ buď z dôvodu, že osoba cestuje zo štátu alebo do štátu mimo schengenského priestoru, alebo preto, že schengenský štát dočasne znovu zaviedol kontroly na vnútorných hraniciach, hraničné kontroly ponúkajú príležitosť odhaliť deti, ktoré môžu potrebovať ochranu.

Nariadenie (EÚ) 2018/1862 o Schengenskom informačnom systéme (SIS) poskytuje hodnotný nástroj na identifikáciu nezvestných detí a na zabránenie ďalšiemu cestovaniu tých detí, ktorým hrozí únos zo strany rodiča, rodinného príslušníka alebo opatrovníka. Varovanie vložené do SIS o tom, že dieťa je ohrozené, môže podporiť identifikáciu detí, ktorým hrozí, že sa stanú obeťami obchodovania, núteného manželstva, mrzačenia ženských pohlavných orgánov alebo iných foriem rodovo motivovaného násillia. Pomáha takisto chrániť deti pred tým, aby sa stali obeťami teroristických trestných činov alebo aby sa na nich podieľali, vrátane toho, aby boli odvedené alebo začlenené do ozbrojených skupín alebo nútené aktívne sa zúčastňovať na násillnostiach. Na presnejšiu identifikáciu osôb, o ktorých boli do SIS vložené varovania, je možné použiť alfanumerické aj biometrické kontroly, ktoré zvyšujú kvalitu ochrany zraniteľných osôb. Pri používaní SIS sa musí brať do úvahy predovšetkým najlepší záujem dieťaťa.

AK SA CHCETE DOZVEDIEŤ VIAC

Agentúra Európskej únie na prevádzkové riadenie rozsiahlych informačných systémov v priestore slobody, bezpečnosti a spravodlivosti (eu-LISA)

eu-LISA, Agentúra Európskej únie na prevádzkové riadenie rozsiahlych informačných systémov v priestore slobody, bezpečnosti a spravodlivosti, je zodpovedným orgánom za

prevádzkové riadenie najväčších centralizovaných informačných systémov EÚ v oblasti spravodlivosti a vnútorných vecí. Zahŕňa to Schengenský informačný systém, ako aj niekoľko ďalších databáz, ktoré predovšetkým uchovávajú údaje o štátnych príslušníkoch tretích krajín. Systémy informačných technológií prevádzkované na centrálnej úrovni prostredníctvom eu-LISA sú cennými nástrojmi pre príslušné vnútroštátne orgány tým, že im poskytujú v reálnom čase tie najpresnejšie informácie, čím sa posilňuje boj proti obchodovaniu s deťmi. V závislosti od účelu môžu systémy používať pohraničná stráž, orgány presadzovania práva, vízové, migračné a azylové orgány, ako aj súdne a colné orgány.

Ďalšie informácie sa nachádzajú na [webovom sídle agentúry eu-LISA](#).

S deťmi bez rodičovskej starostlivosti, ktoré potrebujú ochranu, vrátane detských obetí obchodovania s ľuďmi, môžu prísť do styku rôzne subjekty, ako sú zamestnanci leteckých spoločností a zamestnanci letísk, ako aj príslušníci pohraničnej stráže. Mali by:

- ✓ poznať vnútroštátne administratívne požiadavky týkajúce sa detí, ktoré opúšťajú krajinu a vstupujú do nej (napr. povolenie rodičov alebo čestné vyhlásenie);
- ✓ poznať aktuálne informácie o analýze rizík v oblasti obchodovania s ľuďmi, a to aj pokiaľ ide o rodovú špecifickosť trestného činu, vzorce a trendy;
- ✓ pozorovať akékoľvek nezvyčajné správanie, fyzické alebo emočné prejavy u dieťaťa alebo u sprevádzajúceho dospelého/sprevádzajúcich dospelých;
- ✓ byť obzvlášť opatrní, keď dospelý, ktorý nie je rodičom, nesprevádza iba jedno dieťa, ale skupinu detí, alebo pri rôznych príležitostiach sprevádza iné deti;
- ✓ dôkladne skontrolovať dokumenty sprevádzajúcich dospelých, ak nie sú rodičmi alebo zástupcami dieťaťa;
- ✓ preveriť údaje v Schengenskom informačnom systéme druhej generácie (SIS II) a skontrolovať, či je dieťa nahlásené ako nezvestné;
- ✓ nasmerovať predmetné osoby na osobitnú kontrolu, pokiaľ existujú akékoľvek pochybnosti. Umožňuje to konzultácie s orgánmi v mieste pôvodu týkajúce sa sprevádzajúceho dospelého a dieťaťa. Účel a úlohy osobitnej kontroly by mali zodpovedať usmerneniam z [VEGA príručky agentúry Frontex](#);
- ✓ byť informovaní o možnostiach medzinárodnej spolupráce, nástrojoch nadnárodnej komunikácie a kanáloch, ktoré majú k dispozícii, vrátane krížového porovnávanía informácií a analýz prostredníctvom Europolu;
- ✓ obrátiť sa na služby v oblasti ochrany detí v prípade, že sa nič nepreukáže, ale stále existujú pochybnosti o blahu dieťaťa. Informácie o prípade by sa mali vymieňať so službami v oblasti ochrany detí v mieste určenia, aby sa zabezpečila návšteva a následné opatrenia. Existuje však riziko, že dieťa zmizne už pred nadväzujúcimi opatreniami alebo ho sociálne služby nebudú môcť nájsť. Môže sa to stať napríklad vtedy, keď predmetné osoby zmenia adresu alebo poskytnú nepresné kontaktné údaje.

Podľa článku 23 [Kódexu schengenských hraníc](#) [nariadenie (EÚ) 2016/399] sú členské štáty EÚ oprávnené vykonávať kontroly v rámci územia pod podmienkou, že to nie sú hraničné kontroly. Takéto náhodné policajné kontroly by takisto mohli uľahčiť odhalenie ohrozených detí. Mnohé z uvedených bodov – napríklad oboznámenie sa s informáciami o analýze rizík v oblasti obchodovania s deťmi – môžu takisto pomôcť pri identifikácii ohrozených detí počas takýchto policajných kontrol.

Usmernenia Európskej komisie pre identifikáciu

Európska komisia vypracovala usmernenia na identifikáciu obetí obchodovania s ľuďmi, zamerané najmä na konzulárne služby a pohraničnú stráž.

Ďalšie informácie sa nachádzajú v dokumente Európskej komisie (2013), [Guidelines for the identification of victims of trafficking in human beings](#) (Usmernenia na identifikáciu obetí obchodovania s ľuďmi).

Príručka agentúry Frontex: Deti na letiskách (VEGA)

Európska agentúra pre pohraničnú a pobrežnú stráž (Frontex) vypracovala príručku s usmerneniami pre príslušníkov pohraničnej stráže na ochranu detí na letiskách. Príručka VEGA obsahuje praktické rady, ako napríklad čomu treba venovať pozornosť na hraničných prechodoch, otázky, ktoré možno použiť pri rozhovore s deťmi, prvostupňové a osobitné kontroly a postúpenie. Agentúra pripravuje podobnú príručku pre pozemné a námorné hranice.

Ďalšie informácie sa nachádzajú v príručke Európskej agentúry pre pohraničnú a pobrežnú stráž Vega: [Deti na letiskách](#), [rizikové situácie pre deti na letiskách](#), [príručka pre príslušníkov pohraničnej stráže](#) (2015).

Štúdia Európskej komisie o vysokorizikových skupinách pre obchodovanie s ľuďmi

Správa Európskej komisie obsahuje časť s názvom „Skupiny detí, ktoré sú najviac vystavené riziku obchodovania s ľuďmi: typológia založená na rizikových profiloch“.

Ďalšie informácie sa nachádzajú v dokumente Európska komisia (2015), [Study on high-risk groups for trafficking in human beings](#).

Dieťa cestujúce samostatne alebo s dospelým, ktorý nie je jeho rodičom alebo zákonným zástupcom, potrebuje platný pas alebo preukaz totožnosti a ďalší úradný doklad, ako sa stanovuje vo vnútroštátnych právnych predpisoch. Tento úradný doklad musí byť podpísaný jeho rodičmi alebo zákonnými zástupcami, v niektorých prípadoch notárom, a oprávňuje dieťa cestovať mimo členského štátu EÚ, v ktorom má dieťa bydlisko. V tejto záležitosti neexistujú žiadne spoločné pravidlá platné pre celú EÚ a každý členský štát EÚ rozhoduje o tom, či dieťa takéto doklady potrebuje a ktoré z nich. Niektoré členské štáty požadujú dôkaz súhlasu rodičov s tým, aby dieťa opustilo krajinu samostatne alebo s iným dospelým, ktorý nie je rodičom (čestné vyhlásenie). Samo osebe to však nestačí na to, aby sa zabránilo obchodovaniu s deťmi.

Štandardizovaný cestovný formulár so súhlasom

V príručke osvedčených postupov sa v časti III o preventívnych opatreniach Haagskej konferencie medzinárodného práva súkromného štáty vyzývajú, aby zväžili prijatie

štandardizovaného cestovného formulára so súhlasom, ktorý preukáže, že v prípade potreby bol dieťaťu udelený súhlas predtým, ako sa mu umožnilo opustiť jurisdikciu (pozri oddiel 1.2.2 príručky). Použitie vzorového cestovného formulára so súhlasom môže poskytnúť jasnosť a zmierniť riziká spojené s rozmanitosťou formulárov so súhlasom vyžadovaných členskými štátmi EÚ. Štáty, ktoré chcú vytvoriť domáci vzorový formulár, sa vyzývajú, aby vzali do úvahy informácie poskytnuté na [webovom sídle Haagskej konferencie](#).

Ďalšie informácie sa nachádzajú na stránke Haagskej konferencie medzinárodného práva súkromného *Guide to Good Practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction, Part III, Preventive Measures* (v Príručke osvedčených postupov podľa Haagskeho dohovoru o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí z 25. októbra 1980, Časť III – Preventívne opatrenia), 2005.

Určovanie totožnosti

Keď sa orgány domnievajú, že dieťa potrebuje ochranu, ich prvý kontakt s dieťaťom sa zameria na zistenie totožnosti dieťaťa. Zásadou najlepšieho záujmu dieťaťa stanovenou v článku 3 [Dohovoru o právach dieťaťa](#) a v príslušných nástrojoch práva EÚ (pozri tabuľku 1) sa musia riadiť všetky opatrenia prijaté na identifikáciu dieťaťa a jeho postúpenie príslušným orgánom na ďalšie kroky.

Zároveň to znamená, že počas prvého kontaktu by sa orgány mali vyhnúť rozsiahlym rozhovorom s dieťaťom o jeho situácii, životných podmienkach a príbehu. Prvý kontakt s dieťaťom by mal byť krátky a mal by sa obmedziť na identifikáciu dieťaťa, zisťovanie základných informácií, ako je miesto pobytu rodičov, a zhromažďovanie základných informácií potrebných na zabezpečenie okamžitej bezpečnosti a blaha dieťaťa. Ďalšie posúdenie by mali následne vykonať služby v oblasti ochrany detí.

Počas fázy identifikácie by sa s dieťaťom malo zaobchádzať s rešpektom, spôsobom primeraným jeho veku a malo by sa mu poskytnúť tlmočenie, ak neovláda miestny jazyk. Orgány by mali deťom spôsobom primeraným ich veku poskytnúť informácie o kľúčových záležitostiach, ako napríklad o možnosti požiadať konzulárny úrad o podporu, o tom prečo orgány potrebujú zistiť totožnosť, prečo sa spracúvajú odtlačky prstov a aké ďalšie kroky sú potrebné na zabezpečenie ochrany dieťaťa.

→ *Ďalšie informácie o tom, ako s dieťaťom hovoriť, počúvať ho a informovať ho, nájdete aj v opatrení 3: Vypočuť dieťa.*

Polícia je často zodpovedná za zisťovanie totožnosti dieťaťa. V závislosti od okolností môžu byť potrebné niektoré alebo všetky tieto kroky:

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

- skontrolovať doklady, ak sú k dispozícii, ako napríklad doklady totožnosti alebo cestovné pasy, aby sa zistilo meno dieťaťa, jeho štátna príslušnosť, vek atď.,
- odobrať odtlačky prstov dieťaťa (v prípade starších detí, ak to umožňujú vnútroštátne právne predpisy) a odfotografovať ho,
- skontrolovať vnútroštátne databázy, aby sa zistilo, či dieťa predtým nebolo v kontakte s políciou a z akého dôvodu,
- preveriť údaje v Schengenskom informačnom systéme druhej generácie (SIS II) a zistiť, či je dieťa nahlásené ako nezvestné,
- preveriť údaje Europolu v prípadoch závažnej a organizovanej trestnej činnosti, požiadať o kontrolu databázy, operačnú analýzu a podporu vyšetrovaní a operácií,
- informovať konzulárny úrad členského štátu bydliska dieťaťa alebo jeho obvyklého pobytu.

V prípade obchodovania s ľuďmi sa deti môžu vyhlásiť za dospelých, aby sa vyhli dôslednejšiemu monitorovaniu a na základe pokynov, ktoré dostávajú od obchodníkov s ľuďmi. Dieťa môže byť takisto nútené cestovať s falošným pasom pre dospelých.

Ak vek nie je istý, ale existujú dôvody domnievať sa, že daná osoba je dieťaťom, potom podľa [smernice EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#) (článok 13 ods. 2), [smernice o boji proti sexuálnemu vykorisťovaniu detí](#) (článok 18) a [smernice o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní](#) (článok 3), ako aj podľa [Dohovoru Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#) (článok 10) by mali orgány predpokladať, že daná osoba je dieťaťom, kým sa ďalej neposúdi vek osoby. Prípady starších mladistvých môžu byť náročné.

Ak podľa vnútroštátneho práva musí byť dieťa postúpené na posúdenie veku, metódy by mali používať najmenej rušivé metódy a dať dieťaťu právo na vypočutie a podporu opatrovníka. Prehľad uplatniteľných právnych predpisov, potrebných záruk a existujúcich metód na posúdenie veku sa nachádza v príručke Európskeho podporného úradu pre azyl (EASO).

Príručka EASO na posúdenie veku

Európsky podporný úrad pre azyl (EASO) vypracoval praktické usmernenia na posúdenie veku osôb, ktoré nemajú doklady na preukázanie svojho veku. Príručka poskytuje prehľad o existujúcich metódach, ich výhodách a nevýhodách, ako aj o požadovaných zárukách.

Hoci publikácia EASO bola vypracovaná v kontexte postupov medzinárodnej ochrany, usmernenie je relevantné aj pre deti pochádzajúce z EÚ.

Ďalšie informácie sa nachádzajú v príručke Európskeho podporného úradu pre azyl (2018), *EASO Practical Guide on age assessment*.

Postúpenie

Deti bez rodičovskej starostlivosti, ktoré potrebujú ochranu v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný, by sa mali postúpiť príslušným vnútroštátnym orgánom zodpovedným za ochranu detí. Spolu s ostatnými príslušnými orgánmi budú musieť prijať okamžité opatrenia na zaistenie bezpečnosti, prístrešia a na pokrytie základných potrieb dieťaťa. Orgány na ochranu detí prípad ďalej posúdia.

Ak existuje istota alebo podozrenie, že dieťa je obeťou obchodovania s ľuďmi, polícia prípad postúpi aj špecializovanej policajnej jednotke, národnému referenčnému mechanizmu alebo osobám zodpovedným za služby zamerané na boj proti obchodovaniu s ľuďmi, aby mohli formálne identifikovať dieťa ako obeť obchodovania s ľuďmi.

Opatrenie 2: Vymenovať opatrovníka

Podľa medzinárodného práva a európskeho práva sa uznáva dôležitosť vymenovania opatrovníka pre deti bez rodičovskej starostlivosti, aby sa chránil najlepší záujem dieťaťa a podporovalo jeho blaho. Početné odkazy na „zákonného zástupcu“ v Dohovore o právach dieťaťa naznačujú, že zákonní zástupcovia sú kľúčovým prvkom systému ochrany detí, ktoré sú dočasne alebo trvalo zbavené svojho rodinného prostredia a nemôžu mať svoje záujmy zastúpené svojimi rodičmi [pozri aj Výbor OSN pre práva dieťaťa, [General Comment No 6](#) (všeobecný komentár č. 6), bod 33].

Pokiaľ ide o detské obeť obchodovania, v práve EÚ sa stanovuje povinnosť vymenovať opatrovníka alebo zástupcu v článku 14 ods. 2 [smernice EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#) hneď, ako orgány identifikujú dieťa ako takúto obeť, v prípade, ak podľa vnútroštátnych právnych predpisov nositelia rodičovských práv a povinností nemôžu v dôsledku konfliktu záujmov medzi nimi a detskou obeťou zaručiť najlepší záujem dieťaťa a/ani dieťa zastupovať. V článku 16 ods. 3 sa táto povinnosť rozširuje na detské obeť obchodovania s ľuďmi, ktoré sú bez sprievodu. Okrem toho, ak je dieťa zapojené do vyšetrovania trestného činu a trestného konania, v článku 15 sa vyžaduje, aby príslušné orgány vymenovali zástupcu pre dieťa, ak podľa vnútroštátnych právnych predpisov nesmú nositelia rodičovských práv a povinností zastupovať dieťa z dôvodu konfliktu záujmov medzi nimi a detskou obeťou.

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

Podobne sa v [smernici o boji proti sexuálnemu vykorisťovaniu detí](#) v článku zo vyžaduje, aby príslušné orgány vymenovali osobitného zástupcu pre detskú obeť, ak podľa vnútroštátnych právnych predpisov nesmú nositelia rodičovských práv a povinností zastupovať dieťa z dôvodu konfliktu záujmov medzi nimi a obeťou v detskom veku alebo ak dieťa nikto nesprevádza, alebo je oddelené od rodiny.

Vymenovanie dočasného opatrovníka je núdzovým opatrením podľa článku zo [nariadenia Brusel IIa](#). O dočasnom opatrovníctve môže rozhodnúť členský štát EÚ, v ktorom sa dieťa zdržiava, a to aj v prípade, že právomoc patrí inému členskému štátu. Povinnosti dočasného opatrovníka zaniknú, keď súd s právomocou preberie spor a vymenuje nového opatrovníka alebo prijme iné dlhodobé opatrenia.

Presun do krajiny obvyklého pobytu pred vymenovaním dočasného opatrovníka nezohľadňuje dôležitosť dôkladného posúdenia situácie dieťaťa, posúdenie rodinného prostredia a podmienok, ktoré by tam dieťa našlo. Rýchly presun môže viesť k opätovnému obchodovaniu s dieťaťom alebo k tomu, že by sa dieťa opätovne stalo obeťou zneužívania. Na zabezpečenie najlepšieho záujmu dieťaťa a zabránenie budúcemu zneužívaniu budú orgány potrebovať istý čas na posúdenie všetkých okolností. Počas tohto obdobia je najdôležitejšie vymenovať opatrovníka. Opatrovník môže ako dôverník uľahčiť lepšie posúdenie situácie dieťaťa a rodiny a zabezpečiť, aby prijaté rozhodnutia boli trvalé a v najlepšom záujme dieťaťa.

Ako je znázornené na [obrázku 7](#), opatrovníci sú zodpovední za zabezpečenie celkového blaha dieťaťa, zabezpečenie najlepšieho záujmu dieťaťa a za právne zastupovanie a doplnenie obmedzenej právnej spôsobilosti dieťaťa. Opatrovník by mal byť osobou s čo najkomplexnejším pohľadom na potreby dieťaťa. Opatrovník má jedinečné postavenie, v rámci ktorého poskytuje spojenie medzi rôznymi orgánmi a dieťaťom. Opatrovník môže pôsobiť ako spojovací článok medzi dieťaťom a odborníkmi, ktorí dieťaťu poskytujú starostlivosť a pomoc, ako napr. právnici, zdravotnícke služby, škola, ubytovacie zariadenia, služby v oblasti ochrany detí, polícia a služby na podporu obetí.

Opatrovníci takisto zohrávajú dôležitú úlohu pri cezhraničných konaniach vo veci. Môžu napríklad pomôcť dieťaťu obnoviť rodinný kontakt, nadviazať kontakt s rodičmi dieťaťa alebo so širšou rodinou v inom členskom štáte EÚ, alebo sprevádzať dieťa, ak sa presúva do inej krajiny.

Obrázok 7: Mandát opatrovníka

Zdroj: FRA a Európska komisia, 2014 [Opatrovníctvo pre deti bez rodičovskej starostlivosti, s. 15]

Komplexný prehľad o úlohách a zodpovednostiach opatrovníkov a o fungovaní systémov opatrovníctva sa nachádza v [príručke o opatrovníctve](#) agentúry FRA a Európskej komisie. Čitateľ sa vyzýva, aby si v príručke prečítal ďalšie podrobnosti o úlohách a povinnostiach opatrovníkov, o správe opatrovníckych systémov alebo o konkrétnych úlohách opatrovníka.

Príručka o opatrovníctve pre deti bez rodičovskej starostlivosti: osobitné potreby detských obetí obchodovania s ľuďmi

Agentúra FRA a Európska komisia uverejnili príručku s cieľom posilniť vnútroštátne systémy opatrovníctva a zabezpečiť, aby boli lepšie vybavené na riešenie osobitných potrieb detských obetí obchodovania s ľuďmi. Táto príručka poskytuje usmernenia a odporúčania pre členské štáty EÚ, stanovuje základné zásady, koncepciu a riadenie systémov opatrovníctva. Príručka je dostupná vo všetkých jazykoch EÚ.

Ďalšie informácie sa nachádzajú v dokumente FRA (2015), *Guardianship systems for children deprived of parental care in the European Union – With a particular focus on their role in responding to child trafficking*.

Opatrenie 3: Vypočúť dieťa

Jednou z kľúčových zásad medzinárodnej a európskej ochrany detí je právo dieťaťa slobodne vyjadrovať svoje názory vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho týkajú. Názory dieťaťa sa musia brať do úvahy s prihliadnutím na vek a vyspelosť dieťaťa, ako je stanovené v článku 24 [charty](#) a článku 12 [Dohovoru o právach dieťaťa](#).

→ *Pre usmernenie o tom, ako vypočúť dieťa v trestnom konaní, pozri aj [opatrenie 8: Podporiť dieťa počas súdneho konania](#)*

Názory detí sa musia brať riadne do úvahy s prihliadnutím na vyspelosť každého jednotlivého dieťaťa, osobitnú situáciu a dostupné možnosti v danej súvislosti. Názor dieťaťa by napríklad mohol mať vplyv na to, či by opatrovníkom mal byť muž alebo žena, alebo na to, či je najlepším riešením zlúčenie rodiny. Poradenie sa s dieťaťom a riadne zohľadnenie jeho názorov nie sú len zákonné povinnosti, ale budú mať takisto pozitívny vplyv na proces ochrany dieťaťa. Dieťa ľahšie získa dôveru v orgány a bude otvorenejšie spolupráci. Mohlo by sa tým zabrániť aj prípadom úteku a opätovného obchodovania s dieťaťom, pričom by sa zabezpečila udržateľnosť prijatých opatrení a efektívne využívanie verejných zdrojov.

Posilnenie postavenia detí prostredníctvom účasti

S ohľadom na skutočnosť, že prežitie násilia nevyhnutne vedie k pocitu bezmocnosti, treba zabezpečiť, aby intervencie na ochranu dieťaťa ďalej túto bezmocnosť neprehlbvali, naopak, pozitívne prispievali k ich zotaveniu a sociálnej reintegrácii prostredníctvom citlivo podporovanej účasti. Výbor konštatoval, že prekážkam v účasti musia čeliť najmä deti pochádzajúce z marginalizovaných a/alebo diskriminovaných skupín. Riešenie týchto prekážok má osobitný význam pre ochranu detí najmä preto, že takéto deti sú najčastejšie obeťami násilia.

Pozri [General Comment No 13](#) (všeobecný komentár č. 13), bod 63, [Výbor OSN pre práva dieťaťa \(2011\)](#).

Informovanie, počúvanie a zohľadňovanie názorov detí nie je jednorazovou záležitosťou pri prvom kontakte s dieťaťom. Naopak, musí byť neoddeliteľnou súčasťou všetkých opatrení uvedených v tejto praktickej príručke, ako je to znázornené na [obrázku 8](#), od okamihu, keď sa nájde dieťa, ktoré potrebuje ochranu, až kým sa nezavedie trvalé riešenie. V závislosti od konkrétnych okolností prípadu môžu mať deti slovo v súvislosti s bezpečnosťou, starostlivosťou, zlúčením rodiny, vymenovaním opatrovníka, najlepším trvalým riešením a mnohými ďalšími rozhodnutiami, ktoré sa ich týkajú.

Obrázok 8: Informovanie a zohľadňovanie názorov dieťaťa pri všetkých 10 opatreniach

Zdroj: FRA, 2019.

Primerané informácie

Na to, aby mohlo dieťa vyjadriť svoje názory, musí dostať komplexné a zrozumiteľné informácie o tom, čo sa deje, o ďalších krokoch a všetkých dostupných možnostiach. S deťmi je nutné sa poradiť o možnostiach, ktoré uprednostňujú. Právo na informácie a právo byť vypočutý sú veľmi úzko spojené, a preto idú ruka v ruke.

Poskytnutie primeraných a zrozumiteľných informácií je základným prvkom na počúvanie dieťaťa a budovanie dôvery. Ak dieťa nemá dostatok informácií alebo nedostatočne chápe konkrétnu situáciu, bude obmedzené v tom, do akej miery môže vyjadriť svoje názory, rozhodnúť sa alebo dokonca položiť otázky. *Tabuľka 2* uvádza odkazy na právo na informácie obsiahnuté vo vybraných nástrojoch práva EÚ. Ukazuje, že smernica o právach obetí obsahuje najpodrobnejšie ustanovenia.

Tabuľka 2: Právo na informácie v príslušných právnych predpisoch EÚ

Výslovne uvedené aspekty práva na informácie	Nástroj		
	Smernica EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi	Smernica o právach obetí	Smernica o boji proti sexuálnemu vykorisťovaniu detí
Všeobecný odkaz na právo na informácie	odôvodnenia 19 a 21; článok 11 ods. 5	článok 1	odôvodnenie 50
Náhrada výdavkov	–	odôvodnenie 23; článok 14	–
Tlmočenie	článok 11	odôvodnenia 34, 35, 36 a článok 7	–

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

Prostriedky a obsah komunikácie s obetou	článok 11 ods. 6	odôvodnenia 26, 27, 29, 31, 32, 33, 40; články 4, 6, článok 11 ods. 3	—
Informácie pre obeť s osobitnými potrebami	článok 11	odôvodnenie 38; článok 9	—
Využívanie jednoduchého a prístupného jazyka, zohľadnenie osobitných potrieb obeť	—	odôvodnenie 21; články 3, 7	—

Poznámka: — = neuplatňuje sa.

Zdroj: FRA, 2019.

Lepšie informované deti sa môžu takisto lepšie podieľať na súdnych konaniach. Výsledkom je lepšia spolupráca s orgánmi a to, že deti majú pocit, že sú rešpektované a brané vážne. Poskytnutie dostatočných informácií tak zabezpečí výhody pre všetky strany.

Tlmočníci

Dieťa nemusí hovoriť miestnym jazykom alebo ho môže ovládať iba na veľmi základnej úrovni. Ak je to potrebné, na zabezpečenie primeranej komunikácie by mal byť najatý kvalifikovaný tlmočník, ktorý je zároveň vyškolený v oblasti komunikácie s deťmi. Tlmočníci by mali byť nezávislí, známi orgánom a dôveryhodní. Tlmočník by nemal byť niekto, kto tvrdí, že je priateľom alebo rodinným príslušníkom dieťaťa. Dieťa môže uprednostniť tlmočenie cez telefón, keď sa preberajú veľmi citlivé otázky. Úrad EASO vyvinul [nový modul osnov odbornej prípravy pre tlmočenie v kontexte azylu](#), ktorý je prístupný na požiadanie. Aj keď sa zameriava na kontext azylu, niektoré z tlmočnických techník môžu byť relevantné pri tlmočení rozhovorov s deťmi prichádzajúcimi z EÚ.

Kontrolný zoznam pre tlmočníkov pracujúcich s deťmi

- ✓ Buďte profesionálni, srdeční a priateľskí.
- ✓ Neprejavujte emócie, ako napríklad nesúhlas alebo prekvapenie, bez ohľadu na to, aké šokujúce je to, čo počujete.
- ✓ Neposudzujte dieťa.
- ✓ Nekontrolujte ani sa nepokúšajte ovplyvňovať dieťa.
- ✓ Preložte presne to, čo hovorí dieťa, nepridávajte a nesumarizujte.
- ✓ Nemeňte to, čo hovorí dieťa, napríklad na zlepšenie gramatiky alebo na doplnenie detailov.
- ✓ Nepoužívajte žargón ani odbornú terminológiu za predpokladu, že tomu dieťa rozumie.
- ✓ Buďte neutrálni.
- ✓ Nekladte otázky vy sami.
- ✓ Zachovajte dôvernosť, nezverejňujte žiadne informácie o dieťati ani neposkytujte jeho kontaktné údaje.

Rodové hľadisko

Odborní pracovníci si musia byť vedomí novej potreby prispôbiť komunikáciu v súvislosti s tým, či je dieťa dievča alebo chlapec. [Tabuľka 3](#) ukazuje, ako sa tieto aspekty odzrkadľujú v dvoch z troch najdôležitejších nástrojov práva EÚ.

Tabuľka 3: Výslovné odkazy na rodové hľadisko v príslušných právnych predpisoch EÚ

Aspekty	Nástroj		
	Smernica EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi	Smernica o právach obetí	Smernica o boji proti sexuálnemu vykorisťovaniu detí
Pohlavie	odôvodnenia 3, 12, 25; článok 1	odôvodnenia 9, 17, 56, 57, 61, 64; článok 9 ods. 3 písm. b), článok 22 ods. 3, článok 23 ods. 2 písm. d), článok 26 ods. 2	–

Poznámka: – = neuplatňuje sa.

Zdroj: FRA, 2019.

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

Pre zohľadnenie rodového hľadiska sú dôležité tieto aspekty:

- **Pohlavie zúčastnených odborných pracovníkov:** dieťaťa sa treba opýtať, či uprednostňuje prácu s odbornými pracovníkmi rovnakého alebo opačného pohlavia. To nemusí byť vždy možné, mali by sa však riadne zvážiť dostupné možnosti. Rodové hľadisko sú dôležité aj pri prijímaní zamestnancov, aby bol k dispozícii dostatočný počet mužských a ženských zamestnancov. Minimálne toto hľadisko by sa malo dôkladne zvážiť pri výbere opatrovníka, ktorý je jednou z kľúčových osôb zodpovedných za vypočutie dieťaťa a komunikáciu s ním.
- **Stereotypy o chlapcoch a dievčatách:** odborní pracovníci, ako aj samotné deti, by mohli mať určité chápanie obvyklého správania chlapcov a dievčat a predsudky o ňom. Rodová nerovnosť a štrukturálne formy etnickej a rodovej diskriminácie môžu ovplyvniť napríklad sebaopínanie a očakávania detí, ich sebavedomie a ponímanie vlastného tela. To všetko môže mať vplyv na to, ako zvládli svoje skúsenosti s vykorisťovaním alebo zneužívaním, ako aj na to, ako sa rozhodli prezradiť, čo sa im stalo. Ich skúsenosti by takisto mohli mať významný vplyv na to, ako sa zotavia.
- **Odhalenie sexuálneho zneužívania alebo vykorisťovania:** pre dievčatá môže byť ťažké pripustiť, že boli sexuálne zneužívané, pretože sa to môže spájať s pocitmi viny a hanby. Chlapci takisto nemusia zverejniť sexuálne zneužívanie, pretože môžu spájať svoje zneužívanie s pocitom toho, že sú „málo chlapeckí“ alebo „nedostatočne silní“.
- **Rodový rozmer obchodovania s ľuďmi:** so ženami, s dievčatami, mužmi a chlapcami sa väčšinou obchoduje na účely rôznych foriem vykorisťovania, pričom so ženami a dievčatami sa v drvivej väčšine prípadov obchoduje na účely sexuálneho vykorisťovania. Negatívne dôsledky tejto formy vykorisťovania sú závažné, brutálne a majú dlhodobý vplyv na fyzické, gynekologické a duševné zdravie, ktorý je špecifický pre jednotlivé pohlavia. Opatrenia na boj proti obchodovaniu s ľuďmi zamerané na osobitnú situáciu žien a dievčat sa musia zosúladiť so širšími stratégiami boja proti násilniu páchanému na ženách.

AK SA CHCETE DOZVEDIEŤ VIAC

Rodovo špecifické opatrenia v boji proti obchodovaniu s ľuďmi

Vzhľadom na skutočnosť, že 95 % registrovaných obetí obchodovania s ľuďmi na účely sexuálneho vykorisťovania v EÚ sú ženy alebo dievčatá, sa v tejto správe analyzujú ustanovenia smernice EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi a smernice o právach obetí

z rodového hľadiska. Správa poskytuje členským štátom usmernenie týkajúce sa rodovo špecifických opatrení s cieľom lepšie identifikovať obeť obchodovania s ľuďmi a poskytnúť im ochranu a pomoc.

Ďalšie informácie sa nachádzajú v dokumente Európskeho inštitútu pre rodovú rovnosť (EIGE) (2018), *Gender-specific measures in anti-trafficking actions: report*.

Komunikácia citlivá k deťom

Od chvíle, keď je dieťa identifikované, až kým sa nenájde trvalé riešenie a prípad nie je uzavretý, rôzni odborní pracovníci v rôznych funkciách vstupujú do kontaktu s dieťaťom a komunikujú s ním. Prebiehajú rôzne druhy komunikácie a styku s dieťaťom – napríklad denná interakcia s personálom na ubytovacom zariadení, prvý kontakt s políciou po identifikácii, dôverný rozhovor s opatrovníkom, podrobný forenzný rozhovor alebo hĺbkové posúdenie najlepšieho záujmu dieťaťa na účely určenia trvalého riešenia.

Komunikácia s deťmi, najmä s tými, ktoré potrebujú ochranu, vrátane detských obetí obchodovania s ľuďmi si vyžaduje značné zručnosti. Deti mohli utrpieť traumatické zážitky, môžu mať problém dôverovať dospelým alebo môže im úplne chýbať ochota hovoriť. Zamestnanci, ktorí pracujú priamo s deťmi, musia byť kvalifikovaní a pravidelne školení v tom, ako čo najlepšie komunikovať s deťmi rôzneho veku, s prihliadnutím na ich pohlavie a kultúrne prostredie, z ktorého pochádzajú, a vyhýbajúc sa akejkoľvek opätovnej traumatizácii. Musia chápať fyzický a psychologický vplyv stresu a traumy na dieťa. Traumatické zážitky môžu negatívne ovplyvniť správanie dieťaťa. Dieťa napríklad nemusí byť schopné dôverovať dospelým alebo orgánom, pričom spôsob, akým dieťa rozpráva svoj príbeh alebo ako si ho pamätá, môže byť traumou významne ovplyvnený. Niektoré z týchto vzorcov správania by bolo možné ľahko nesprávne vyložiť tak, že dieťa uvádza protichodné výpovede.

Preto musia byť zamestnanci na týchto pozíciách dostatočne vyškolení a musia mať potrebné zručnosti, aby mohli prirodzene a účinne komunikovať s deťmi, ktoré sa stali obeťami obchodovania, zneužívania alebo zanedbávania. Odborní pracovníci by mali byť školení o: vplyve traumy, tom, ako štruktúrovať rozhovor, tom, ako používať otvorené, konkrétne a uzavreté otázky, tom, ako sa vyrovnáť s prekážkami v komunikácii, schopnosti počúvať, a komunikácii s osobitnými skupinami, ako sú dievčatá, chlapci, dospievajúci, deti so zdravotným postihnutím, deti z rómskej komunity alebo detské obeť obchodovania s ľuďmi, pričom sa zohľadní rodová špecifickosť trestného činu a osobitné následky formy vykorisťovania, ktorej boli vystavené.

Pri informovaní dieťaťa a komunikácii s ním by odborní pracovníci mali upriamiť pozornosť na tieto body:

- **Názory dieťaťa:** povinnosť vypočuť deti a zväziť ich názory podľa veku a vyspelosti nie je zbytočná povinnosť. Odborní pracovníci musia vážne zohľadniť názory dieťaťa. Ak tieto názory možno zohľadniť iba čiastočne alebo vôbec, malo by sa dieťaťu poskytnúť zdôvodnené vysvetlenie a malo by sa zdokumentovať.
- **Spôsobilosť dieťaťa:** odborní pracovníci musia dieťa vnímať nielen ako obeť, ale aj ako osobu s možnosťami. Na to, aby dieťa odišlo od obchodníkov s ľuďmi alebo dokonca príbuzných, ktorí sa podieľajú na zneužívaní alebo vykorisťovaní, musí mať možnosť byť vnímané ako jednotlivец so svojimi vlastnými schopnosťami a silami. Príslušné služby by mali identifikovať zručnosti, silné stránky a záujmy dieťaťa a stavať na nich.
- **Súkromie a dôvernosť:** dieťa, ktoré bolo vykorisťované alebo zneužívané, bude pravdepodobne musieť nastoliť veľmi citlivé otázky. Preto je potrebné zabezpečiť ochranu súkromia s účasťou čo najmenšieho počtu ľudí. Dieťa musí pochopiť, ako budú poskytnuté informácie použité, kto sa o nich dozvie a aké sú medze dôvernosti.
- **Dostupnosť pre dieťa:** niektorí odborní pracovníci, napríklad opatrovník, by mali byť dieťaťu k dispozícii a mali by byť pre neho ľahko dostupní. Toto by sa mohlo uľahčiť poskytnutím telefónneho čísla alebo e-mailovej adresy, poskytnutím časov stretnutí prispôbených rozvrhu dieťaťa (napríklad mimo vyučovacích hodín) a tým, že sa dieťaťu umožní ich kedykoľvek v prípade potreby kontaktovať.
- **Kultúrna mediácia:** pri práci s deťmi z iného kultúrneho alebo náboženského prostredia by odborní pracovníci mali byť vyškolení tak, aby získali spôsobilosti, postoje a zručnosti zohľadňujúce kultúrne hľadisko, aby sa zabezpečila medzikultúrna komunikácia bez predsudkov a stereotypov. To by malo zahŕňať znalosť vplyvu kultúry na presvedčenia a správanie. Zamestnanci by si mali byť vedomí svojich vlastných kultúrnych vlastností, ktoré môžu ovplyvniť ich vlastné predpoklady a správanie. V prípade potreby by odborní pracovníci mohli využívať kultúrnych mediátorov, t. j. osoby z rovnakého kultúrneho prostredia ako dieťa. Pomohlo by to vzájomnému porozumeniu kultúrnych súvislostí a zlepšilo komunikáciu s dieťaťom. Rómsky profesionálny mediátor by napríklad bol užitočný pri zaobchádzaní s rómskymi deťmi.
- **Načasovanie a obsah informácií:** zainteresovaní pracovníci by mali takisto starostlivo zväziť, kedy by bolo najlepšie poskytnúť dieťaťu informácie. Patrí sem aj schopnosť posúdiť, kedy by sa mala rozoberať ktorá otázka. Nemusi napríklad

byť efektívne vysvetliť všetky postupy hneď na začiatku, pretože dieťa môže byť ohromené a neschopné vyrovnáť sa s množstvom informácií. Je takisto dôležité pamätať na to, že informácie, ktoré sa už dieťaťu poskytli na začiatku, sa môžu počas procesu niekoľkokrát znovu vysvetliť. V závislosti od svojho emocionálneho rozpoloženia dieťa tieto informácie možno nepochopilo alebo na ne zabudlo. Informácie by sa preto mali poskytovať v neskoršom štádiu procesu. Dieťa by malo byť jasne informované aj vtedy, keď sa prípad považuje za uzavretý.

- **Jazyk prispôbený deťom:** všetky informácie sa musia poskytovať v jasnom a jednoduchom jazyku. Je potrebné sa vyhnúť profesionálnemu žargónu. Zamestnanci by nemali predpokladať, že deti automaticky pochopia špecifické pojmy, ako napríklad „opatrovník“, „právna pomoc“ alebo „posúdenie“. Všetky výrazy sa musia vysvetliť.
- **Prispôbenie informácií rôznym skupinám:** informácie sa musia prispôbiť rôznym vekovým skupinám a úrovniam vyspelosti. Napríklad spôsob, akým sa informácie poskytujú 10-ročnému dieťaťu, by sa mal líšiť od spôsobu, akým sa rovnaké informácie oznamujú 16-ročnému. Staršie deti, s ktorými sa uskutočnili rozhovory v rámci [prieskumu agentúry FRA](#), uviedli, že niekedy majú pocit, akoby s nimi polícia alebo súdni úradníci zaobchádzali ako s malými deťmi. Deti tak niekedy nadobúdajú pocit, že ich nikto neberie vážne alebo že ich niekto poučuje. Okrem toho by odborní pracovníci mali zabezpečiť, aby boli informácie prispôbené rôznym úrovniam porozumenia, pretože v niektorých prípadoch môžu mať deti psychosociálne poruchy. V takýchto prípadoch môžu byť potrební špecializovaní pracovníci.
- **Kontrola porozumenia:** z [prieskumu agentúry FRA](#) vyplynulo, že orgány majú často dojem, že dobre informovali deti, ktoré im boli zverené. V skutočnosti však mnoho detí týmto informáciám nerozumelo a cítili sa príliš vystrašené na to, aby požiadali o ďalšie objasnenie. Preto je dôležité, aby sa personál ubezpečil, že dieťa porozumelo všetkým informáciám. Pracovníci by preto mali venovať každému dieťaťu dostatok času a mali by mu poskytnúť priestor na všetky otázky, ktoré sa chce opýtať.
- **Materiály vhodné pre deti:** písomné alebo audiovizuálne materiály v rôznych jazykoch môžu byť veľmi efektívne pri poskytovaní informácií deťom.

Viac ako 300 detí, s ktorými sa uskutočnili rozhovory pre [prieskum agentúry FRA](#), opísalo odborných pracovníkov s priateľským správaním k deťom ako tých, ktorí:

✓ sa usmievajú a sú priateľskí, zdvorilí, veselí, empatickí a pozorní;

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

- ✓ berú deti a ich situáciu vážne;
- ✓ berú vypočutie ako rozhovor dvoch seberovných osôb;
- ✓ skôr prispôsobia svoj prístup a jazyk veku detí, ako by s nimi mali zaobchádzať ako s dospelými;
- ✓ hovoria dostatočne jasne, aby ich deti riadne počuli;
- ✓ pozorne načúvajú;
- ✓ majú neformálny prístup a vytvárajú uvoľnenú atmosféru;
- ✓ nadväzujú nezáväznú konverzáciu, aby sa deti cítili pohodlne;
- ✓ sú pokojní a trpezliví a nezvyšujú na deti svoj hlas ani ich nesúria;
- ✓ vypočúvajú deti mladšie ako desať rokov prostredníctvom hry;
- ✓ im dožičia prestávky;
- ✓ im poskytnú jedlo, vodu a sladkosti;
- ✓ sa vyhýbajú noseniu uniformy alebo oficiálnych pokrývok hlavy či odevov;
- ✓ používajú materiály vhodné pre deti;
- ✓ majú skúsenosti s prácou s deťmi a sú na ňu vyškolení;
- ✓ sa o ne skutočne zaujímajú, zapájajú deti do činnosti a sú k dispozícii a možno ich kedykoľvek počas konania kontaktovať.

Príručka „Porozprávajme sa“ organizácie UNICEF

Organizácia UNICEF vypracovala praktickú príručku na efektívnu komunikáciu s detskými obeťami zneužívania a obchodovania s ľuďmi. Je venovaná procesu vypočúvania krok za krokom, zaoberá sa účelom, prípravou, samotným rozhovorom, závermi, prekážkami v komunikácii a ďalšími dôležitými aspektmi.

Ďalšie informácie sa nachádzajú v príručke UNICEF (2004), [Let's Talk](#).

Počúvajte! Vytváranie podmienok pre deti, aby mohli hovoriť a byť vypočuté

Rada krajín Baltského mora uverejnila v roku 2019 usmernenie o tom, ako vytvárať podmienky pre deti, ktorým hrozí vykorisťovanie a obchodovanie, aby mohli hovoriť a byť vypočuté odbornými pracovníkmi. Počas prípravy príručky sa konzultovalo s deťmi a mladými ľuďmi, ktorí mali skúsenosti s vykorisťovaním a obchodovaním s ľuďmi.

Ďalšie informácie sa nachádzajú v príručke Rady krajín Baltského mora (CBSS) (2019), [Creating conditions for children to speak and be heard](#).

Nástroje na získavanie názorov dieťaťa na opatrovníka

V rámci projektu financovaného EÚ sa vytvorilo množstvo praktických nástrojov. Jedným z týchto nástrojov je užitočný hárok na hodnotenie, pomocou ktorého môžete získať názory dieťaťa na opatrovníka na konci opatrovníctva.

Ďalšie informácie sa nachádzajú v časti „Connect Tools“ na [webovom sídle projektu Connect, 2014](#).

Opatrenie 4: Posúdiť najlepší záujem dieťaťa

Pri každom styku s deťmi je prvoradé zaistiť najlepší záujem dieťaťa. Najlepší záujem dieťaťa je základnou zásadou ochrany dieťaťa. Uvádza sa v článku 24 charty a v článku 3 [Dohovoru o právach dieťaťa](#), ako aj v príslušných nástrojoch práva EÚ uvedených v tabuľke 1. Najlepší záujem dieťaťa je potrebné pravidelne posudzovať. Účelom posúdenia najlepšieho záujmu je nájsť najlepšiu možnosť pre konkrétne dieťa v každom kroku, keď sa prijímajú rozhodnutia ovplyvňujúce dieťa – napríklad pri rozhodovaní o tom, akú pomoc dieťaťu poskytnúť. Posúdenie najlepšieho záujmu zvyčajne nie je formálnym postupom.

V článku 16 ods. 2 [smernice EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#) sa stanovuje, že „členské štáty prijímú potrebné opatrenia s cieľom nájsť trvalé riešenie na základe individuálneho posúdenia najlepších záujmov dieťaťa“. Podľa článku 14 ods. 1 by sa konkrétne posudzovanie detských obetí malo vykonať „pri riadnom zohľadnení ich názorov, potrieb a obáv s cieľom nájsť trvalé riešenie pre dieťa“. Je to formálnejší postup, ktorý sa musí zdokumentovať a vyžaduje sa vtedy, keď orgány musia rozhodnúť o trvalom riešení. Neexistuje jediné riešenie, ktoré by sa hodilo na všetky situácie. Najvhodnejšie trvalé riešenie bude závisieť od príbehu dieťaťa, okolností prípadu, konkrétneho druhu vykorisťovania a rodinných pomerov.

Posúdenie najlepšieho záujmu s cieľom nájsť trvalé riešenie uvedené v smernici EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi je takisto užitočným ochranným opatrením pre deti, ktoré neboli identifikované ako obeť obchodovania s ľuďmi. Zavádzanie riešení *ad hoc* na zabezpečenie rýchleho presunu detí späť do členského štátu EÚ obvyklého pobytu bez toho, aby sa primerane posúdila osobná situácia dieťaťa, predstavuje veľké riziko. Úrady by napríklad mohli presunúť dieťa pred preukázaním trestného činu, čím by sa detskej obeti odoprela primeraná podpora a zabránilo by sa trestnému stíhaniu páchatela/páchatel'ov; alebo by dieťa mohlo byť premiestnené do rovnakého rodinného prostredia, v ktorom bolo zneužívané alebo v ktorom sa s ním obchodovalo, s rizikom, že sa znova stane obeťou.

Čo znamená určenie najlepšieho záujmu na účely zistenia trvalého riešenia

Ak sa nástroje EÚ odvolávajú na „zásadu najlepšieho záujmu“, zvyčajne sa bližšie nevenujú tomu, aké prvky by mala zahŕňať. Pri hľadaní trvalého riešenia neexistuje žiadna jednotná metodika na určenie najlepšieho záujmu. V rôznych členských štátoch EÚ a v rôznych oblastiach ochrany detí sa používajú rôzne prístupy.

Táto praktická príručka poskytuje niekoľko základných zásad týkajúcich sa otázok ako „kto“, „kedy“ a „ako“ pri konfrontácii s prípadmi, ktoré sa týkajú detí, ktoré sa pohybujú v rámci EÚ a ktoré potrebujú ochranu, vrátane obetí obchodovania s ľuďmi. Dôsledne dodržiava odporúčania Výboru pre práva dieťaťa.

Usmernenie OSN o najlepšom záujme

Výbor OSN pre práva dieťaťa vypracoval usmernenie o posudzovaní najlepšieho záujmu, ktoré je užitočným usmernením pre vnútroštátne orgány.

Ďalšie informácie sa nachádzajú v dokumente Výboru OSN pre práva dieťaťa, *General Comment No 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration* [Všeobecný komentár č. 14 (2013) o práve dieťaťa na čo najlepšie zohľadnenie jeho záujmu], z 29. mája 2013, *CRC/C/GC/14, kapitola V, A*.

Kto?

Nadnárodná spolupráca bude nevyhnutná pri zhromažďovaní všetkých informácií potrebných na určenie najlepšieho záujmu dieťaťa. Orgány na ochranu detí dvoch alebo viacerých členských štátov EÚ sa v mnohých prípadoch budú musieť zapojiť do určovania najlepšieho záujmu dieťaťa a rozhodovania o ňom. Zvyčajne to budú orgány členského štátu EÚ, v ktorom sa dieťa nachádza, a orgány členského štátu EÚ, v ktorom má dieťa obvyklý pobyt (do ktorého právomoci vec vo všeobecnosti patrí). V niektorých prípadoch môže byť potrebné, aby sa zapojil iný členský štát EÚ. To by sa stalo, ak by sa napríklad rodina presťahovala a orgány na novom mieste musia vyhodnotiť rodinné pomery. Nadväzovanie všetkých potrebných kontaktov medzi orgánmi v rôznych členských štátoch EÚ sa v mnohých prípadoch môže uskutočniť prostredníctvom ústredných orgánov zriadených podľa [nariadenia Brusel IIa](#).

→ Pozri aj [opatrenie 7](#): Určiť právomoc a nadviazať nadnárodnú spoluprácu

Posúdenie najlepšieho záujmu s cieľom nájsť trvalé riešenie by mal vo všeobecnosti vykonať multidisciplinárny tím pozostávajúci z vyškoleného personálu a odborne vedený odbornými pracovníkmi v oblasti ochrany detí. Úrady musia považovať dieťa za stredobod procesu, pričom dieťa musí dostávať všetky potrebné informácie. Úrady by mali osobitne dbať na vypočutie a zváženie názorov dieťaťa. Pracovníci v oblasti ochrany detí by sa mali navyše radiť s inými orgánmi v oblastiach ako zdravotníctvo, vzdelávanie a presadzovanie práva.

Opatrovník by mal zohrávať kľúčovú úlohu pri poskytovaní svojich stanovísk k prípadu orgánom. Opatrovník je dôverník, ktorý v prípade potreby poskytuje informácie a uľahčuje komunikáciu s dieťaťom. Opatrovník by mal byť prítomný pri všetkých rozhovoroch – ak si to dieťa želá.

Kedy?

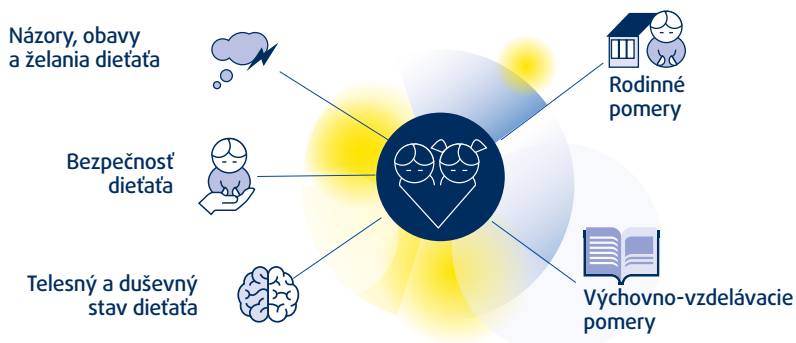
Pri práci s deťmi je dôležité, aby sa rozhodnutia prijímali rýchlo a vo vhodnom čase. Deti, ktoré sú bez rodičovskej starostlivosti a potrebujú ochranu, vrátane detských obetí obchodovania s ľuďmi, však môžu potrebovať určitý čas na to, aby dôverovali opatrovníkovi a orgánom na ochranu detí. Dosiahnutie určitej úrovne dôvery a dôverylosti je kľúčové na efektívne určenie najlepšieho záujmu.

Na druhej strane môžu nastať prípady, keď musí byť prioritou zlúčenie dieťaťa a rodiny. Dlhý proces zotavovania a budovania dôvery by preto nebol prospešný. V takomto prípade je na odbornom úsudku odborného pracovníka, aby v každom konkrétnom prípade presne určil, kedy sa má začať proces zlúčenia. Musí sa to však uskutočniť nevyhnutne v úzkej spolupráci s dieťaťom a opatrovníkom.

Ako?

Proces posudzovania najlepšieho záujmu dieťaťa by nemal mať pri vypočutí jeho názorov traumatický vplyv na dieťa. Deti nemajú rady opakované rozhovory o rovnakých otázkach – najmä ak sa tieto rozhovory vedú vždy s rôznymi odbornými pracovníkmi. Z tohto dôvodu Výbor OSN pre práva dieťaťa dospel vo [General Comment No 12](#) (všeobecnom komentári č. 12) k záveru, že s deťmi sa nesmie viesť rozhovor častejšie, ako je potrebné. Odborný pracovník to bude musieť posúdiť a nájsť správnu rovnováhu. Z hľadiska posúdenia najlepšieho záujmu pri hľadaní trvalého riešenia by sa mali zohľadniť aspekty uvedené na [obrázku 9](#).

Obrázok 9: Prvky, ktoré je potrebné zohľadniť pri posudzovaní najlepšieho záujmu

Zdroj: FRA, 2019.

- **Názory, obavy a želania dieťaťa:** zohľadnením názorov dieťaťa sa zabezpečí nielen rešpektovanie jeho práva na vypočutie, ale aj aby sa našlo trvalé a udržateľné riešenie, bez ohľadu na to, ktoré riešenie sa nakoniec zvolí. Napríklad detí, ktoré sú obeťami obchodovania s ľuďmi alebo potrebujú ochranu, sa treba opýtať, či sa chcú vrátiť k svojej rodine, prečo opustili domov, aké možnosti života chcú a ktorých poskytovateľov starostlivosti uprednostňujú. Takisto možno dieťa požiadať o názor o tom, či je so svojím opatrovníkom spokojné.

→ Pozri aj *opatrenie 3: Vypočuť dieťa*.

- **Rodinné pomery:** sem patrí aj určenie miesta pobytu rodiča/rodičov alebo blízkych príbuzných a posúdenie ich schopnosti a ochoty starať sa o dieťa. Pri posúdení by sa malo zistiť, či má dieťa vhodného poskytovateľa starostlivosti (rodiča, opatrovníka alebo iného dospelého opatrovateľa). Pri takomto posúdení rodiny by sa malo posúdiť aj to, či rodina nie je neschopná alebo neochotná z finančných alebo emocionálnych dôvodov postarať sa o dieťa (napríklad v prípadoch, keď sa rodina podieľala na vykorisťovaní dieťaťa), alebo či presun dieťaťa môže mať za následok odmietnutie pre problémy so stigmou alebo reintegráciou. Ak presun do rodiny nie je možný, pri posudzovaní by sa mala zvážiť aj možnosť starostlivosti zo strany príslušníkov rozšírenej rodiny alebo pestúnskej starostlivosti. Prípadne môže primeranú starostlivosť o dieťa a ochranu dieťaťa poskytnúť príslušná vládna agentúra v členskom štáte obvyklého pobytu dieťaťa.
- **Telesný a duševný stav dieťaťa:** pri posudzovaní by sa mal zvážiť zdravotný stav dieťaťa a vyhodnotiť vplyv, ktorý by na stav a zotavenie dieťaťa mohli mať rôzne trvalé riešenia.

- **Výchovno-vzdelávacie pomery:** patria sem životné podmienky v členskom štáte EÚ, v ktorom sa dieťa nachádza, a v členskom štáte EÚ obvyklého pobytu. Malo by sa to vzťahovať napríklad aj na akúkoľvek diskrimináciu v prípade etnických menšín. Posúdenie by malo zahŕňať otázky, ako sú podmienky bývania a prístup k škole alebo odbornému vzdelávaniu. V závislosti od dĺžky pobytu by mohlo zahŕňať aj posúdenie úrovne integrácie dieťaťa v hostiteľskej krajine.
- **Bezpečnosť dieťaťa:** posúdenie by malo pokrývať bezpečnostné riziká pre dieťa a jeho príbuzných v členskom/členských štáte/štátoch EÚ, v ktorom/ktorých sa dieťa a jeho rodina nachádzajú.

Bezpečne a v zdraví

UNHCR a UNICEF vypracovali príručku na podporu členských štátov pri zabezpečovaní najlepšieho záujmu detí bez sprievodu a detí v Európe odlúčených od rodičov. Poskytuje praktický prehľad o tom, ako uviesť do praxe zásadu najlepšieho záujmu od identifikácie po monitorovanie trvalého riešenia. Aj keď sú obsiahnuté úvahy rozvinuté v súvislosti s deťmi bez sprievodu zo vzdialenejších krajín, sú relevantné aj pre deti, ktoré sa pohybujú v rámci EÚ.

Ďalšie informácie sa nachádzajú v *príručke UNICEF/UNHCR (2014), Safe and Sound*.

Opatrenie 5: Skoordinovať všetky zúčastnené strany v rámci členského štátu

V závislosti od vnútroštátneho kontextu a od konkrétneho prípadu bude vo všeobecnosti zapojených niekoľko orgánov, aby sa dieťaťu poskytla nevyhnutná podpora potrebná na pokrytie jeho okamžitých potrieb, pokiaľ ide o bezpečnosť a ochranu. Prehľad v [prílohe 4](#) uvádza najbežnejšie zúčastnené strany.

Každý členský štát EÚ musí zabezpečiť jasnosť úlohy každého orgánu a koordinačných mechanizmov medzi nimi. Medzi vopred dohodnuté koordinačné mechanizmy by malo patriť aj jasné usmernenie o koordinácii s partnermi v iných členských štátoch EÚ, najmä v členskom štáte EÚ, v ktorom dieťa predtým bývalo.

→ *Pozri aj opatrenie 7: Určiť právomoc a nadviazať nadnárodnú spoluprácu*

Odborní pracovníci by mohli zväžiť tieto koordinačné nástroje:

- všeobecné koordinačné mechanizmy, ktoré by mohli zahŕňať napríklad stratégie, normy, pracovné postupy a protokoly,

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

- národné referenčné mechanizmy, ktoré môžu obsahovať protokoly vymedzujúce osobitné úlohy a povinnosti každej osoby alebo organizácie. Tieto protokoly by mali vysvetľovať riadenie prípadu a mohli by zahŕňať napríklad usmernenie o tom, ako zabezpečiť výmenu informácií bez toho, aby došlo k porušeniu práva na súkromie a ochrany osobných údajov; kroky postúpenia pre každý typ prípadu; a kontaktné miesto v každej organizácii alebo spôsob, ako sa k nim dostať v prípade mimoriadnych udalostí alebo ak je dieťa identifikované v noci,
- pravidelnú výmenu informácií o trendoch vrátane zabezpečenia rozvoja cielenejších preventívnych opatrení,
- spoločné budovanie kapacít a odborné vzdelávanie rôznych organizácií, napríklad spoločné vzdelávanie o identifikácii detských obetí pre políciu a organizácie na podporu obetí,
- spoločné nástroje, napríklad ak rôzne orgány používajú rovnaký systém riadenia prípadov alebo majú pravidelné stretnutia v oblasti riadenia prípadov,
- pravidelné hodnotenie koordinácie, kde sa stretávajú odborní pracovníci s cieľom preskúmať, posúdiť a zlepšiť súčasné koordináčne mechanizmy.

Národné referenčné mechanizmy na pomoc obetiam obchodovania s ľuďmi

Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE) vypracovala príručku, aby poskytla usmernenie o tom, ako navrhnuť a zaviesť udržateľné mechanizmy a štruktúry na boj proti obchodovaniu s ľuďmi a na podporu obetí. Poskytuje takisto informácie o rôznych modeloch na zabezpečenie spolupráce medzi vládnymi a mimovládnymi orgánmi pôsobiacimi v oblasti boja proti obchodovaniu s ľuďmi.

Ďalšie informácie sa nachádzajú v dokumente *Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE) (2004), National referral mechanisms – joining efforts to protect the rights of trafficked persons: A practical handbook.*

Riešenie obchodovania s ľuďmi by malo byť súčasťou bežných služieb v oblasti ochrany detí vrátane zákonov, legislatívy, politiky a usmernení. Členské štáty EÚ by sa mali vyhnúť tomu, aby prípady obchodovania s ľuďmi prechádzali cez paralelné systémy. Preto je dôležité bezprostredne po identifikácii postúpiť dieťa vnútroštátnemu systému ochrany detí. Polícia, ktorá je s najväčšou pravdepodobnosťou prvým orgánom v kontakte s dieťaťom, by mala zabezpečiť, aby sa prípad čo najskôr predložil všetkým príslušným orgánom a agentúram vrátane systému ochrany detí. Tým by sa zabezpečil koordinovaný a celostný prístup. Na tento účel by orgány presadzovania práva mali zintenzívniť vyšetrowanie a stíhanie prípadov obchodovania s ľuďmi, ako

aj posilniť nadnárodnú spoluprácu v oblasti presadzovania práva a justičnú spoluprácu v rámci EÚ aj mimo nej. Mali by si takisto vymieňať informácie o rizikových profiloch s ostatnými členskými štátmi.

AK SA CHCETE DOZVEDIEŤ VIAC

Pokrok v oblasti národných referenčných mechanizmov

V členských štátoch bolo zriadených mnoho formalizovaných alebo neformalizovaných národných referenčných mechanizmov. Členské štáty sa usilujú zabezpečiť hladšie a efektívnejšie fungovanie týchto mechanizmov. Informovali o zvýšenej nadnárodnej spolupráci vrátane spolupráce s tretími krajinami, medzinárodnými organizáciami a občianskou spoločnosťou. Ďalej uznávajú, že spolupráca a vytvorené siete prispeli k zlepšeniu, pokiaľ ide o dĺžku konaní, pričom zdôrazňujú finančnú podporu EÚ.

Ďalšie informácie sa nachádzajú v dokumente Európskej komisie [Druhá správa o pokroku dosiahnutom v boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#), s. 9.

Komplexný prístup k obchodovaniu s ľuďmi si vyžaduje úzku spoluprácu širokej škály subjektov na všetkých úrovniach. Zahŕňa prácu v mnohých oblastiach vrátane presadzovania práva, správy hraníc, práce, rodovej problematiky, práv detí, zberu údajov a vonkajších vzťahov EÚ.

→ *Pozri informácie o národných spravodajcoch v 28 členských štátoch EÚ na webovom sídle: [Stránka EÚ o národných spravodajcoch](#)*

Podľa článku 19 [smernice EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#) členské štáty vymenovali národných spravodajcov alebo obdobné mechanizmy. Sú poverení týmito úlohami: vykonávať posúdenie trendov obchodovania s ľuďmi, merať výsledky opatrení proti obchodovaniu s ľuďmi, a zhromažďovať štatistické údaje a podávať správy. Na úrovni EÚ koordinátor EÚ pre boj proti obchodovaniu s ľuďmi prispieva ku koordinovanej a konsolidovanej stratégii EÚ proti obchodovaniu s ľuďmi. Vyžaduje si to zabezpečenie úzkej spolupráce na úrovni EÚ v rámci [siete národných spravodajcov alebo rovnocenných mechanizmov EÚ](#), [platformy občianskej spoločnosti EÚ](#) proti obchodovaniu s ľuďmi a [koordináčnej siete kontaktných miest agentúr EÚ](#) v príslušných agentúrach EÚ.

V tejto časti je uvedený zoznam orgánov, ktorých konanie sa musí zvyčajne koordinovať. Pre každý z týchto orgánov sa uvádza zoznam rôznych úloh, ktoré sú obvykle poverené plniť. Tieto úlohy sa neobmedzujú iba na okamžitú reakciu, ale pokrývajú aj kroky, ktoré sú opísané v nasledujúcich opatreniach. Uvedené organizácie, úlohy

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

a povinnosti však nie sú vyčerpávajúce. Zoznam poskytuje iba všeobecné usmernenie, ktoré by sa malo prispôbiť konkrétnym vnútroštátnym alebo miestnym súvislostiam.

Národné referenčné mechanizmy by mali objasniť, ktorý orgán je poverený celkovou koordináciou, pričom by sa mala zohľadniť úloha, ktorú môžu zohrávať orgány na ochranu detí spolu s ústrednými orgánmi vymenovanými podľa [nariadenia Brusel IIa](#).

1. Orgány presadzovania práva

- Uskutočňujú okamžité počiatočné posúdenie toho, či by dieťa mohlo potrebovať ochranu alebo či sa mohlo stať obeťou obchodovania s ľuďmi; ďalšie posúdenie sa zvyčajne uskutoční prostredníctvom sociálnych služieb alebo služieb v oblasti ochrany detí.
- Zisťujú totožnosť dieťaťa, a to aj kontrolou príslušných rozsiahlych informačných systémov, ku ktorým majú prístup.
- Zhromažďujú informácie o dieťati, sprevádzajúcich dospelých a iných okolnostiach prípadu, a to aj od orgánov presadzovania práva v iných členských štátoch EÚ a zvažujú ďalšiu operatívnu spoluprácu. Europol poskytuje odborné znalosti a podporu, centralizované databázy a komunikačný kanál.
- Vykonávajú posúdenie rizika a podľa potreby zavádzajú ochranné opatrenia po porade s opatrovníkom a službami v oblasti ochrany detí.
- Informujú dieťa, ktoré sa dopustilo trestného činu, o jeho práve obrátiť sa na konzulárne úrady krajiny, ktorej sú štátnymi príslušníkmi, ako sa stanovuje v článku 36 [Viedenského dohovoru o konzulárnych stykoch](#).
- Vyšetrujú trestné činy v plnom rozsahu vrátane určenia toho, či sú potenciálne ohrozené ďalšie deti (alebo dospelí), s cieľom predchádzať trestným činom, odhaľovať ich a iniciovať začatie súdneho konania.
- Postupujú dieťa službám v oblasti ochrany detí a informujú špecializovanú policajnú jednotku pre deti a obeť obchodovania alebo zneužívania.
- Iniciujú operácie s cieľom nájsť možné obeť. Môžu sa takisto vyskytnúť prípady, keď orgány presadzovania práva mohli nájsť iba obchodníka s ľuďmi a existujú dôkazy, napríklad prostredníctvom audiovizuálneho materiálu alebo obrázkov, o existencii detských obetí. Orgány presadzovania práva a justičné orgány často v koordinácii s Eurojustom a orgánmi iných členských štátov EÚ začínajú ďalšie vyšetrovania zamerané na nájdenie obetí.

2. Sociálne služby a služby v oblasti ochrany detí

- Dostávajú všetky prípady ako prvý článok v referenčnom reťazci.
- Otvárajú a udržiavajú individuálny a dôverný spis pre každé dieťa.
- Odhaľujú prípady detí, ktoré potrebujú ochranu, pri sledovaní sociálnych vecí, ktoré postúpili školy alebo zdravotníckej orgány, susedia alebo iné osoby.
- Poskytujú okamžitú pomoc a ochranu priamo alebo prostredníctvom subdávateľských MVO alebo iných organizácií.
- Vymenujú dočasného opatrovníka alebo sa uistia, či je opatrovník vymenovaný.
- Posudzujú najlepší záujem dieťaťa, aby sa určilo trvalé riešenie spolu s opatrovníkom a so súdom.
- Vyžadujú si sociálny posudok od sociálnych služieb v krajine obvyklého pobytu prostredníctvom ústredných orgánov podľa [nariadenia Brusel IIa](#).
- Pravidelne si vypočujú dieťa a zväžia jeho názory.
- Informujú opatrovníka dieťaťa a radia sa s ním o všetkých opatreniach a rozhodnutiach týkajúcich sa dieťaťa.
- Postúpia dieťa na primeranú pomoc a podporu vrátane národných referenčných mechanizmov v prípade detských obetí obchodovania.

Služby v oblasti ochrany detí v krajine obvyklého pobytu by mali:

- vyhľadať rodinu a nadviazať s ňou kontakt, ak je to v najlepšom záujme dieťaťa,
- posúdiť rodinné pomery, ako aj celkovú situáciu dieťaťa,
- pripraviť sociálny posudok pre sociálne služby v mieste, kde sa dieťa nachádza. Tento posudok môže byť odoslaný prostredníctvom ústredných orgánov podľa [nariadenia Brusel IIa](#),
- diskutovať o dočasných opatreniach a odporúčanom trvalom riešení so službami v oblasti ochrany dieťaťa v mieste, kde sa dieťa nachádza,
- sledovať blaho dieťaťa, ak sa presunie späť do krajiny obvyklého pobytu, a podľa potreby informovať ústredný orgán a iné orgány,
- v prípade detskej obeť obchodovania s ľuďmi postúpiť dieťa na primeranú pomoc a podporu vrátane národných referenčných mechanizmov (NRM).

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

3. Opatrovník

- slúži ako hlavná kontaktná osoba a spojovací článok medzi dieťaťom a rôznymi službami alebo jednotlivcami okolo dieťaťa,
- pravidelne si vypočuje dieťa a zväži jeho názory,
- koná ako hlavný dôverník dieťaťa,
- monitoruje blaho dieťaťa a zabezpečuje, aby boli dieťaťu poskytnuté primerané služby vrátane bezplatného právneho poradenstva a právneho zastúpenia,
- koná ako zákonný zástupca alebo koordinuje konanie, ak bol pridelený právnik,
- podporuje služby v oblasti ochrany detí pri posudzovaní najlepšieho záujmu dieťaťa a určovaní trvalých riešení.

→ Pozri aj [opatrenie 2: Vymenovať opatrovníka](#).

4. Konzulárne orgány

- poskytujú právnu a inú pomoc dieťaťu, ktoré je zadržané za spáchanie trestného činu, v súlade s článkom 36 písm. c) [Viedenského dohovoru o konzulárnych stykoch](#),
- zabezpečujú záujmy dieťaťa, najmä v súvislosti s opatrovníctvom, v súlade s článkom 5 [Viedenského dohovoru o konzulárnych stykoch](#), po tom, ako boli informované v súlade s článkom 37 písm. b) uvedeného dohovoru,
- konajú ako spojovací článok medzi orgánmi oboch členských štátov EÚ v úplnej koordinácii s ústrednými orgánmi podľa [nariadenia Brusel IIa](#),
- poskytujú kontaktné údaje rôznych orgánov v krajine (bývalého) obvyklého pobytu,
- kontrolujú príslušné rozsiahle informačné systémy, ku ktorým majú prístup,
- podporujú dieťa alebo odborných pracovníkov a organizácie zapojené do procesu poskytovaním prekladateľských/tlmočnických alebo právnych služieb,
- pomáhajú hľadať príbuzných,
- získavajú úradné doklady a vydávajú cestovné doklady,

- dodávajú odborným pracovníkom alebo organizáciám zapojeným do procesu informácie o zákonoch na ochranu detí v krajine (bývalého) obvyklého pobytu,
- zabezpečujú cestovanie a poskytujú zálohy na náklady alebo ich pokrývajú.

5. Ústredné orgány zriadené podľa nariadenia Brusel IIa

- slúžia ako hlavný ústredný bod pri koordinácii komunikácie medzi členským štátom EÚ, v ktorom sa dieťa nachádza, a členským štátom, v ktorom má dieťa obvyklý pobyt. V súvislosti so žiadosťami podľa nariadenia by ústredný orgán mohol koordinovať komunikáciu medzi sociálnymi službami, sudcami a inými odbornými pracovníkmi v členských štátoch EÚ. Všeobecné funkcie a úlohy sú opísané v článkoch 53 až 55 [nariadenia Brusel IIa](#),
- zasielajú sociálnym službám alebo službám v oblasti ochrany detí žiadosti o sociálny posudok týkajúci sa všeobecnej situácie dieťaťa,
- konajú ako spojovací článok alebo uľahčujú kontakty medzi súdmi,
- bezplatne poskytujú nositeľom rodičovských práv a povinností informácie a pomoc, pokiaľ je to v najlepšom záujme dieťaťa a nevystavuje ho to riziku opätovného obchodovania alebo zneužívania,
- odovzdávajú informácie o vnútroštátnych zákonoch a postupoch,
- v prípade potreby nadväzujú kontakt a radia sa s opatrovníkom dieťaťa v súvislosti so žiadosťami podľa nariadenia,
- podporujú koordináciu vnútroštátnych organizácií zapojených do prípadu v súvislosti so žiadosťami podanými podľa nariadenia.

6. Justičné orgány

- informujú konzulárne úrady o štátnej príslušnosti dieťaťa, ak sa tak ešte nestalo. V článku 37 písm. b) [Viedenského dohovoru o konzulárnych stykoch](#) sa vyžaduje, aby orgány informovali konzulárny úrad o zámere vymenovať opatrovníka dieťaťa,
- vymenujú dočasného opatrovníka pre dieťa,
- nadväzujú kontakt so súdom členského štátu EÚ, v ktorom má dieťa obvyklý pobyt, aby sa mohlo rozhodnúť o právomoci. Tento kontakt sa môže nadviazať prostredníctvom ústredných orgánov podľa [nariadenia Brusel IIa](#) alebo

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

prostredníctvom Európskej justičnej siete a vytvorenej Haagskej siete styčných sudcov,

- rozhodujú o dočasných opatreniach na občianskych súdoch,
- rozhodujú o obchodovaní a iných trestných činoch na trestných súdoch,
- zabezpečujú, aby malo dieťa zákonného zástupcu a prístup k právnomu poradenstvu,
- podľa potreby vykonávajú dôkazy, a to aj vtedy, ak už bolo dieťa presunuté do iného členského štátu.

Napokon, niekoľko ďalších organizácií by mohlo mať dôležité úlohy:

- **Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM)** poskytuje rôzne formy pomoci deťským obetiam obchodovania s ľuďmi, napríklad podporu pri presune dieťaťa, príjem na letisku, dočasné ubytovanie v cieľovej krajine, lekárske a psychologické poradenstvo, sociálne a právne poradenstvo a granty na opätovné začlenenie do spoločnosti.
- Medzinárodná organizácia **International Social Service** môže sprostredkovať množstvo kontaktov, pripravovať sociálne posudky o dieťati a rodinnom prostredí, o ktoré požiadajú súdy a orgány starostlivosti o deti, alebo môže poskytnúť podporu pri presune dieťaťa.
- Iné organizácie občianskej spoločnosti môžu poskytnúť programy pestúnskej starostlivosti alebo špeciálne ubytovanie deťom, ktoré potrebujú ochranu. Patria sem najmä organizácie, ktoré poskytujú podporu obetiam. Právo a politika EÚ si cenia dôležitý prínos občianskej spoločnosti k boju proti obchodovaniu s ľuďmi. V smernici EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi sa výslovne odkazuje na dôležitú úlohu, ktorú zohrávajú organizácie občianskej spoločnosti, a od členských štátov sa vyžaduje, aby s nimi spolupracovali.

Platforma občianskej spoločnosti EÚ proti obchodovaniu s ľuďmi

Platforma občianskej spoločnosti EÚ proti obchodovaniu s ľuďmi bola spustená v roku 2013 a v súčasnosti združuje viac ako 100 mimovládnych organizácií z celej EÚ i mimo nej, ktoré pôsobia v oblasti boja proti obchodovaniu s ľuďmi. Ďalej ju dopĺňa elektronická platforma ePlatform, ktorá zahŕňa ďalšie organizácie.

Ďalšie informácie sa nachádzajú na [webovom sídle Európskej komisie](#).

Opatrenie 6: Reagovať na potreby ochrany

Hneď ako je dieťa bez rodičovskej starostlivosti a potrebuje ochranu, má po prvom počiatočnom posúdení službami v oblasti ochrany dieťaťa a vymenovaní opatrovníka nárok na niekoľko služieb v oblasti ochrany. Takáto podpora by mala pokryť základné potreby, ako je prístrešie, ako aj špecifickejšie potreby, ako je psychosociálna a psychiatrická pomoc alebo služby v oblasti reprodukčného zdravia. Potrebná podpora bude závisieť od konkrétnych okolností a zážitkov dieťaťa, ako aj od veku a pohlavia, pričom sa zohľadnia následky konkrétnej formy zanedbávania, vykorisťovania alebo zneužívania, ktorej bolo dieťa vystavené.

V článku 27 [Dohovoru OSN o právach dieťaťa](#) sa uvádza, že „štáty, ktoré sú zmluvnou stranou dohovoru, uznávajú právo každého dieťaťa na životnú úroveň nevyhnutnú pre jeho telesný, duševný, duchovný, mravný a sociálny rozvoj“. V dohovore sa stanovuje povinnosť členských štátov EÚ zabezpečiť blaho dieťaťa a poskytovať primeranú starostlivosť a podporu pre všetky deti bez rodinného prostredia vrátane detí bez sprievodu, a najmä detí, ktoré boli obeťami zneužívania (články 19 a 20).

Konkrétnejšie, pokiaľ ide o obeť obchodovania s ľuďmi, v článku 11 ods. 3 [smernice EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#) sa zaväzujú orgány členských štátov EÚ, aby prijali potrebné opatrenia na zabezpečenie pomoci a podpory obetiam. V článku 11 [smernice EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#) sa vyžaduje, aby členské štáty EÚ reagovali na osobitné potreby obetí, z ktorých niektoré sa môžu prejaviť až neskôr. Spomínané osobitné potreby sú tehotenstvo, zdravie, zdravotné postihnutie, duševné alebo psychologické poruchy a vážne formy psychického, fyzického alebo sexuálneho násillia, ktoré obeť utrpeli. Obete trestných činov musia mať vo všeobecnosti prístup k službám na podporu obetí podľa článku 8 [smernice o právach obetí](#). Plánované opatrenia na pomoc a podporu by sa mali poskytnúť bez ohľadu na ochotu detí spolupracovať pri vyšetrowaní alebo podať formálnu sťažnosť.

V niektorých prípadoch si môže poskytovanie pomoci a podpory vyžadovať, aby sa dieťa zákonne zdržiavalo v hostielskej krajine. Zatiaľ čo podľa [smernice o voľnom pohybe](#) sa občania EÚ môžu voľne pohybovať a zdržiavať sa v inom členskom štáte EÚ, sú povinní zaregistrovať sa v rámci orgánov tohto členského štátu, ak sa v ňom zdržiavajú dlhšie ako tri mesiace. Na účely registrácie sa od nich môže vyžadovať, aby splnili určité podmienky, ktoré sa stanovujú v článku 7 smernice a ktoré nemusia byť schopné splniť. Napríklad nemusia byť zapísané do školy alebo mať zdravotné poistenie. Pokiaľ nie je určené trvalé riešenie pre dieťa a je potrebná jeho registrácia na prístup k relevantným podporným službám, zodpovedné orgány v členských štátoch EÚ by mali priaznivo posúdiť rozšírenie práva dieťaťa na pobyt.

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

Vo všetkých prípadoch by malo byť dieťa informované o možnostiach podpory a je potrebné sa s ním radiť o okamžitých potrebách a rozhodnutiach. V [smernici EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#) (článok 14) a [smernici o boji proti sexuálnemu vykorisťovaniu detí](#) (článok 19) sa stanovuje povinnosť zohľadniť názory dieťaťa pri rozhodovaní o konkrétnych opatreniach na podporu dieťaťa.

Ochrana dieťaťa bez rodičovskej starostlivosti, ktoré potrebuje ochranu v inom členskom štáte EÚ, ako je jeho vlastný, bude často viesť k rozhodnutiam o núdzovom umiestnení. Vyžaduje si to uplatnenie [nariadenia Brusel IIa](#). Podľa článku zo nariadenia Brusel IIa môže členský štát, v ktorom sa dieťa nachádza, prijať naliehavé ochranné opatrenia, ktoré sú dostupné podľa práva tohto členského štátu, aj keby podľa tohto nariadenia mal právomoc rozhodovať vo veci samej súd iného členského štátu EÚ. Počiatočné naliehavé opatrenia na zabezpečenie okamžitých potrieb si budú vyžadovať pravidelné opätovné posudzovanie a prispôsobovanie, najmä ak sa spočiatku nevykonalo riadne individuálne posúdenie z dôvodu naliehavosti prípadu alebo ak sa zmenili okolnosti.

→ *Pozri aj opatrenie 7: Určiť právomoc a nadviazať nadnárodnú spoluprácu*

V [tabuľke 4](#) je znázornený prehľad pomoci deťom, ktoré potrebujú ochranu, vrátane detských obetí obchodovania s ľuďmi, ktoré majú nárok na pomoc podľa [Dohovoru o právach dieťaťa](#) a nástrojov práva EÚ v oblasti obetí a trestnej justície.

Tabuľka 4: Odkazy na medzinárodné nástroje, regionálne nástroje a nástroje EÚ

Nástroj	Ubytovanie	Vzdelávanie	Zdravotná starostlivosť	Psychologická podpora	Pátranie po rodinných príslušníkoch	Bezpečnosť	Individuálne posúdenie
Medzinárodné a regionálne nástroje							
Dohovor o právach dieťaťa	článok 27	článok 19, článok 23 ods. 3 a 4, článok 24 ods. 2 písm. e) a f), články 28, 29, 32, 33	články 17, 23, 24, 25, 39	články 23, 39	článok 22 ods. 2	články 3, 19	—

Nástroj	Ubytovanie	Vzdelávanie	Zdravotná starostlivosť	Psychologická podpora	Pátranie po rodinných príslušníkoch	Bezpečnosť	Individuálne posúdenie
Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi	článok 12 ods. 1 písm. a)	článok 12 ods. 1 písm. f) a článok 12 ods. 4	článok 12 ods. 1 písm. b) a článok 12 ods. 2	–	článok 10 ods. 4 písm. c)	článok 12 ods. 2	článok 12 ods. 7
Lanzarotský dohovor Rady Európy	–	článok 6	článok 14 ods. 4	článok 14 ods. 1 a 4	–	článok 5, článok 14 ods. 3, článok 31 ods. 1 písm. b) a f)	článok 14 ods. 1
Nástroje EÚ							
Smernica EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi	článok 11 ods. 5	odôvodnenia 6, 22, 25; článok 14 ods. 1	odôvodnenia 12, 20, 25; článok 11 ods. 7	odôvodnenie 22; článok 11 ods. 5	–	odôvodnenie 18; článok 11 ods. 5	odôvodnenia 18, 19, 20, 23; článok 12 ods. 3 a 4, články 14 a 16
Smernica o právach obetí	odôvodnenie 38; článok 9	odôvodnenie 62; článok 26 ods. 2	odôvodnenia 9, 56, 64;	odôvodnenia 38, 39 článok 4 ods. 1 písm. a), článok 9 ods. 1 písm. c)	–	odôvodnenia 38, 52 článok 9 ods. 3, článok 12	odôvodnenia 55, 56, 58, 59, 61; článok 1, článok 2 ods. 2 písm. a), článok 21 ods. 1, články 22, 23
Smernica o boji proti sexuálnemu vykoisťovaniu detí	–	odôvodnenie 34; článok 23	odôvodnenie 36	odôvodnenia 31, 37	–	–	článok 19

Poznámka: – = neuplatňuje sa.

Zdroj: FRA, 2019.

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

Ubytovanie

V článku 27 Dohovoru OSN o právach dieťaťa sa uznáva právo každého dieťaťa na životnú úroveň nevyhnutnú pre jeho telesný, duševný, duchovný, mravný a sociálny rozvoj. To zahŕňa aj primerané ubytovanie.

Presnejšie, pokiaľ ide o obeť obchodovania s ľuďmi, v článku 11 ods. 5 [smernice EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#) sa vyžaduje, aby členské štáty zabezpečili vhodné a bezpečné ubytovanie. Ubytovanie by malo byť vhodné pre dieťa s ohľadom na jeho vek a pohlavie, riziká a osobitné potreby dieťaťa (napríklad zdravotné postihnutie alebo trauma). Deti bez rodičovskej starostlivosti sa nesmú ubytovať s nepríbuznými dospelými, aj keď ich skúsenosti môžu byť podobné (napr. dievčatá a ženy, ktoré sú obeťami sexuálneho vykorisťovania). Medzi typy ubytovania by sa mohli zahrnúť napríklad pestúnska starostlivosť, rezidenčné domovy alebo špecializované bezpečné útulky.

Bezpečnosť je dôležitým prvkom, ktorý treba vyhodnotiť pri hľadaní najvhodnejšieho ubytovania. Dieťa môže byť stále pod vplyvom osoby, ktorá ho zneužila alebo s ním obchodovala, alebo páchatel' môže chcieť nadviazať kontakt s dieťaťom. Orgány presadzovania práva budú musieť posúdiť situáciu a bezpečnostné potreby dieťaťa. V niektorých prípadoch môže byť pre detské obeť potrebný špeciálny útulok. Tieto útulky sa zvyčajne nachádzajú na nezverejnených miestach, aby boli deti chránené pred páchatelom a jeho sieťou. Takéto útulky sa pozorne monitorujú a prístup k nim je obmedzený.

Vzhľadom na bezpečnostné obavy, ako aj z hľadiska najlepšieho záujmu môže byť dieťa za výnimočných okolností spočiatku umiestnené v ubytovacích zariadeniach, ktoré ho zbavujú slobody. Ochrana dieťaťa alebo zabránenie dieťaťu pred útekem však musí byť v rovnováhe s inými právami dieťaťa, napríklad s právom na slobodu. Iba vo veľmi výnimočných prípadoch je zákonné zbaviť dieťa slobody.

Vzdelávanie

V článku 28 Dohovoru o právach dieťaťa sa uznáva právo dieťaťa na vzdelanie. Vzdelávanie by sa malo poskytovať čo najskôr, aby sa uľahčilo zotavenie obeť a normalizácia každodenného života.

Pokiaľ ide o obeť obchodovania s ľuďmi, v článku 14 ods. 1 [smernice EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#) sa stanovuje, že „členské štáty v primeranom čase poskytnú prístup k vzdelaniu detským obeťam a deťom obeť, ktorým sa poskytuje pomoc a podpora v súlade s článkom 11, v súlade s ich vnútroštátnym právom“.

Dieťa, opatrovník, orgány na ochranu detí a personál útulku by sa mali spoločne rozhodnúť, či je dieťa pripravené pristúpiť k určitým vzdelávacím činnostiam alebo vstúpiť do bežného školského systému. Bude to závisieť od psychologického stavu dieťaťa, jeho znalosti miestneho jazyka, jeho predchádzajúceho vzdelania a očakávanej dĺžky pobytu. Členské štáty EÚ by však mali čo najskôr umožniť prístup k vyučovaniu, aby sa podporilo zotavenie, pozdvihlo sebavedomie dieťaťa a pomohlo dieťaťu prevziať kontrolu nad svojím životom a budúcnosťou.

V prípadoch, keď je zjavné, že dieťa bude presunuté do členského štátu EÚ obvyklého pobytu vo veľmi krátkom čase (napr. jeden alebo dva mesiace), by sa úsilie malo sústrediť na prípravu vzdelávacej integrácie dieťaťa v členskom štáte EÚ, do ktorého sa dieťa presúva. Takéto úsilie zahŕňa napríklad registráciu dieťaťa v škole alebo v kurze odbornej prípravy, prípravnú prácu s rodičmi s cieľom uľahčiť integráciu v škole, riešenie ďalších praktických problémov týkajúcich sa školného, dopravy atď.

Poskytovatelia služieb by mali takisto podporovať prístup dieťaťa k voľnočasovým činnostiam vrátane hier a rekreačných aktivít primeraných ich veku, vyspelosti a záujmom. Toto je obzvlášť dôležité pre tie deti, ktoré budú pravdepodobne čoskoro presunuté do iného členského štátu. Tieto aktivity by sa mali ponúkať v rámci ubytovacích zariadení alebo podľa potreby v komunite a ich cieľom by malo byť uľahčenie komunikácie a interakcie dieťaťa s rovesníkmi a miestnou komunitou. Zabezpečenie udržiavania takejto každodennej rutiny by podporilo zotavenie dieťaťa.

Usmernenia OSN o náhradnej starostlivosti

Valné zhromaždenie OSN prijalo usmernenia o náhradnej starostlivosti o deti. Uvádžajú sa v nich medzinárodné zásady v oblasti predchádzania odlúčeniu od rodiny, reintegrácie rodiny, modelov náhradnej starostlivosti, monitorovania a podpory následnej starostlivosti. Usmernenia sa vzťahujú na všetky verejné a súkromné subjekty a všetky osoby zapojené do zabezpečovania starostlivosti pre dieťa, ktoré potrebuje starostlivosť, keď sa nachádza v inej krajine, ako je krajina jeho obvyklého pobytu (bod 140).

Ďalšie informácie sa nachádzajú v dokumente Valného zhromaždenia OSN *Guidelines for the alternative care of children* (Usmernenia o náhradnej starostlivosti o deti), rezolúcia prijatá 18. decembra 2009.

Zdravotná starostlivosť

V článku 24 Dohovoru o právach dieťaťa sa zakotvuje právo dieťaťa na dosiahnutie najvyššie dosiahnuteľnej úrovne zdravotného stavu. Orgány by mali reagovať na krátkodobé a dlhodobé zdravotné potreby dieťaťa vrátane fyzického zotavenia, psychologickkej alebo psychiatrickej pomoci v prípade posttraumatickej stresovej poruchy.

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

Pokiaľ ide o obeť obchodovania s ľuďmi, v článku 11 ods. 5 [smernice EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#) sa vyžaduje, aby členské štáty zabezpečili potrebné lekárske ošetrovanie vrátane psychologickéj pomoci. V článku 11 ods. 7 sa takisto vyžaduje, aby sa venovala pozornosť osobitným potrebám obetí vrátane tých, ktoré súvisia z ich zdravotným stavom, zdravotným postihnutím alebo duševnou alebo psychickou poruchou.

Psychosociálna starostlivosť je životne dôležitá pre zotavenie detí, ktoré zažili akýkoľvek druh zneužívania. To platí najmä pre deti, ktorých rodičia zohrali úlohu pri vykorisťovaní alebo zneužívaní. Ako okamžité naliehavé opatrenia v členskom štáte EÚ, v ktorom sa dieťa nájde, môže byť potrebné dieťaťu poskytnúť aj ďalšie zdravotnícke služby, ako sú napr. detoxikačné programy pre detských užívateľov drog. Po usadení sa dieťaťa môžu byť potrebné ďalšie dlhodobé opatrenia.

Psychologické potreby detí sa môžu prejavovať až neskôr, až keď odborný personál získava dôveru dieťaťa a dieťa je ochotné podeliť sa o viac informácií o svojich zážitkoch. Deti, ktoré majú problémy so správaním, by si mohli ublížiť alebo sa stať agresívnymi voči odborným pracovníkom alebo iným deťom. Takisto by mohli vzdorovať disciplíne alebo odmietajú akýkoľvek druh interakcie s ostatnými. Odborní pracovníci poskytujúci služby deťom by mali byť vyškolení a schopní pokračovať v poskytovaní ochrannej pomoci deťom s týmito druhmi problémov so správaním.

Dievčatá a chlapci by mali mať prístup k službám v oblasti reprodukčného zdravia, ako to navrhuje Výbor pre práva dieťaťa vo svojom [General Comment No 15 on the right of the child to the enjoyment of the highest attainable standard of health](#) (všeobecnom komentári č. 15 o práve dieťaťa na požívanie najvyššieho dosiahnuteľného štandardu zdravia). To by sa malo vzťahovať najmä na tie deti, ktoré sa stali obeťami sexuálneho zneužívania alebo vykorisťovania, s cieľom predchádzať pohlavne prenosným chorobám alebo ich riešiť. Pre dievčatá, ktoré sa stali obeťami sexuálneho zneužívania, je nevyhnutný prístup k službám v oblasti reprodukčného zdravia, najmä v prípade tehotenstva. Deti by mali mať možnosť zvoliť si pohlavie zdravotníckeho personálu, ktorý im bude pomáhať.

Štúdiá o rodovom rozmere obchodovania s ľuďmi

V štúdiu o rodovom rozmere obchodovania s ľuďmi sa zdôraznilo, že „obchodovanie s ľuďmi je závažným trestným činom a porušovaním ľudských práv s mimoriadne hrozivými dlhodobými následkami pre obeť. Obete obchodovania na účely sexuálneho vykorisťovania zažívajú sexuálnu brutalitu, ktorá spôsobuje vážnu ujmu na zdraví a blahu. Toto sexuálne násilie môže u žien spôsobiť vaginálne poranenia, ktoré vedú k vysokej miere pohlavne prenosných infekcií a riziku nákazy HIV a vysokej miere posttraumatických stresových porúch, úzkosti a depresie. Obete žijú v strachu z následkov, ktoré to môže

mať na ne a/alebo na ich rodiny, ak sa pokúsia o útek; okrem toho je miera opätovného obchodovania s ľuďmi, ktorí utečú, vysoká“. Ďalej sa v nej uvádza, že „následky pre duševné zdravie spôsobené groomingom, donucovaním, hrozbami, izoláciou, normalizovaným každodenným násilím, užívaním návykových látok a traumou z obchodovania s ľuďmi na účely sexuálneho vykorisťovania sú závažné a pretrvávajúce“.

Európska komisia (2015), Study on the gender dimension of trafficking in human beings.

Pátranie po rodinných príslušníkoch

Rodina je základná jednotka spoločnosti a prirodzené prostredie pre rast a blaho svojich členov, najmä detí. Právo dieťaťa na rodinný život sa musí plne chrániť. Zabránenie odlúčeniu od rodiny a zachovanie jednoty rodiny sú dôležité prvky každého systému ochrany detí. Podľa článku 9 ods. 3 [Dohovoru o právach dieťaťa](#) má dieťa v prípade rozluky právo udržiavať priamy kontakt a osobné vzťahy so svojimi rodičmi a rodinnými príslušníkmi, okrem prípadov, keď by to bolo v rozpore s najlepším záujmom dieťaťa. Počas procesu je potrebné zohľadniť názory dieťaťa a opatrovníka. Orgány by vo všeobecnosti mali požiadať o súhlas dieťaťa s nadviazaním kontaktu s rodinou s prihliadnutím na jeho vek a vyspelosť.

Štúdia o vysokorizikových skupinách pre obchodovanie s ľuďmi

„Aj keď je odobratie dieťaťa z jeho rodiny nepochybne posledným riešením, v prípadoch, keď je samotná rodina nefunkčným prostredím a podieľa sa na vykorisťovaní dieťaťa, sa treba zamerať na včasné odhalenie a zabezpečenie riešeni náhradnej starostlivosti.“

Európska komisia (2015), Study on High Risk Groups for trafficking in human beings, s. 85.

Najlepší záujem dieťaťa, účasť dieťaťa a včasnosť sú dôležité zásady na pátranie po rodinných príslušníkoch. Pred vynaložením úsilia o obnovenie kontaktu by orgány mali posúdiť spôsobilosť rodičov, aby sa zabezpečilo, že rodičia nevystavia dieťa riziku, a overilo, že neboli zapojení do prvotného obchodovania s dieťaťom alebo jeho zneužívania. Pri pátraní po rodinných príslušníkoch je potrebné zvážiť, do akej miery by sa s rodinou mali zdieľať informácie o skúsenostiach ich dieťaťa s obchodovaním s ľuďmi. Niektoré informácie môžu rodinu a dieťa vystaviť hrozbe zo strany obchodníkov s ľuďmi. Ďalšie informácie, napríklad o sexuálnom vykorisťovaní, by mohli stigmatizovať dieťa v rodine a v celej komunite. Mali by sa takisto starostlivo zvážiť rizikové situácie, v ktorých je rodina pod tlakom z dôvodu dlhu voči obchodníkom s ľuďmi.

Pátranie po rodinných príslušníkoch je vo všeobecnosti zodpovednosťou sociálnych služieb alebo služieb v oblasti ochrany detí v úzkej spolupráci s opatrovníkom. Orgány

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

na ochranu detí z rôznych členských štátov EÚ budú musieť spolupracovať pri posudzovaní rodinnej situácie v prípadoch, keď sa dieťa a rodina nachádzajú v rôznych členských štátoch EÚ. V prípade detí, ktoré sa pohybujú v rámci EÚ, ústredné orgány zriadené podľa [nariadenia Brusel IIa](#) môžu nadviazať kontakt a priamo požiadať orgány na ochranu detí v príslušnom členskom štáte EÚ, aby vypracovali správu o sociálnej situácii dieťaťa. V niektorých prípadoch môžu byť ústredné orgány poverené aj informovaním rodičov o situácii dieťaťa, pokiaľ to nie je v rozpore s najlepším záujmom dieťaťa. Dieťa by takisto malo byť informované o úsilí vypátrať jeho rodinných príslušníkov.

Bezpečnosť

V článku 19 Dohovoru o právach dieťaťa sa štáty zaväzujú, aby prijali opatrenia na ochranu dieťaťa pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním vrátane sexuálneho zneužívania, zanedbávania alebo nedbanlivého zaobchádzania, trýznenia alebo vykorisťovania. Orgány sú zodpovedné za zaistenie bezpečnosti dieťaťa. To zahŕňa vytvorenie prostredia na zotavenie, ako aj zabránenie tomu, aby sa opakovali situácie zneužívania alebo vykorisťovania.

Pokiaľ ide o obeť obchodovania s ľuďmi, v článku 11 ods. 5 [smernice EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#), a obeť trestných činov vo všeobecnosti, v článku 9 ods. 3 [smernice o právach obetí](#) sa od orgánov vyžaduje, aby zabezpečili bezpečné ubytovanie. V súvislosti so službami restoratívnej spravodlivosti sa v článku 12 [smernice o právach obetí](#) stanovujú opatrenia na ochranu obeť pred sekundárnou a opakovanou viktimizáciou, pred zastrašovaním a pomstou.

Orgány presadzovania práva by spolu s opatrovníkmi a službami v oblasti ochrany detí mali vykonať počiatočné posúdenie bezpečnosti. Ak je to potrebné, mali by sa viesť konzultácie aj s ďalšími subjektmi, ako napríklad so zdravotníckymi pracovníkmi a pracovníkmi útulku. Posúdenie bezpečnosti by sa malo pravidelne opakovať a aktualizovať. Tí, ktorí stanovujú trvalé riešenie, budú potrebovať aj osobitné posúdenie rizika týkajúce sa okolností v krajine obvyklého pobytu.

→ *Pozri aj [opatrenie 9](#): Určiť a zaviesť trvalé riešenia*

Kontrolný zoznam: kľúčové prvky posúdenia rizika

- ✓ Informujte dieťa o účele posúdenia rizika a preverte, či dieťa porozumelo.
- ✓ Zaisťte, aby bolo dieťa vypočuté a aby sa jeho názorom prisudzovala náležitá váha s prihliadnutím na jeho vek a vyspelosť a osobitné okolnosti prípadu.
- ✓ Zabezpečte, aby sa identifikovali rodovo špecifické riziká, napríklad v súvislosti s typom vykorisťovania alebo zneužívania, ktoré dieťa zažilo.
- ✓ Prijmite ďalšie opatrenia na riešenie osobitnej zraniteľnosti dievčat a chlapcov, ktorí môžu mať zdravotné postihnutie.
- ✓ Posúďte ďalšie potreby v prípade detí, ktoré sú lesbami, gejmi, bisexuálnymi, transrodovými alebo intersexuálnymi osobami.
- ✓ Poskytnite dieťaťu možnosť vyjadriť svoje preferencie, či by mal byť úradníkom vykonávajúcim posúdenie rizika muž, alebo žena, najmä v prípadoch sexuálneho zneužívania alebo vykorisťovania.
- ✓ Zhromažďujte informácie o páchateloch, ich spolupracovníkoch a sieti dieťaťa vrátane sprevádzajúcich dospelých, širšej rodiny v krajine, v ktorej sa dieťa nachádza, a ďalších detí, s ktorými obeť mohla byť v styku.
- ✓ Posúďte úroveň bezpečnostnej hrozby a podľa toho navrhnete preventívne opatrenia (napr. pokiaľ ide o ubytovanie, prístup k dieťaťu, kontakt s rodinnými príslušníkmi atď.).
- ✓ Pravidelne prehodnocujte riziko úteku dieťaťa a prijímajte preventívne opatrenia. Najlepším spôsobom, ako zabrániť tomu, aby deti zmizli, je nadviazať dôverný vzťah a zabezpečiť vysokokvalitnú starostlivosť.
- ✓ Ak dieťa zmizne, okamžite o tom informujte políciu a ďalšie príslušné orgány.
- ✓ Aktualizujte posúdenie bezpečnosti a zdokumentujte všetky zmeny alebo nové dostupné informácie.

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

Príručka pre odborných pracovníkov v trestnej justícii

Úrad OSN pre drogy a kriminalitu (UNODC) vypracoval praktickú príručku na podporu odborných pracovníkov v oblasti trestnej justície pri zabraňovaní obchodovaniu s ľuďmi, ochrane obetí, stíhaní páchatelov a medzinárodnej spolupráci potrebnej na dosiahnutie týchto cieľov. Príručka obsahuje 14 modulov. Modul 5 príručky sa zameriava na posúdenie rizika a kľúčové otázky, ktoré je potrebné zvážiť pri vykonávaní posúdenia rizika.

Ďalšie informácie sa nachádzajú v dokumente UNODC (2009), [Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners](#).

Opatrenie 7: Určiť právomoc a nadviazať nadnárodnú spoluprácu

Štáty sú povinné chrániť všetky deti podliehajúce ich jurisdikcii. Preto je nutné objasniť, ktorý štát má právomoc prijať aké opatrenia a kedy. Preto musia členské štáty EÚ navzájom spolupracovať.

Určenie právomoci je iba jedným z cieľov, ktoré si vyžadujú účinné mechanizmy spolupráce medzi členskými štátmi EÚ. Ak sa má s nadnárodnou trestnou činnosťou účinne bojovať, musia spolupracovať policajné a súdne orgány. Bez spolupráce medzi členským štátom EÚ, v ktorom sa dieťa nachádza, a členským štátom EÚ, v ktorom má dieťa obvyklé bydlisko, bude vo väčšine prípadov ťažké posúdiť najlepší záujem dieťaťa a rozhodnúť sa o najvhodnejšom trvalom riešení.

Systémy ochrany detí potrebujú mechanizmy nadnárodnej spolupráce

„Vzhľadom na rastúci výskyt detí v cezhraničných situáciách, ktoré si vyžadujú opatrenia na ochranu detí, sa úsilie zintenzívňuje prostredníctvom: objasňovania úloh a povinností, aktualizácie informácií o krajine pôvodu, zabezpečenia vnútroštátneho kontaktného miesta pre záležitosti v oblasti ochrany detí, prijímania postupov/usmernení/protokolov/procesov, napríklad pokiaľ ide o prenos zodpovednosti v rámci azylových konaní (dublinkské nariadenie) alebo pri zvažovaní umiestnenia do starostlivosti mimo krajiny, alebo pri pátraní po rodinných príslušníkoch a ochrane v prípade obchodovania s deťmi.“

Európska komisia (2015), [Reflection paper on integrated child protection systems](#), zásada 7.

Odborní pracovníci môžu využívať celý rad mechanizmov spolupráce medzi členskými štátmi EÚ, ktoré boli zavedené zákonom alebo praxou. Rozdeľujú sa na mechanizmy občianskeho a trestného práva.

Otázky občianskeho práva vrátane ochrany detí

Podľa článku 2 [Dohovoru o právach dieťaťa](#) musia zmluvné štáty dodržiavať práva zakotvené v tomto dokumente a zabezpečiť ich každému dieťaťu vo svojej jurisdikcii bez diskriminácie, bez ohľadu na jeho postavenie.

Deti a uplatňovanie ich práv

„Povinnosti štátu vyplývajúce z dohovoru sa uplatňujú v rámci hraníc štátu, ktorý je zmluvnou stranou dohovoru, a vzťahujú sa aj na deti, ktoré sa ocitnú v jurisdikcii daného štátu pri pokuse o vstup na územie toho štátu. Možnosť využívať práva zakotvené v dohovore sa preto vzťahuje nielen na deti, ktoré sú štátnymi príslušníkmi daného štátu, zmluvnej strany dohovoru, ale, ak nie je v dohovore výslovne stanovené inak, na všetky deti – vrátane žiadateľov o azyl, utečencov a migrujúce deti – bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť, imigračný štatút alebo bezštátnosť.“

Výbor OSN pre práva dieťaťa (2005), General Comment No 6 on the treatment of unaccompanied children (Všeobecný komentár č. 6 o zaobchádzaní s deťmi bez sprievodu), bod 12.

To znamená, že každé dieťa má nárok na určité okamžité ochranné opatrenia v členskom štáte EÚ, v ktorom sa nachádza, ako napr. ubytovanie, strava alebo lekárska pomoc, až kým sa ďalej neposúdi situácia tohto dieťaťa a nenájde sa trvalé riešenie.

Právo EÚ v oblasti občianskeho súdnictva, presnejšie [nariadenie Brusel IIa](#), a medzinárodné právo súkromné určujú, či majú súdy členského štátu EÚ právomoc prijímať opatrenia na ochranu dieťaťa v nadnárodných situáciách týkajúcich sa viac ako jedného členského štátu. Nariadenie vychádza zo zásad [Haagskeho dohovoru z roku 1996](#), v ktorom sa takisto stanovujú pravidlá na určenie toho, či orgány zmluvnej strany majú právomoc prijať takéto opatrenia v situáciách s cezhraničným prvkom. Členské štáty EÚ musia uplatňovať nariadenie, a nie dohovor, ak má príslušné dieťa obvyklý pobyt v členskom štáte EÚ.

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

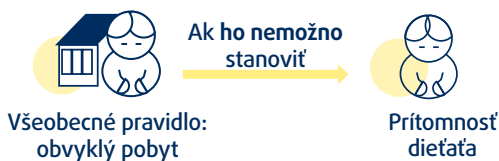
Pravidlá na určenie právomoci

V článku 8 [nariadenia Brusel IIa](#) sa stanovuje, že súdy v členskom štáte EÚ, v ktorom má dieťa „obvyklý pobyt“, majú spravidla právomoc prijať opatrenia na ochranu dieťaťa. Toto ustanovenie odzrkadľuje článok 5 [Haagskeho dohovoru z roku 1996](#), podľa ktorého majú orgány zmluvného štátu obvyklého pobytu dieťaťa právomoc prijať ochranné opatrenia v súvislosti s týmto dieťaťom. Ak sa obvyklé bydlisko dieťaťa nemôže preukázať alebo ak je dieťa utečenec alebo medzinárodne presídlená osoba, orgány členského štátu, v ktorom je dieťa prítomné, majú právomoc prijať opatrenia na ochranu dieťaťa (článok 13 [nariadenia Brusel IIa](#)). Podobné kritérium právomoci založené na prítomnosti dieťaťa na území zmluvného štátu sa nachádza v článku 6 [Haagskeho dohovoru z roku 1996](#). V dôsledku toho, ak sa obvyklý pobyt dieťaťa nemôže stanoviť na území členského štátu EÚ, uplatní sa [Haagsky dohovor z roku 1996](#). Pozri [obrázok 10](#) o pravidlách na určenie právomoci.

Pokiaľ ide o detské obeť obchodovania s ľuďmi, ktoré sú bez sprievodu, v článku 16 ods. 2 [smernice EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#) sa stanovuje, že členský štát, ktorý identifikuje obeť, musí prijať potrebné opatrenia s cieľom nájsť trvalé riešenie.

[Nariadenie Brusel IIa](#) sa odvoláva na právomoc „súdu“, ale týka sa to akéhokoľvek orgánu s právomocou vo veciach, ktoré patria do rozsahu pôsobnosti nariadenia, ako sú sociálne orgány a orgány na ochranu detí (pozri článok 2 bod 1 [nariadenia a praktickú príručku na uplatňovanie nariadenia Brusel IIa](#)).

Obrázok 10: Pravidlá na určenie právomoci v prípadoch ochrany detí

Zdroj: FRA, 2019.

Výnimočne článok 15 [nariadenia Brusel IIa](#) umožňuje aj postúpenie právomoci súdu, ktorý je vo vhodnejšej situácii na prejednanie veci.

S cieľom zabezpečiť zákonnosť postúpenia by dieťa malo mať osobitnú väzbu k členskému štátu a postúpenie by malo byť v najlepšom záujme dieťaťa. Osobitné spojenie s členským štátom EÚ existuje, ak:

- tam dieťa získalo obvyklý pobyt po tom, ako začal konať súd pôvodu, alebo
- ak je druhý členský štát miestom bývalého obvyklého pobytu dieťaťa, alebo
- má dieťa štátnu príslušnosť v štáte, alebo
- je štát miestom obvyklého pobytu nositeľa rodičovských práv a povinností, alebo
- dieťa vlastní majetok v druhom členskom štáte a vec sa týka opatrení na ochranu dieťaťa vo vzťahu ku správe, udržiavaniu alebo nakladaniu s týmto majetkom.

Podpora nadnárodnej spolupráce medzi sudcami

„V článku 15 sa uvádza, že na účely postúpenia súdy spolupracujú buď priamo, alebo prostredníctvom ústredných orgánov. Komunikácia môže byť pre príslušných sudcov mimoriadne užitočná z hľadiska posúdenia, či sú v konkrétnej veci splnené požiadavky na postúpenie, najmä či by to bolo v najlepšom záujme dieťaťa. Ak obaja sudcovia hovoria spoločným jazykom a/alebo rozumejú spoločnému jazyku, mali by sa bez váhania kontaktovať priamo telefonicky alebo elektronickou poštou. Užitočné môžu byť aj ďalšie formy modernej technológie, napríklad konferenčné hovory. V prípade jazykových problémov môžu sudcovia, pokiaľ to zdroje umožňujú, využívať služby tlmočníkov. Sudcom môžu pomáhať aj ústredné orgány.“

Európska komisia (2016), Praktická príručka na uplatňovanie nového nariadenia Brusel IIa, s. 36.

V niektorých prípadoch sa v rôznych členských štátoch EÚ začne súdne konanie týkajúce sa toho istého dieťaťa. V tomto prípade sa v článku 19 ods. 2 [nariadenia Brusel IIa](#) stanovuje, že ak sa obidve konania týkajú toho istého predmetu, v zásade vec prejednáva súd, ktorý začal konať ako prvý. Súd, ktorý začal konať ako druhý, musí prerušiť konanie a čakať na rozhodnutie druhého súdu, či má právomoc. Ak prvý súd konštatuje vlastnú právomoc, súd, ktorý začal konať ako druhý, odmietne vykonávať svoju právomoc.

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

Ako určiť obvyklý pobyt

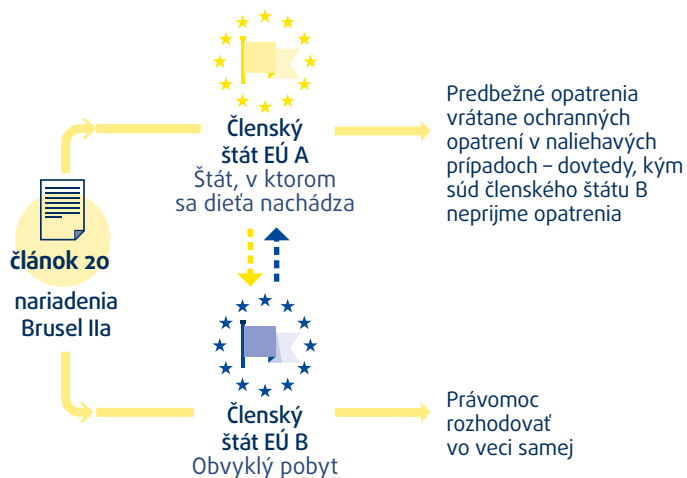
Pojem „obvyklý pobyt“ sa v [nariadení Brusel IIa](#) nevymedzuje a musí sa stanoviť na základe všetkých okolností špecifických pre každý jednotlivý prípad. Môžu existovať jasné prípady, keď je obvyklý pobyt stanovený ako miesto bydliska dieťaťa pred premiestnením.

Môžu sa však vyskytnúť prípady, keď určenie obvyklého pobytu nie je také jednoduché. Napríklad dieťa, ktoré pochádza z jedného členského štátu EÚ, mohlo už nejaký čas žiť v inom členskom štáte EÚ, ale bez integrácie do akejkoľvek sociálnej, vzdelávacej a inej štruktúry tohto štátu, alebo dieťa mohlo žiť vo viacerých členských štátoch EÚ súbežne v priebehu posledných rokov, chodiac z miesta na miesto.

Predbežné ochranné opatrenia

V článku zo [nariadenia Brusel IIa](#) sa umožňuje, aby členský štát EÚ prijal predbežné opatrenia vrátane ochranných opatrení s ohľadom na osobu, aj keď má právomoc rozhodovať vo veci samej iný členský štát EÚ. Týmto spôsobom môžu členské štáty EÚ prijať prvé naliehavé opatrenia na ochranu dieťaťa. Tieto opatrenia sú dočasné a ich účinok sa obmedzuje na členský štát, v ktorom boli prijaté. Orgány štátu, na ktorého území sa dieťa nachádza, by mali komunikovať s orgánmi štátu obvyklého pobytu pri určovaní najvhodnejších dlhodobých opatrení týkajúcich sa dieťaťa. [Obrázok 11](#) zobrazuje vzťahy medzi dvoma členskými štátmi EÚ. Dočasné opatrenia by mali byť v záujme zachovania dobrých životných podmienok a ochrany dieťaťa a presadzovania najlepšieho záujmu dieťaťa.

Obrázok 11: Predbežné opatrenia podľa článku 20 nariadenia Brusel IIa

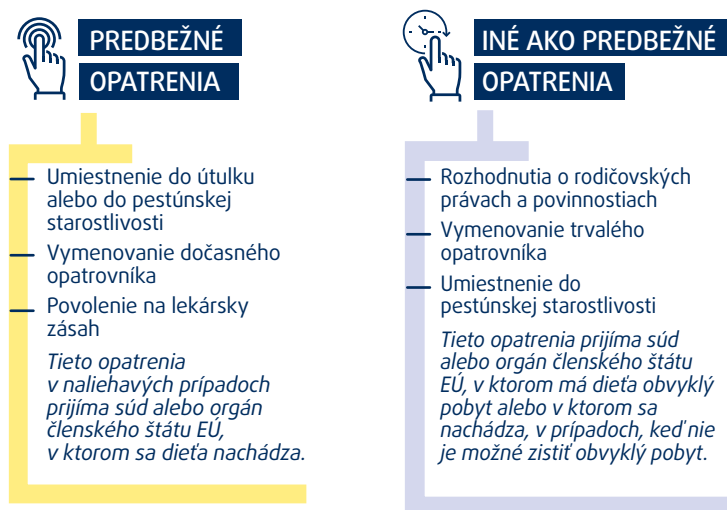

Zdroj: FRA, 2019.

Musí existovať jasné rozlíšenie medzi predbežnými opatreniami v naliehavom prípade (ktoré prijíma krajina, v ktorej sa dieťa nachádza) a inými ako predbežnými opatreniami (ktoré by sa mali prijať v súlade so všeobecným pravidlom v krajine obvyklého pobytu dieťaťa). Musí sa teda určiť, ktorá krajina má v danom prípade právomoc.

Obrázok 12 poskytuje ilustračné príklady, ktoré ukazujú rozdiel medzi predbežnými opatreniami a inými ako predbežnými opatreniami. Medzi príklady predbežných ochranných opatrení patrí vymenovanie dočasného opatrovníka alebo umiestnenie do pestúnskej starostlivosti.

Obrázok 12: Ilustračné príklady predbežných a iných ako predbežných opatrení

Zdroj: FRA, 2019.

Keď orgány členského štátu EÚ, v ktorom sa dieťa nachádza, a členského štátu EÚ, v ktorom má dieťa obvyklé bydlisko, zvažujú otázky právomoci a dlhodobej ochrany dieťaťa, musí sa zohľadniť predovšetkým najlepší záujem dieťaťa. S cieľom zabrániť prípadom opakovanej viktimizácie alebo opätovného obchodovania by sa malo uprednostniť najbezpečnejšie prostredie s čo najlepšou ochranou pre dieťa.

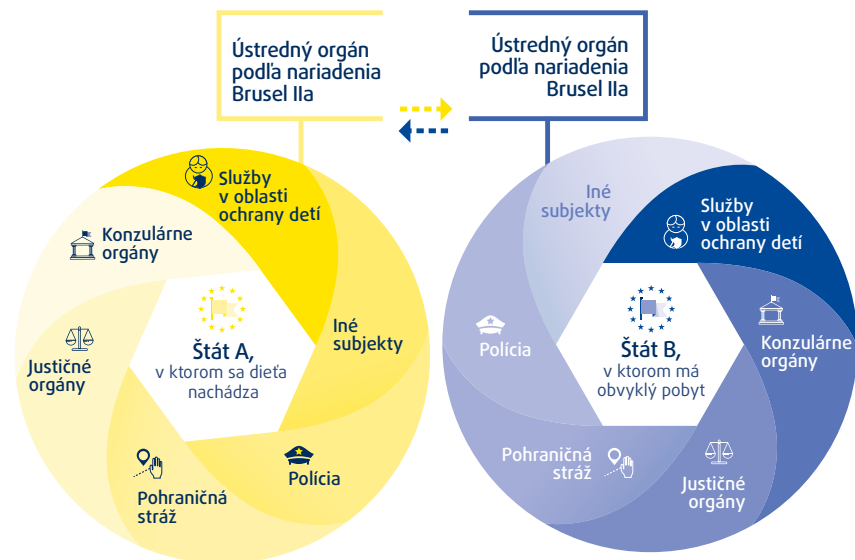
Ústredné orgány zriadené podľa nariadenia Brusel IIa

V [nariadení Brusel IIa](#) je venovaná kapitola spolupráci medzi členskými štátmi EÚ. V článku 53 sa stanovuje, že každý členský štát by mal určiť jeden alebo niekoľko ústredných orgánov na pomoc pri uplatňovaní tohto nariadenia. V členských štátoch EÚ už boli vymenované ústredné orgány na uplatňovanie [Haagskeho dohovoru o únosoch detí z roku 1980](#) a [Haagskeho dohovoru o ochrane detí z roku 1996](#). V niektorých členských štátoch EÚ rovnaké orgány podporujú vykonávanie [nariadenia Brusel IIa](#). Haagska konferencia zriadila neformálnu [medzinárodnú Haagsku sieť sudcov](#), ktorá vo vzťahu k otázkam týkajúcim sa medzinárodnej ochrany detí pôsobí ako komunikačný kanál a spojovací článok s ostatnými sudcami v rámci ich jurisdikcie a so sudcami v iných zmluvných štátoch, ako aj s ich vnútroštátnymi ústrednými orgánmi.

→ [Príloha 3](#): Obsahuje odkaz na zoznam kontaktov ústredných orgánov.

Na to, aby mohli ústredné orgány vykonávať svoje povinnosti, budú musieť úzko spolupracovať s rôznymi organizáciami na úrovni členských štátov, ako sú napríklad služby v oblasti ochrany detí, súdne orgány, polícia, prokurátori a poskytovatelia služieb. Ako je znázornené na obrázku 13, do takejto spolupráce môže byť zapojených niekoľko rôznych organizácií.

Obrázok 13: Skupiny, ktoré môžu byť zapojené do domácej a nadnárodnej spolupráce

Zdroj: FRA, 2019.

Z hodnotenia vykonávania **nariadenia Brusel IIa** vyplynulo, že jednou z výziev na účinnú koordináciu je skutočnosť, že niektoré ústredné orgány nemajú zdroje. Keby EÚ a jej členské štáty posilnili ústredné orgány, významne by to prispelo k ochrane kategórií detí, na ktoré sa toto praktické usmernenie vzťahuje.

Zapojenie ústredných orgánov je niekedy vnímané ako ťažkopádne. Komunikácia sa preto často uskutočňuje priamo, bez toho, aby prešla akýmkoľvek ústredným orgánom, aby sa predišlo oneskoreniu. Napríklad sociálne služby alebo služby v oblasti ochrany detí sa môžu v naliehavých prípadoch priamo spojiť so službami v oblasti ochrany detí v krajine pôvodu alebo obvyklého pobytu dieťaťa, pričom môžu požiadať

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

o posúdenie sociálnej situácie dieťaťa, alebo policajné orgány rôznych členských štátov EÚ sa môžu spojiť navzájom, aby sa objasnila totožnosť dieťaťa.

Ústredné orgány zriadené podľa [nariadenia Brusel IIa](#) môžu podľa nariadenia v prípade potreby pri vybavovaní konkrétnej žiadosti:

- slúžiť ako ústredný bod pre všetku komunikáciu medzi príslušnými orgánmi v jednom členskom štáte EÚ a orgánmi v inom členskom štáte alebo
- uľahčovať kontakt medzi príslušnými orgánmi zodpovednými za konkrétny prípad a umožniť im komunikovať priamo.

O ich osobitnej úlohe by sa malo rozhodovať podľa osobitného vnútroštátneho kontextu a ľudských a finančných zdrojov, ktoré majú ústredné orgány, a na základe okolností prípadu. Ústredné orgány zvyčajne riešia veľmi naliehavé prípady prednostne.

Ústredné orgány by mohli mať všeobecný prehľad o prípadoch vrátane uzavretých prípadov, do ktorých boli zapojené, a chápať úlohu a schopnosti partnerských orgánov a agentúr. Členské štáty EÚ by mali zadefinovať, ako ústredné orgány a iné orgány v krajine navzájom komunikujú a koordinujú sa.

V článku 55 [nariadenia Brusel IIa](#) sa uvádza, že ústredné orgány musia na požiadanie zhromažďovať a vymieňať si informácie o situácii dieťaťa, prebiehajúcich konaniach a rozhodnutiach týkajúcich sa dieťaťa v jednotlivých prípadoch. Jednou z ich hlavných úloh je uľahčovať komunikáciu medzi súdmi v rôznych členských štátoch v určitých prípadoch týkajúcich sa rodičovských práv a povinností [článok 55 písm. c) a d)]. V článku 56 sa poskytuje možnosť dočasného umiestnenia dieťaťa do iného členského štátu EÚ, čo je opatrenie, ktoré si vyžaduje predchádzajúci súhlas tohto štátu.

Členské štáty EÚ môžu v procese zavádzania trvalého riešenia predkladať alebo prijímať žiadosti, ako sú napríklad:

- správy o sociálnej situácii dieťaťa,
- informácie o polohe dieťaťa a rodiny, ak sa to vyžaduje na vybavenie konkrétnej žiadosti podľa nariadenia Brusel IIa,
- diskusia o konkrétnom prípade so všetkými zúčastnenými stranami v cezhraničnom prípade,
- diskusia o postúpení právomoci,

- nadviazanie kontaktu s rodinou a sprevádzanie dieťaťa pri návšteve rodiny,
- poskytnutie dokumentácie, ako je identifikačné číslo, potvrdenie o návšteve školy alebo rodný list,
- informácie o predchádzajúcich konaniach týkajúcich sa rodičovských práv a povinností alebo predchádzajúcich vyšetrovaní v rámci presadzovania práva,
- informácie o možnostiach náhradnej starostlivosti, ak rodičia nie sú schopní postarať sa o dieťa,
- prijatie okamžitých opatrení.

Model nadnárodného referenčného mechanizmu

Medzinárodná organizácia pre migráciu zaviedla online platformu s modelom nadnárodného referenčného mechanizmu, ktorý bol vyvinutý ako výsledok stratégie EÚ na odstránenie obchodovania s ľuďmi na roky 2012 – 2016.

Tento nástroj prispieva k zabezpečeniu toho, aby obeť obchodovania s ľuďmi mali prístup k svojim právam počas celého procesu, a najmä v situácii cezhraničného postúpenia. Spája odborníkov a odborných pracovníkov z rôznych krajín zapojených do identifikácie, postúpenia, pomoci, návratu a monitorovania pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi.

Ďalšie informácie sa nachádzajú v dokumente Medzinárodnej organizácii pre migráciu (2017), *Transnational referral mechanism model – TRM*.

Nadnárodná ochrana detí

Sekretariát Rady krajín Baltského mora vypracoval usmernenia, ako aj praktickú príručku na ochranu detí v prípade výskytu nadnárodného prvku, ktoré vysvetľujú praktické prvky spolupráce medzi členskými štátmi.

Ďalšie informácie sa nachádzajú v dokumentoch Rady krajín Baltského mora (2015), *Guidelines for promoting the human rights and the best interests of the child in transnational child protection cases*, a *Transnational child protection: practical guide for caseworkers and case officers*.

Ďalšie mechanizmy spolupráce medzi členskými štátmi EÚ

Okrem ústredných orgánov zriadených podľa článku 53 nariadenia Brusel IIa existujú aj ďalšie mechanizmy spolupráce:

- **Európska justičná sieť pre občianske a obchodné veci.** Ide o flexibilnú sieť zriadenú rozhodnutím 2001/470/ES, ktorá spája vnútroštátne súdne orgány. Jej hlavnými úlohami sú vybavovanie prípadov medzi vnútroštátnymi kontaktnými miestami, sprostredkovanie cezhraničného prístupu k spravodlivosti prostredníctvom

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

informácií, vymenovanie styčných sudcov a hodnotenie a výmena skúseností s fungovaním konkrétnych nástrojov práva EÚ v občianskych a obchodných veciach. V článkoch 54 a 58 [nariadenia Brusel IIa](#) sa opisujú situácie, v ktorých by ústredné orgány, ktoré sú členmi siete, mali použiť sieť na vzájomnú komunikáciu. Pravidelné využívanie siete môže prispieť k účinnejšej spolupráci medzi sudcami a ústrednými orgánmi, ako aj medzi samotnými sudcami.

- **Európsky justičný atlas.** Ten pomáha ľuďom nájsť príslušné občianske súdy a kontaktné údaje v iných členských štátoch EÚ.

→ *Ďalšie informácie o justičnej spolupráci v občianskych veciach sa nachádzajú na [Európskom justičnom portáli – občianske veci](#).*

Vykonávanie dôkazov

[Nariadenie Rady \(ES\) č. 1206/2001](#) (ktoré Európska komisia v máji 2018 navrhla na reformu) sa týka spolupráce medzi súdmi v rôznych členských štátoch EÚ pri vykonávaní dôkazov v občianskych a obchodných veciach vrátane vecí týkajúcich sa rodinného práva. Súd môže buď požiadať príslušný súd iného členského štátu o vykonanie dôkazu, alebo vykonať dôkaz priamo v tomto inom členskom štáte EÚ. V nariadení sa navrhuje vykonávanie dôkazov prostredníctvom videokonferencií a telekonferencií. [Európsky justičný portál](#) poskytuje množstvo dokumentov, kontaktov a získaných poznatkov, ako aj vnútroštátne informácie o tom, kde je potrebné vybavenie k dispozícii. Poskytuje takisto usmernenie o využívaní [videokonferencií](#) na zjednodušenie a podporu komunikácie medzi justičnými orgánmi v rôznych členských štátoch EÚ na účely občianskeho aj trestného práva.

Dohody o bilaterálnej spolupráci

Niektoré členské štáty EÚ prijali dvojstranné dohody, ktoré sa osobitne týkajú ochrany a postúpenia v prípade, že sa deti, ktoré sú štátnymi príslušníkmi ich krajiny, nachádzajú v inom členskom štáte EÚ. V dvojstranných dohodách však môžu chýbať dostatočné procesné záruky a brániť orgánom účinne chrániť dieťa. Členské štáty EÚ by mali v právnom rámci EÚ prednostne využívať existujúce štruktúry vytvorené všetkými členskými štátmi EÚ a pre všetky členské štáty EÚ. Členské štáty EÚ by sa mali vyhnúť vytváraniu paralelných štruktúr. Pri paralelných štruktúrach existuje riziko, že budú podporovať iba časť prípadov, vynechávať niektoré deti, vytvárať dvojaké normy a oslabovať mechanizmy stanovené podľa [nariadenia Brusel IIa](#) a [Haagskeho dohovoru](#) z roku 1996.

Trestnoprávne otázky

V prípade niektorých trestných činov sa v práve EÚ stanovujú pravidlá právomoci. Ide napríklad o obchodovanie s ľuďmi. Podľa článku 10 ods. 1 [smernice EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#) musia členské štáty EÚ prijať potrebné opatrenia na určenie svojej právomoci, ak:

- bol trestný čin spáchaný úplne alebo sčasti na ich území, alebo
- páchatel' je ich štátnym príslušníkom.

Ďalšie možnosti určenia ďalšej právomoci pre trestné činy spáchané mimo územia členského štátu sú uvedené v článku 10 ods. 2 a 3 smernice.

Vo všetkých prípadoch majú deti zúčastnené na konaní ako obeť alebo svedkovia nárok na osobitné ochranné a podporné opatrenia, právnu pomoc a zastupovanie a odškodnenie.

→ *Ďalšie informácie sa nachádzajú aj v rámci [opatrenia 8: Podporiť dieťa počas súdneho konania](#)*

Všeobecnejšie povedané, EÚ vyvinula rôzne nástroje policajnej a justičnej spolupráce, ktoré fungujú na rôznych úrovniach. Po prvé, agentúry EÚ, ako sú Europol a Eurojust, poskytujú operatívnu a inú podporu členským štátom v situáciách s cezhraničným prvkom.

Ako Eurojust podporuje súdne orgány

Eurojust uľahčuje spoluprácu a koordináciu vyšetrovaní a trestných stíhaní medzi justičnými orgánmi v členských štátoch, ktoré sa zaoberajú závažnou cezhraničnou a organizovanou trestnou činnosťou vrátane obchodovania s ľuďmi. Eurojust povzbudzuje vnútroštátne orgány, aby zapojili Eurojust do všetkých prípadov cezhraničného obchodovania s ľuďmi s prihliadnutím na ich zložitost' a naliehavost' pri identifikácii a ochrane všetkých obetí, najmä detí, a so zameraním sa na stíhanie a odstránenie celého reťazca obchodovania s ľuďmi.

Eurojust určil kontaktné miesto pre otázky v oblasti ochrany detí, ktoré vykonáva niekoľko činností vrátane: i) zabezpečovania toho, aby Eurojust mal prístup k najlepším postupom v tejto oblasti; ii) sledovania práce vnútroštátnych orgánov, orgánov presadzovania práva a iných orgánov v oblasti ochrany detí; a iii) udržiavania štatistických prehľadov o všetkých prípadoch, ktorými sa Eurojust zaoberá v súvislosti s touto témou.

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

Na koordinačných stretnutiach Eurojustu sa stretávajú vnútroštátne justičné orgány z rôznych krajín okolo jedného stola s cieľom uľahčiť výmenu informácií, vybavovanie žiadostí o vzájomnú právnu pomoc alebo donucovacie opatrenia (t. j. príkazy na domovú prehliadku a zatykače), predchádzanie konfliktom jurisdikcií alebo ich riešenie, súvisiace otázky alebo iné právne alebo dôkazné problémy. Počas koordinačných stretnutí môžu ľahko diskutovať o krokoch vyšetrovania a stratégiách stíhania a dohodnúť sa na nich.

Koordinačné centrum Eurojustu je ďalším nástrojom používaným v zložitých prípadoch, ktoré si vyžadujú výmenu informácií v reálnom čase v súvislosti s rozsiahlymi opatreniami uskutočňovanými súčasne v niekoľkých krajinách (napr. zatýkanie, pátranie, zaistenie dôkazov alebo majetku). Koordinačné centrá navzájom prepájajú všetky zúčastnené orgány prostredníctvom vyhradených telefónnych liniek a počítačov a informácie sa rýchlo prenášajú z jedného orgánu do druhého prostredníctvom Eurojustu.

Príslušný vnútroštátny orgán členského štátu môže v súvislosti s konkrétnym trestným prípadom kontaktovať príslušné národné zastúpenie v Eurojuste. Príslušné národné zastúpenie otvorí prípad v Eurojuste voči všetkým zúčastneným členským štátom a prípadne aj voči tretím krajinám.

Ďalšie informácie sa nachádzajú na [webovom sídle Eurojustu](#).

Ako Europol podporuje orgány presadzovania práva

Europol, Agentúra Európskej únie pre spoluprácu v oblasti presadzovania

práva, podporuje orgány presadzovania práva členských štátov v predchádzaní všetkým formám závažnej medzinárodnej organizovanej trestnej činnosti a v boji proti nim. Podporné služby poskytované členským štátom EÚ siahajú od sprostredkovania bezpečnej výmeny informácií až po poskytovanie operatívnej a strategickej analýzy, odborných znalostí a operatívnej podpory pri vyšetrovaní trestných činov.

Europol podporuje činnosť členských štátov v oblasti presadzovania práva prostredníctvom: sprostredkovania výmeny informácií medzi Europolom a styčnými dôstojníkmi vyslanými v Europole členskými štátmi a krajinami, ktoré majú dohodu o spolupráci s Europolom, a ktorí slúžia ako prepojenie medzi vyšetrovateľmi členských štátov a odborníkmi Europolu, poskytovania operatívnej analýzy a podpory operáciám členských štátov, poskytovania odborných znalostí a technickej podpory pre vyšetrovania a operácie vykonávané v rámci EÚ pod dohľadom a právnou zodpovednosťou členských štátov, vytvárania strategických správ (napr. posúdenie hrozieb) a analýzy trestnej činnosti na základe informácií a spravodajských informácií poskytnutých členskými štátmi alebo získaných z iných zdrojov.

Projekt analýzy Phoenix je operatívnym projektom Europolu, ktorý sa zaoberá obchodovaním s ľuďmi v rámci Európskeho strediska pre závažnú organizovanú trestnú činnosť. Projekt analýzy Phoenix má osobitné poverenie podporovať príslušné orgány členských štátov EÚ, ako aj orgány EÚ a pridružené krajiny mimo EÚ a medzinárodné organizácie pri predchádzaní formám kriminality, ktoré sú pokryté v rámci mandátu Europolu spojeného s obchodovaním s ľuďmi a bojom proti nemu. V rámci projektu analýzy Phoenix je jednou z hlavných priorit obchodovanie s deťmi. Na prevádzkové účely umožňuje projekt uchovávanie a spracovávanie údajov a informácií o trestných činoch o obetiach obchodovania s ľuďmi, a to o dospelých, ako aj o deťoch, a rovnako aj o podozrivých.

Informácie vrátane osobných údajov podozrivých a obetí je možné bezpečne vymieňať s programom analýzy Phoenix a všetkými ostatnými relevantnými zainteresovanými stranami prostredníctvom oficiálneho komunikačného nástroja Europolu, sieťovej aplikácie na zabezpečenie výmenu informácií (SIENA), ktorá je k dispozícii všetkým členským štátom. Centralizácia informácií v databáze Europolu má zrejme a priame výhody pre vyšetrovanie *ad hoc*. Europolu takisto umožňuje získať úplný a dôkladný spravodajský obraz o tomto jave v celej Európe.

Europol môže podporovať príslušné orgány členských štátov v predchádzaní závažnej trestnej činnosti, ktorá postihuje dva alebo viac členských štátov, a v boji proti nej. V súčasnosti poskytuje Europol svoju podporu na požiadanie. V článku 6 [nariadenia o Euro-pole](#) sa však umožňuje Europolu požiadať príslušné orgány členských štátov o začatie vyšetrovania.

Ďalšie informácie sa nachádzajú na [webovom sídle Europolu](#).

Ako CEPOL podporuje orgány presadzovania práva a iné orgány

Agentúra Európskej únie pre odbornú prípravu v oblasti presadzovania práva (CEPOL) je agentúra EÚ, ktorá sa venuje vývoju, vykonávaniu a koordinácii odbornej prípravy príslušníkov orgánov presadzovania práva. CEPOL organizuje pobytové kurzy, prevádzkuje online moduly a jeden online kurz o obchodovaní s ľuďmi, ktorý sa takisto zameriava na obchodovanie s deťmi. CEPOL má aj výmenný program na spôsob programu Erasmus, ktorý umožňuje príslušníkom orgánov presadzovania práva stráviť jeden týždeň s partnerom v jeho krajine, vymieňať si vedomosti a osvedčené postupy.

Ďalšie informácie sa nachádzajú na [webovom sídle agentúry CEPOL](#).

Okrem podpory, ktorú poskytujú agentúry EÚ, existuje množstvo nástrojov práva EÚ, ktoré zlepšujú a uľahčujú spoluprácu medzi orgánmi presadzovania práva a súdmi, ako napríklad [európsky zatykač](#) a [európsky vyšetrovací príkaz](#). V [Európskom dohovore o vzájomnej pomoci v trestných veciach](#) sa stanovuje forma a metódy spolupráce medzi členskými štátmi EÚ v trestných konaniach. Vybraté dostupné zdroje na podporu spolupráce medzi členskými štátmi EÚ sú:

- **Európska justičná sieť:** EÚ zriadila tento nástroj na účely vytvorenia siete národných kontaktných miest na uľahčenie justičnej spolupráce v trestných veciach. Súčasťou tohto nástroja sú styční sudcovia,
- **Európsky justičný atlas:** je užitočný pri hľadaní príslušných trestných súdov a kontaktných údajov v iných členských štátoch EÚ,
- **spoločné vyšetrovacie tímy (JIT):** tento nástroj spolupráce je založený na dohode medzi príslušnými orgánmi dvoch alebo viacerých členských štátov EÚ (súdnymi,

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

t. j. sudcami alebo prokurátormi a orgánmi presadzovania práva zriadenými na obmedzené obdobie a na konkrétny účel) na vykonávanie trestných vyšetrovaní v jednom alebo vo viacerých príslušných štátoch. JIT umožňujú priame zhromažďovanie a výmenu informácií a dôkazov bez potreby použitia tradičných kanálov vzájomnej právnej pomoci. JIT sú účinným nástrojom spolupráce, ktorý uľahčuje koordináciu vyšetrovaní a trestných stíhaní vedených súčasne vo viacerých členských štátoch alebo v prípadoch s cezhraničným rozmerom. Eurojust a Europol sa môžu zúčastňovať na činnosti spoločných vyšetrovacích tímov samostatne, ako aj spoločne.

Praktická príručka pre spoločné vyšetrovacie tímy

Sieť spoločných vyšetrovacích tímov spolu s Europolom a Eurojustom vytvorili praktickú príručku pre spoločné vyšetrovacie tímy. Poskytuje rady, usmernenia, užitočné informácie, ako aj odpovede na často kladené otázky odborných pracovníkov. Sekretariát siete JIT podporuje národných expertov JIT a sídli v Eurojuste v Haagu.

Ďalšie informácie sa nachádzajú v *Praktickej príručke týkajúcej sa spoločných vyšetrovacích tímov Rady Európskej únie (2017)*, ktorá je k dispozícii vo všetkých úradných jazykoch EÚ na [webovom sídle Europolu](#).

- **Európsky informačný systém registrov trestov (ECRIS):** toto je nástroj, ktorý poskytuje sudcom, prokurátorom a príslušným správny orgánom jednoduchý prístup ku komplexným informáciám o trestných záznamoch ktoréhokoľvek občana EÚ bez ohľadu na to, v ktorom členskom štáte bola táto osoba v minulosti odsúdená,
- **Európsky informačný systém registrov trestov pre štátnych príslušníkov tre-tích krajín a osoby bez štátnej príslušnosti (ECRIS-TCN):** po zavedení bude tento systém dopĺňať existujúci Európsky informačný systém registrov trestov pre občanov EÚ (ECRIS). Poskytne príslušným vnútroštátnym orgánom prístup k systému informačných technológií, ktorý bude obsahovať informácie o totožnosti štátnych príslušníkov krajín mimo EÚ, Európskeho hospodárskeho priestoru a Švajčiarska odsúdených trestným súdom v Európskej únii. Takéto informácie o totožnosti budú obsahovať alfanumerické údaje a údaje o odtlačkoch prstov.

Vzorové memorandum o porozumení

Pracovná skupina Rady krajín Baltského mora (CBSS) pre boj proti obchodovaniu s ľuďmi vypracovala vzorové memorandum o porozumení s cieľom zlepšiť spoluprácu medzi orgánmi presadzovania práva a poskytovateľmi služieb alebo MVO. Služi ako vzor, ktorý sa má prispôsobiť vnútroštátnym súvislostiam.

Ďalšie informácie sa nachádzajú v dokumente Rady krajín Baltského mora (2011), *Model memorandum of understanding*.

→ Ďalšie informácie o justičnej spolupráci v trestných veciach sa nachádzajú na Európskom justičnom portáli – trestné veci.

Dôvernosť, ochrana údajov a výmena informácií

Vzhľadom na potrebu vymieňať si informácie, ktoré sú v rozpore s právom dieťaťa na rešpektovanie súkromného života a na ochranu osobných údajov, s niekoľkými zúčastnenými orgánmi v rámci rôznych členských štátov EÚ a medzi nimi, budú musieť orgány zvážiť postupy, ktoré dodržiavajú súkromie dieťaťa a chránia dôverné informácie.

V článku 8 *Charty základných práv Európskej únie* sa stanovuje právo na ochranu osobných údajov a v článku 7 sa stanovuje právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života. Právo EÚ obsahuje dva nástroje relevantné pre túto príručku, ktoré nadobudli účinnosť v máji 2018: *všeobecné nariadenie o ochrane údajov* [nariadenie (EÚ) 2016/679, známe aj ako GDPR] a *smernicu o ochrane údajov pre policajné orgány a orgány trestnej justície* [smernica (EÚ) 2016/680, známa aj ako smernica o presadzovaní práva].

Ako je znázornené na *obrázku 14*, v prípade, že príslušný orgán spracúva osobné údaje na účely predchádzania trestným činom, ich vyšetovania, odhalovania alebo stíhania, uplatňuje sa *smernica (EÚ) 2016/680*. Ak príslušné orgány spracúvajú osobné údaje na iné účely, ako sú uvedené vyššie, uplatňuje sa všeobecný režim podľa *všeobecného nariadenia o ochrane údajov*.

Obrázok 14: Rozsah pôsobnosti všeobecného nariadenia o ochrane údajov a smernice o presadzovaní práva

Zdroj: FRA, 2019.

Niektoré ustanovenia sú v oboch právnych nástrojoch rovnaké alebo podobné. Zásady ochrany údajov ako zákonnosť a spravodlivosť, obmedzenie účelu, minimalizácia údajov, minimalizácia uchovávaní, správnosť údajov, integrita a dôvernosť slúžia ako východiskový bod pre všetky operácie spracovania (článok 5 GDPR, článok 4 smernice o presadzovaní práva). Navyše, väčšina práv dotknutej osoby je uplatniteľná v oboch kontextoch (pozri články 12 – 23 GDPR a články 12 – 18 smernice o presadzovaní práva). V oblasti predchádzania trestným činom a vyšetrovania podliehajú práva každého jednotlivca osobitným obmedzeniam, pretože by mohli ohroziť prebiehajúce vyšetrovania a postupy. Povinnosti prevádzkovateľov údajov v súvislosti s oznámeniami o porušení ochrany údajov (články 33 – 34 GDPR, články 30 – 31 smernice o presadzovaní práva) alebo so záznamami o spracovateľských činnostiach (článok 30 GDPR, článok 24 smernice o presadzovaní práva) sú podobné v oboch kontextoch.

Deti si zaslúžia osobitnú ochranu, lebo si nemusia byť vedomé rizík a dôsledkov spracovania údajov. Ak sú informácie a komunikácia o spracovaní adresované dieťaťu, mali by byť v jasnom a jednoduchom jazyku, ktorému dieťa môže ľahko porozumieť (článok 12 GDPR).

Príručka o európskych právnych predpisoch v oblasti ochrany údajov

Príručka agentúry FRA, EDPS a Rady Európy poskytuje prehľad platných právnych rámcov EÚ a Rady Európy v oblasti ochrany údajov vrátane všeobecného nariadenia o ochrane údajov (GDPR) a smernice o presadzovaní práva. Vysvetľuje takisto kľúčovú judikatúru a zhŕňa hlavné rozhodnutia Súdneho dvora Európskej únie (SDEÚ) a Európskeho súdu pre ľudské práva. Príručka bude dostupná vo všetkých jazykoch EÚ.

Ďalšie informácie sa nachádzajú v dokumente agentúry FRA (2018), *Handbook on European data protection law*.

Potreba rešpektovať pravidlá dôvernosti, súkromia a ochrany údajov nebráni výmene informácií na účely ochrany dieťaťa za predpokladu, že sú dodržané určité záruky. Vo [všeobecnom nariadení o ochrane údajov](#) sa stanovuje, že je zákonné vymieňať si informácie na účely ochrany životne dôležitých záujmov dotknutej osoby (v tomto prípade dieťaťa) alebo na splnenie úloh realizovaných vo verejnom záujme alebo pri výkone verejnej moci (článok 6 nariadenia GDPR).

Pri poskytovaní pomoci deťom, ktoré sú bez rodičovskej starostlivosti a potrebujú ochranu, právo na rešpektovanie súkromného života, ochranu osobných údajov a dôvernosť v praxi zahŕňa nasledujúce záväzky.

- Keď orgány zhromažďujú osobné údaje o dieťati, dieťa musí dostávať stručné, transparentné, zrozumiteľné a ľahko dostupné informácie s použitím jasného a jednoduchého jazyka.
- Zhromaždené informácie musia byť primerané, relevantné a nie nadmerne rozsiahle vo vzťahu k prípadu a účelu.
- Informácie sa nikdy nesmú zdieľať s osobami, ktoré nesúvisia s prípadom; vyvarujte sa zdieľania akýchkoľvek osobných údajov, ktoré by mohli viesť k identifikácii dieťaťa, s verejnosťou alebo médiami.
- Zaevidované informácie musia byť presné a aktuálne.
- Deťom sa musí povedať, aké informácie sa budú zdieľať, s kým a prečo; odborní pracovníci v oblasti ochrany detí by mali získať súhlas dieťaťa po konzultácii s opatrovníkom, pokiaľ to nie je nebezpečné alebo nevhodné.
- Informácie sa môžu zdieľať bez súhlasu, ak je to potrebné na ochranu životne dôležitých záujmov dieťaťa alebo inej osoby; mal by sa viesť záznam o tom, aké informácie boli poskytnuté a komu.

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

- Zúčastnené služby v oblasti ochrany detí by mohli ústredné orgány poučiť o tom, ako zdieľať informácie s iným členským štátom EÚ, aby sa zabezpečila ochrana súkromia (napr. nahradenie mien kódmi).
- Orgány musia dodržiavať vnútroštátne pravidlá uchovávanía údajov a nesmú uchovávať údaje dlhšie, ako je potrebné.
- Sú potrebné opatrenia na zaistenie bezpečnosti a zabránenie stratám, zničeniu alebo poškodeniu. Môžete napríklad zakódovať súbory prípadov a nepoužiť meno osoby; ak sa používajú súbory v tlačenej podobe, mali by byť zamknuté a na bezpečnom mieste; chráňte elektronické súbory pomocou individuálnych hesiel s obmedzeným prístupom a zabezpečte ich na bezpečných serveroch, nikdy na súkromných počítačoch, USB kľúčoch alebo iných úložných zariadeniach.

Opatrenie 8: Podporiť dieťa počas súdneho konania

Dieťa, ktoré sa stalo obeťou obchodovania, zneužívania alebo vykorisťovania alebo inak potrebuje ochranu, môže byť zapojené do rôznych druhov občianskych súdnych konaní. Po prvé, dieťa môže byť zapojené ako obeť alebo svedok do trestného konania proti osobám, ktoré s ním obchodovali, zneužívali ho alebo ho vykorisťovali. Konanie však môže súvisieť aj s otázkami občianskeho alebo správneho práva, ktoré sa týkajú napríklad odškodnenia, výchovy, rodičovských práv a povinností, posúdenia veku, vymenovania opatrovníka alebo umiestnenia do pestúnskej či rezidenčnej starostlivosti.

Podľa práva EÚ sa priznávajú deťom, ktoré sa stali obeťami trestných činov, osobitné práva a záruky a niektoré záruky pre detských svedkov určitých trestných činov, ako sú napríklad sexuálne zneužívanie alebo obchodovanie s ľuďmi. Právo EÚ obsahuje podrobné záruky pre deti zapojené do trestnoprávneho konania, ale nie do správneho alebo najmä občianskeho súdneho konania, ak je záležitosť upravená najmä vnútroštátnym právom.

Trestné konania

Svedčiť pred trestným súdom ako obeť alebo svedok môže byť stresujúcou skúsenosťou pre kohokoľvek, a tým väčšmi pre dieťa. Pred konaním, v jeho priebehu a po jeho ukončení musí byť deťom poskytnutá právna a sociálna pomoc. Zjednoduší to ich

účasť a zhromažďovanie dostatočných dôkazov, ako aj úspešné stíhanie páchatel'ov. Zníži sa tým aj riziko ujmy pre dieťa.

Končenie kultúry beztretnosti za obchodovanie s ľuďmi

„V súvislosti s obchodovaním s ľuďmi sa objavuje kultúra beztretnosti, keď tí, ktorí sú zapojení do zločinného obchodného modelu a/alebo do reťazca obchodovania s ľuďmi, nenesú za svoje konanie žiadne následky. Zatýkanie, trestné stíhanie a odsúdenie, postavenie páchatel'ov pred spravodlivosť zvyšujú všeobecný a osobitný odstrašujúci účinok, ktorý je prvkom prevencie. Netýka sa to iba obchodníkov s ľuďmi, ale aj ich spolupáchatel'ov a tých, ktorí vedome využívajú služby poskytované obeťami. Kultúra beztretnosti sa udržiaa vďaka medzerám v právnych predpisoch alebo nedostatočnému uplatňovaniu existujúcich zákonov. Boj proti kultúre beztretnosti a zvyšovanie zodpovednosti spočíva v zvýšení počtu vyšetrovaní, stíhaní a odsúdení nielen obchodníkov s ľuďmi, ale aj tých, ktorí ťažia z trestného činu a vykorisťujú obeť.“

Európska komisia (2018), Working together to address trafficking in human beings: key concepts in a nutshell, s. 5.

Záruky práva EÚ pre detské obeť

V záujme ochrany detí a predchádzania sekundárnej viktimizácii vymedzila EÚ v niekoľkých nástrojoch komplexný súbor procesných záruk pre detské obeť trestných činov. V [tabuľke 5](#) je uvedený prehľad záruk stanovených v [smernici EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#), [smernici o boji proti sexuálnemu vykorisťovaniu detí](#) a [smernici o právach obeť](#). Z tabuľky je zjrejmé, že tieto záruky pre detské obeť obchodovania s ľuďmi alebo sexuálneho vykorisťovania sú podobné ako záruky, ktoré právo EÚ vo všeobecnosti poskytuje detským obeť trestných činov.

Tabuľka 5: Ochranné opatrenia pre detské obeť počas trestného konania v práve EÚ

Opatrenia	Nástroj práva EÚ		
	Smernica EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi	Smernica o právach obeť	Smernica o boji proti sexuálnemu vykorisťovaniu detí
Bezplatné právne poradenstvo	článok 15 ods. 2	článok 9 ods. 3 písm. b)	článok 20 ods. 2
Bezplatné právne zastupovanie	článok 15 ods. 2	článok 24 ods. 1 písm. c)	článok 20 ods. 2

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

Opatrenia	Nástroj práva EÚ		
	Smernica EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi	Smernica o právach obetí	Smernica o boji proti sexuálnemu vykorisťovaniu detí
Žiadny neodôvodnený odklad pri vypočúvaní	článok 15 ods. 3 písm. a)	článok 20 písm. a)	článok 20 ods. 3 písm. a)
Prispôbené priestory na vypočúvanie	článok 15 ods. 3 písm. b)	článok 23 ods. 2 písm. a)	článok 20 ods. 3 písm. b)
Vypočúvanie vyškolenými odbornými pracovníkmi	článok 15 ods. 3 písm. c)	článok 23 ods. 2 písm. b)	článok 20 ods. 3 písm. c)
Vypočúva rovnaká osoba	článok 15 ods. 3 písm. d)	článok 23 ods. 2 písm. c)	článok 20 ods. 3 písm. d)
Minimalizácia počtu vypočúvaní	článok 12 ods. 4 písm. a) a článok 15 ods. 3 písm. e)	článok 20 písm. b)	článok 20 ods. 3 písm. e)
Právo byť sprevádzaný zástupcom alebo iným dospelým	článok 15 ods. 3 písm. f)	článok 3 ods. 3 a článok 20 písm. c)	článok 20 ods. 3 písm. f)
Zhotovovanie videozáznamu z vypočúvania	článok 15 ods. 4	článok 24 ods. 1 písm. a), článok 23 ods. 3 písm. a)	článok 20 ods. 4
Vypočutie s vylúčením verejnosti	článok 15 ods. 5 písm. a)	článok 23 ods. 3 písm. d)	článok 20 ods. 5 písm. a)
Vypočutie prostredníctvom audiovizuálneho spojenia	článok 15 ods. 5 písm. b)	článok 23 ods. 3 písm. b)	článok 20 ods. 5 písm. b)
Programy ochrany svedkov	článok 12 ods. 3	–	–

Poznámka: – = neuplatňuje sa.

Zdroj: FRA, 2019.

V **smernici o právach obetí** sa zavádza celý rad ochranných mechanizmov, ktoré sa vzťahujú na všetky obeť trestných činov vrátane detí. Okrem toho obsahuje osobitné záruky pre deti. V smernici sa uvádza, že z dôvodu ich zraniteľnosti voči sekundárnej viktimizácii musia byť deti individuálne posúdené, aby sa určili ich konkrétne potreby z hľadiska ochrany (článok 22). Podľa článku 22 ods. 4 sa predpokladá, že detské obeť majú osobitné potreby ochrany z dôvodu ich zraniteľnosti voči sekundárnej a opakovanej viktimizácii, zastrasovaniu a pomste. To ich oprávňuje na všetky ochranné opatrenia počas trestného konania určené pre všetky obeť s osobitnými potrebami ochrany uvedené v článku 23, ako aj na záruky špecifické pre deti uvedené v článku 24.

Doložka o netrestaní

Detská obeť zneužívania alebo vykorisťovania mohla spáchať trestný čin, napríklad krádež alebo delikt súvisiaci s prostitúciou, držbou falošných dokladov totožnosti alebo podvod v oblasti sociálnych dávok.

Vždy, keď orgány alebo iné organizácie prídu do styku s dieťaťom bez rodičovskej starostlivosti, ktoré potrebuje ochranu, prioritou by malo byť zaistiť bezpečnosť dieťaťa, poskytnúť mu ochranu, zväžiť najlepší záujem dieťaťa a zabezpečiť mu prístup k právam a zárukám, na ktoré má nárok.

Pokiaľ ide o detské obeť obchodovania s ľuďmi alebo obeť sexuálneho vykorisťovania, právo EÚ obsahuje doložky o netrestaní. V súlade s článkom 8 [smernice EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#) a článkom 14 [smernice o boji proti sexuálnemu vykorisťovaniu detí](#) musia členské štáty zabezpečiť, aby boli príslušné vnútroštátne orgány oprávnené obeť nestíhať alebo im neuložiť sankcie. Tieto doložky o netrestaní sa vzťahujú na trestné činnosti, ktoré boli obeť nútené spáchať ako priamy dôsledok trestného činu, ktorému boli vystavené. Ustanovenie o nepotrestaní je zakotvené aj v článku 26 [Dohovoru Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#).

Povinnosť nepotrestať dieťa je založená na skutočnosti, že detská obeť obchodovania s ľuďmi alebo sexuálneho vykorisťovania nemá žiadnu nezávislosť, a keď je nútená spáchať trestný čin, nemôže sa slobodne, jasne a informovane rozhodnúť alebo odporovať. Výklad povinnosti netrestania zameraný na dieťa by znamenal, že trestné stíhanie by sa nemalo začať alebo by sa malo zastaviť vždy, keď existuje úzky vzťah medzi trestným činom a obchodovaním s ľuďmi alebo zneužívaním, ktorého sa dieťa stalo obeťou.

AK SA CHCETE DOZVEDIEŤ VIAC

Praktické vykonávanie ustanovenia o netrestaní

Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE) vypracovala dokument, v ktorom sa skúma zásada netrestania v právnych predpisoch a ťažkosti pri jej praktickom vykonávaní. Dokument sa uzatvára praktickým usmernením a formuláciou politických a legislatívnych odporúčaní.

Ďalšie informácie sa nachádzajú v dokumente Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE) (2013), [Policy and legislative recommendations towards the effective implementation of the non-punishment provision with regard to victims of trafficking](#).

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

Odborní pracovníci, ktorí prichádzajú do styku s deťmi, by mali byť kvalifikovaní a primerane vyškolení o prepojení možných trestných činov spáchaných dieťaťom s trestnými činmi obchodovania s ľuďmi alebo sexuálneho vykorisťovania. Mali by mať na zreteli, že na dokázanie obchodovania s deťmi nie je podľa článku 2 ods. 5 smernice EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi potrebné preukázať, že sa im obchodníci vyhrážali alebo použili násilie alebo iné formy donucovania.

Odborní pracovníci by sa mali vyhnúť stereotypom a spájaniu určitých skupín detí, ako napríklad detí konkrétneho etnického pôvodu alebo národnosti, s určitými druhmi trestných činov alebo všeobecne s kriminalitou. Každé dieťa si v procese identifikácie zaslúži presné a nestranné posúdenie. Správna identifikácia môže zabrániť deťom v sekundárnej traumatizácii, ktorú by mohli utrpieť, ak by boli systému trestnej justície postúpené ako podozrivé osoby.

Deti v konflikte so zákonom

V určitých situáciách môžu vnútroštátne orgány začať trestné konanie proti dieťaťu a postupovať dieťa prostredníctvom riadnych kanálov justície pre mladistvých. V týchto prípadoch sa uplatňujú záruky stanovené v [smernici o procesných zárukách pre deti](#).

Postúpenie systémom súdnictva pre mladistvých by nemalo byť príliš včasné, pretože to môže zabrániť identifikácii v prípadoch, keď dieťa až neskôr odhalí, že sa stalo obeťou. Orgány by mali brať do úvahy históriu dieťaťa, jeho sociálne a rodinné zázemie a povinnosť poskytovať ochranu všetkým deťom bez diskriminácie. Podľa odôvodnenia 9 smernice o procesných zárukách pre deti by sa mala deťom, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní, venovať osobitná pozornosť, aby sa zachoval ich potenciál rozvoja a reintegrácie do spoločnosti.

AK SA CHCETE DOZVEDIEŤ VIAC

Minimálny vek pre trestnú zodpovednosť

Medzinárodná sieť pre práva detí (CRIN) poskytuje aktualizované informácie o minimálnom veku pre trestnú zodpovednosť v členských štátoch EÚ a v ďalších európskych krajinách.

Ďalšie informácie sa nachádzajú na webovom sídle Medzinárodnej siete pre práva detí (CRIN), v časti *Minimum ages of criminal responsibility in Europe*.

Občianske súdne konania

Nariadenie Brusel IIa sa uplatňuje v prípade umiestnenia dieťaťa do pestúnskej starostlivosti alebo do zariadenia starostlivosti o dieťa, buď ako dočasného opatrenia podľa článku 20, alebo ako dlhodobého opatrenia, keď už je dieťa v členskom štáte EÚ, ktorý má súdnu právomoc. Neobsahuje žiadne osobitné procesné záruky na ochranu detí počas občianskych súdnych konaní. Vnútroštátnym právom sa upravuje ochrana detí v občianskych súdnych konaniach. Jedinou výnimkou je povinnosť vypočúť dieťa v prípadoch medzinárodného únosu, ako je stanovené v článku 11 ods. 2. Nariadenie Brusel IIa sa však reviduje a v budúcnosti sa v ňom bude vyžadovať vypočútie dieťaťa vo všetkých prípadoch týkajúcich sa rodičovských práv a povinností.

V článku 17 smernice EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi sa vyžaduje, aby obeť obchodovania s ľuďmi mali prístup k existujúcim systémom odškodnenia obetí násilných trestných činov. Článok 15 ods. 2 smernice oprávňuje obeť na bezodkladný prístup k bezplatnému právnomu poradenstvu a na bezplatné právne zastúpenie, a to aj na účely uplatnenia nároku na odškodnenie.

AK SA CHCETE DOZVEDIEŤ VIAC

Postupy na podporu detí v súdnych konaniach

Podľa prieskumu agentúry FRA zameraného na deti a spravodlivosť v členských štátoch EÚ sa záruky v trestnoprávných konaniach zdajú podrobnejšie ako v občianskoprávných konaniach, pokiaľ ide o prístup k právnej pomoci, orgán zodpovedný za vypočútie dieťaťa, prostredie, v ktorom je dieťa vypočuté, a rozsah informácií poskytnutých dieťaťu. Občianske súdne konania sú viac rozdrobené: v závislosti od druhu právnej otázky môže byť vypočútie dieťaťa povinné, voliteľné alebo nemusí byť vôbec upravené. Z výskumu agentúry FRA vyplýva, že použitie záruk je príliš často ponechané na uváženie sudcov alebo iných subjektov a nie je založené na posúdení toho, čo konkrétne dieťa potrebuje.

Ďalšie informácie sa nachádzajú v dokumente agentúry FRA (2015), Child-friendly justice – Perspectives and experiences of professionals on children’s participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States.

Záruky na podporu dieťaťa

Každý zúčastnený odborný pracovník musí uviesť do praxe všetky záruky stanovené v práve EÚ a vo vnútroštátnom práve. V tejto príručke sa okrem toho navrhujú ďalšie opatrenia, ktoré aj keď nie sú záväzné, môžu dieťa počas súdneho konania podporiť.

Procesné záruky zamerané na ochranu dieťaťa a zabránenie opakovanej traumatizácii nie sú dôležité iba v trestnom konaní, ale sú potrebné aj v občianskych súdnych

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

konaniach, aby sa predišlo kontaktu medzi detskou obeťou a páchatelmi. Toto je obzvlášť dôležité, keď sa rodičia podieľali na obchodovaní s dieťaťom alebo jeho zneužívaní. [Usmernenia Rady Európy o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí](#) preto poskytujú nezáväznú usmernenie pre všetky typy konaní týkajúcich sa detí vrátane trestných, občianskych a správnych konaní.

Barnahus

V roku 1998 bol na Islande založený prvý Barnahus (Domov pre deti) v Európe s cieľom zabezpečiť, aby boli detské obeť a detskí svedkovia násilia chránení prostredníctvom zásahov zohľadňujúcich potreby detí a rýchleho prístupu k spravodlivosti a starostlivosti. Očakáva, že do roku 2019 bude viac ako 20 krajín prevádzkovať jeden alebo viac takýchto domovov. Regionálne inštitúcie a európske hnutie Barnahus a sieť PROMISE sa usilujú o to, aby sa založilo ešte viac domov Barnahus podľa európskych noriem.

Hlavnou zásadou iniciatívy Barnahus sú účastnícke práva dieťaťa na vypočutie a získanie primeraných informácií. Multidisciplinárna a medziagentúrna spolupráca vrátane presadzovania práva, trestnej justície, ochrany detí, sociálnych a lekárskeho služieb je ďalším dôležitým princípom, ktorý sa má uplatňovať vo všetkých fázach vyšetrovania, diagnostiky a posudzovania potrieb a poskytovania služieb s cieľom zabrániť opakovanej traumatizácii a zabezpečiť výsledky v najlepšom záujme dieťaťa. Podnecovanie dieťaťa k tomu, aby odhalilo informácie, je nevyhnutné, a najdôležitejšie je to, aby sa forenzné vypočúvanie vykonávali podľa protokolu založeného na dôkazoch a aby dôkazná platnosť vyhlásení dieťaťa bola zaistená využívaním riadnych postupov, pričom sa treba vyhnúť tomu, aby dieťa muselo opakovať svoje vyhlásenie počas súdneho konania. Projekt PROMISE vyvinul normy kvality, ktoré používa väčšina domovov Barnahus.

Ďalšie informácie sa nachádzajú na webovom sídle [projektu PROMISE](#).

Odborní pracovníci z oblastí práva a sociálnych vecí, s ktorými sa uskutočnili rozhovory v rámci [prieskumu agentúry FRA o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí](#), predniesli niekoľko obáv, ktoré sú spoločné pre občianske aj trestné konania. Rovnaké obavy vznikli aj vypočúvané deti. Opýtaní odborní pracovníci odporúčajú uplatňovať procesné záruky na všetky deti rovnako vrátane tých, ktoré sú zapojené do občianskych súdnych konaní. Deti, ktoré sú zapojené do trestných aj občianskych konaní – ako napríklad väzba spojená s prípadmi zneužívania – sa sťažujú, že procesné záruky dostupné v trestnom konaní nie sú v občianskom konaní k dispozícii.

Mnohé odporúčania alebo návrhy, ktoré vyplynuli z výskumu, môžu ísť nad rámec toho, čo vyžadujú konkrétne nástroje práva EÚ, ale mohli by byť súčasťou vnútroštátneho právneho rámca.

Úrady, ktoré pracujú s deťmi v občianskych alebo trestných konaniach, môžu vychádzať z požiadaviek práva EÚ a doplniť ich o opatrenia na vyplnenie medzier, ktoré vyplynuli z výskumu agentúry FRA. Mali by zväziť nasledujúce opatrenia.

- ✓ **Zabezpečiť profesionálne správanie na vysokej úrovni.** Úctivé, priateľské a empatické správanie odborných pracovníkov je najdôležitejším prvkom pri zabezpečovaní toho, aby bola skúsenosť dieťaťa čo najmenej problémová a čo najužitočnejšia. Odborní pracovníci potrebujú odbornú prípravu a praktické usmernenie. Mali by sa zaviesť koordinačné mechanizmy pre rôznych odborných pracovníkov zapojených v jednom prípade.
- ✓ **Obmedziť počet vypočúvaní** Deti sa cítia byť v strese, keď musia svedčiť viackrát a pred mnohými ľuďmi. Malo by byť možné zaznamenať hlavné vypočutie dieťaťa a vyšetrovanie založiť na tomto vypočutí. Okrem toho by videoprenos svedectva mohol nahradiť výsluch svedkov pred súdom, ale vo všeobecnosti iba vtedy, ak by mal žalovaný a jeho právnik počas záznamu možnosť klásť otázky.
- ✓ **Obmedziť počet prítomných osôb.** Deti vo všeobecnosti uprednostňujú čo najmenší počet ľudí počas vypočutí a chcú byť informované o tom, aké úlohy majú títo prítomní pri vypočutí. Verejnosť by nemala mať povolený vstup do miestnosti, kým súd vypočúva deti.
- ✓ **Skrátiť dĺžku konania.** Deti často uvádzajú, že konanie je zdĺhavé. Kritizujú zdržanie medzi vypočutiami v rôznych štádiách konania a viacnásobné – často opakujúce sa – vypočutia a výsluchy, ktorými si musia prejsť s mnohými odbornými pracovníkmi. Mnoho detí takisto poznamenalo, že samotné vypočutia boli príliš dlhé, často sčasti preto, že čakanie, kým mohli svedčiť, bolo takisto príliš dlhé.
- ✓ **Vyhnuť sa kontaktu so žalovaným a s jeho rodinou.** Toto by sa malo dodržiavať nielen v súdnej sieni počas pojednávania, ale aj na chodbách budovy súdu, v čakárňach a na toalete.
- ✓ **Poradiť sa s dieťaťom o druhu procesných záruk.** Niektoré deti zapojené do trestného konania kladú veľký dôraz na to, aby sa mohli informovane rozhodnúť o dostupných procesných zárukách, pričom si uvedomujú možné dôsledky výberu niektorých opatrení pred ostatnými, napríklad výber audiovizuálneho spojenia namiesto obrazovky, aby sa predišlo vizuálnemu kontaktu so žalovaným.
- ✓ **Požiadajte dieťa, aby sa rozhodlo, či má vypočutie viesť muž alebo žena, ak je to možné.**

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

- ✓ **Opýtať sa dieťaťa, či a kedy ho bude počas vypočúvania sprevádzať dôverník.** Môže to byť podporná osoba, napríklad sociálny pracovník alebo dôveryhodný dospelý, napríklad rodič, pestún alebo poskytovateľ starostlivosti.
- ✓ **Vykonať výsluch v priestoroch vhodných pre deti.** Deti vo všeobecnosti považujú súd alebo iné formálne prostredie za zastrašujúce a desivé a spájajú si ho s trestnou činnosťou. Preto uprednostňujú výsluchy, ktoré sa konajú mimo súdneho prostredia alebo v súdnych sieňach s prvkami prispôbenými deťom – za predpokladu, že aj správanie odborných pracovníkov vnímajú ako priateľské k deťom.
- ✓ **Zabezpečiť, aby malo dieťa právnu pomoc a zastúpenie.** Deti, s ktorými agentúra FRA uskutočnila rozhovor, zriedka uvádzajú, že dostávajú právnu podporu. Niektoré deti neuznávajú právnikov alebo právnych poradcov ako zdroje podpory, pretože sa domnievajú, že odborní pracovníci neinformujú deti o konaní. Odborní pracovníci, s ktorými agentúra FRA uskutočnila rozhovor, upozorňujú na množstvo problémov týkajúcich sa prístupu k právnej pomoci vrátane chýbajúcich usmernení o tom, ako požiadať o bezplatnú právnu pomoc, odbornej prípravy a dostupnosti špecializovaných právnikov pre deti a včasného a systematického vymenovania právnych zástupcov.
- ✓ **Zabezpečiť, aby bolo dieťa dobre informované.** Deti považujú informácie za kľúčové. Deti, s ktorými agentúra FRA uskutočnila rozhovor, sa často sťažujú, že nedostávajú aktualizácie a informácie o vývoji svojich prípadov v priebehu konania – napríklad o mieste pobytu žalovaných v trestnom konaní. Deti navrhujú, aby sa informácie poskytovali dostatočne skoro na to, aby sa stihli pripraviť na výsluch, a potom v pravidelných intervaloch počas celého konania. Chceli by takisto v rozumnom časovom rámci dostať informácie o možných čakacích lehotách pred výsluchmi, dĺžke konania a verdikte a jeho dôsledkoch. Odborní pracovníci by mali informovať dieťa v jazyku, ktorému rozumie, a v prípade potreby poskytnúť tlmočnicke služby.
- ✓ **Vyhnúť sa situáciám, ktoré dieťa vylakajú.** Mnohé deti, s ktorými agentúra FRA uskutočnila rozhovor, uviedli, že sa stretli so žalovanými, pretože procesné záruky boli nedostatočné. Takéto nechcené stretnutia so žalovanými a ich príbuznými – ktoré sa často udejú pred pojednávaním alebo po ňom – sú hlavným zdrojom strachu pre deti. Detský pocit bezpečia je navyše oslabený nedostatkom samostatných vchodov a/alebo z dôvodu nedostatočných súdnych bezpečnostných opatrení, ako je napríklad neschopnosť skordinovať čas príchodu a odchodu zúčastnených strán, aby sa deti nestretli so žalovanými. Deti takisto vystraší nevhodné správanie odborných pracovníkov, zastrašujúce prostredie, všeobecný nedostatok dôvernosti vrátane výmeny informácií, s ktorou nesúhlasili. Deti niekedy majú z konania takú silnú úzkosť, že chcú, aby

sa skončilo, aj keď to nie je v ich najlepšom záujme. Odborní pracovníci si na to musia dávať pozor.

- √ **Zabezpečiť ochranu súkromia a osobných údajov.** Deti, s ktorými agentúra FRA uskutočnila rozhovor, uvádzajú, že majú strach a stres z nedostatočnej dôveryhodnosti a ochrany údajov. Obávajú sa, že podrobnosti o ich prípadoch a konaní sa môžu zverejniť. Deti uvádzajú, že sa cítia sklúčene, keď ľudia v ich okolí vedia o ich úlohe v konaní, o ich rodinných pomeroch alebo o rozhodnutiach súdu. Deti niekedy uvádzajú, že ich šikanovali alebo stigmatizovali ich vrstovníci alebo v miestnej komunite pre informácie, ktoré boli odhalené zo strany učiteľov, rodičov, príbuzných či odborných pracovníkov alebo prostredníctvom médií.

Kontrolné zoznamy pre odborných pracovníkov zapojených do súdneho konania

Na základe rozsiahleho výskumu s odbornými pracovníkmi a deťmi zapojenými do súdnych konaní vypracovala agentúra FRA praktický kontrolný zoznam na podporu odborných pracovníkov so zoznamom opatrení, ktoré je potrebné zohľadniť, aby súdne konania zohľadňovali potreby detí.

Ďalšie informácie sa nachádzajú v dokumente agentúry FRA (2017), [Child-friendly justice – Checklist for professionals](#) (Súdnictvo zohľadňujúce potreby detí – kontrolný zoznam pre odborných pracovníkov).

Opatrenie 9: Určiť a zaviesť trvalé riešenia

Po posúdení najlepšieho záujmu vysvetlenom v opatrení 4 by orgány mali byť schopné navrhnúť a zaviesť trvalé a udržateľné riešenie pre konkrétne dieťa. Vo všeobecnosti existujú tri možné trvalé riešenia pre deti, ktoré sú bez rodičovskej starostlivosti a ktoré potrebujú ochranu, vrátane obetí obchodovania s ľuďmi, v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný:

1. presun späť do členského štátu EÚ obvyklého pobytu;
2. začlenenie v členskom štáte EÚ, v ktorom je dieťa fyzicky prítomné;
3. presun do tretej krajiny (v rámci EÚ alebo mimo nej).

Právo EÚ obsahuje iba výslovnú povinnosť prijať potrebné opatrenia s cieľom nájsť trvalé riešenie iba pre detské obeť obchodovania s ľuďmi. V článku 16 ods. 2 [smernice EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#) sa zdôrazňuje, že takéto trvalé riešenie musí vychádzať z individuálneho posúdenia najlepšieho záujmu dieťaťa.

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

Výbor pre práva dieťaťa vo svojom [General Comment No 14 on best interests](#) (všeobecnom komentári č. 14 o najlepšom záujme) (bod 97) odporúča, aby každé rozhodnutie týkajúce sa dieťaťa bolo oprávnené, odôvodnené a vysvetlené. Rozhodnutie o trvalom riešení by preto malo byť formálnym, písomným rozhodnutím, ktorého kópie sa doručia dieťaťu, dočasnému opatrovníkovi, držiteľom rodičovských práv a povinností (ak je to vhodné) a ústredným orgánom (ak boli do prípadu zapojené). Formálnym rozhodnutím sa zníži riziko opakovaného vykorisťovania alebo opätovného obchodovania a zabezpečí sa lepšie monitorovanie situácie dieťaťa. Rozhodnutie by malo obsahovať právne odôvodnenie a mechanizmy na preskúmanie (bod 98). Dieťa a opatrovník, ako aj iné zainteresované strany, ako napríklad nositelia rodičovských práv a povinností, by mali byť oprávnení požiadať o preskúmanie alebo odvolať sa proti rozhodnutiu. Ak nebolo možné zaviesť trvalé riešenie v primeranej lehote, rozhodnutie by sa malo znovu otvoriť a malo by sa určiť nové trvalé riešenie pre dieťa.

Členské štáty EÚ by mali stanoviť, ktorý orgán sa v každom vnútroštátnom kontexte dohodne o trvalom riešení spolu so službami v oblasti ochrany detí. V niektorých prípadoch by príslušný orgán, ktorý má právomoc podľa [nariadenia Brusel IIa](#), mohol prijať konečné rozhodnutie, ale v závislosti od prvkov prípadu si niektoré okolnosti budú vyžadovať zapojenie súdu. Postúpenie právomoci podľa článku 15 [nariadenia Brusel IIa](#) alebo článkov 8 a 9 [Haagskeho dohovoru](#) z roku 1996 môže byť nevyhnutné, ak je navrhovaným riešením podľa dohody zúčastnených strán v členských štátoch EÚ presun dieťaťa do tretej krajiny alebo jeho začlenenie v členskom štáte EÚ, kde sa fyzicky nachádza, a nie presun do krajiny (bývalého) obvyklého pobytu, do ktorej právomoci prípad za normálnych okolností patrí.

Tu je niekoľko spoločných prvkov, ktoré je potrebné zvážiť pri zavádzaní akéhokoľvek trvalého riešenia.

- **Súhlas dieťaťa:** všetky trvalé riešenia by sa mali v ideálnom prípade zavádzať so súhlasom dieťaťa. Dieťa, ktoré dôrazne nesúhlasí s navrhovaným rozhodnutím, nebude spolupracovať na jeho úspešnom zavedení a môže byť vystavené ďalším rizikám alebo sa vyhnúť starostlivosti orgánov tak, že utečie. V tomto procese by dieťa mali sprevádzať príslušní odborní pracovníci a vysvetliť mu dôvody rozhodnutia a zistiť, prečo je dieťa proti nemu. Dieťa by nemalo byť nútené zostať v hostiteľskej krajine alebo byť presunuté do krajiny obvyklého pobytu alebo do tretej krajiny. Všeobecným pravidlom podľa [smernice o slobode pohybu](#) je, že deti z EÚ nemôžu byť vyhostené z členského štátu EÚ, pokiaľ nie je vyhostenie potrebné v najlepšom záujme dieťaťa (článok 28 ods. 3) alebo pokiaľ nie je založené na závažných dôvodoch verejnej bezpečnosti.

- **Rodové hľadisko:** vo všetkých krokoch podniknutých na zavedenie trvalých riešení by sa malo prihliadať na rôzne potreby chlapcov a dievčat a druh vykorisťovania. Mohlo by to mať vplyv napríklad na výber ubytovania, druh reintegrácie a pomoci alebo na to, či dieťa počas cesty eskortuje muž alebo žena.
- **Starostlivosť:** malo by sa vynaložiť všetko úsilie na presun dieťaťa bez rodičovskej starostlivosti k jeho rodičom, s výnimkou prípadov, keď je potrebné ďalšie odlúčenie v najlepšom záujme dieťaťa. Orgány by mali posúdiť rodičovské schopnosti, aby sa zabezpečilo, že rodičia nevystavia dieťa riziku, a overilo, že neboli zapojení do prvotného obchodovania s dieťaťom alebo jeho zneužívania. Ak nie je možné vrátiť dieťa do rodiny, bude potrebné nájsť náhradnú starostlivosť, pokiaľ možno v prostredí rodinného typu, ako je napr. pestúnska starostlivosť. Malé rezidenčné domovy by mohli byť dočasným opatrením. Podľa článku 20 ods. 3 [Dohovoru o právach dieťaťa](#) by sa pri zvažovaní riešení náhradnej starostlivosti mal brať potrebný ohľad na etnický, náboženský, kultúrny a jazykový pôvod dieťaťa.
- **Individuálny plán:** bez ohľadu na to, v ktorom členskom štáte EÚ sa dieťa usadí, mala by sa mu poskytnúť pomoc na základe posúdenia individuálnych potrieb s podporou integrácie. Mal by sa vypracovať individuálny plán pre každé dieťa s cieľom podporiť jeho sociálnu integráciu. Dieťa môže potrebovať podporu v podobe lekárskej starostlivosti, poistenia, psychologickkej podpory, právnej pomoci, projektov na vytváranie príjmov alebo podpory pri začleňovaní sa späť do školského systému (školné, poplatky za dopravu, školské materiály).
- **Cestovné doklady:** deťom by sa mali poskytnúť potrebné cestovné doklady a malo by sa im vydať povolenie na pobyt, aby mohli cestovať a/alebo sa usadiť v príslušnom členskom štáte.
- **Opatrovníctvo:** opatrovník by mal naďalej zastupovať dieťa, až kým nebude znovu s nositeľmi rodičovských práv a povinností alebo kým nebude vymenovaný nový opatrovník. V tomto okamihu by mohol opatrovník koordinovať plnenie a odovzdanie svojich povinností prostredníctvom ústredných orgánov.
- **Podpora rodiny:** trvalé riešenie, ktoré sa má zvoliť, bude závisieť od rodinných pomerov a od toho, či je rodina schopná a ochotná starať sa o dieťa. Môžu sa vyskytnúť prípady, keď to rodina zvládne iba vtedy, ak dostane nejakú dodatočnú podporu, ako sú systémy starostlivosti o deti, sociálne dávky alebo rodinné projekty na vytváranie príjmov.
- **Monitorovanie:** orgány sociálnych služieb by v spolupráci s inými orgánmi, napríklad s mimovládnyimi organizáciami, mali monitorovať životné podmienky

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

dieťaťa po zlúčení rodiny a/alebo umiestnení do náhradnej starostlivosti. Opatrenia sociálnej ochrany môžu byť potrebné pre deti, keď dosiahnu plnoletosť. Individuálny plán by mal obsahovať aj niektoré základné informácie o tom, ako sa bude jeho vykonávanie monitorovať.

→ *Pozri aj opatrenie 10: Monitorovať blaho dieťaťa.*

Presun späť do členského štátu EÚ obvyklého pobytu

Presun dieťaťa späť do členského štátu obvyklého pobytu by nemal byť automatickou reakciou. Malo by sa tak stať iba na základe posúdenia najlepšieho záujmu (článok 3 [Dohovoru o právach dieťaťa](#)). Je to nevyhnutné na ochranu detí pred budúcim zneužívaním alebo opätovným obchodovaním, ale aj na zabezpečenie toho, aby boli zásahy orgánov účinné a udržateľné.

V [Dohovore Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#) sa v článku 16 uvádza niekoľko otázok týkajúcich sa návratu vrátane toho, že „detské obeť sa do štátu nevracajú, ak je náznak, po posúdení rizík a bezpečnosti, že takýto návrat by nebol v najlepšom záujme dieťaťa“ (článok 16 ods. 7). [Smernica EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#) sa nezaobera otázkami súvisiacimi s presunom do krajiny obvyklého pobytu. V [nariadení Brusel IIa](#) sa určujú iba postupy na zabezpečenie rýchleho návratu v prípadoch únosu dieťaťa (najčastejšie únosu rodičom).

Okrem uvedených spoločných prvkov, ktoré sú relevantné na zavedenie akéhokoľvek trvalého riešenia, je v prípade presunu dieťaťa späť do členského štátu obvyklého pobytu potrebné zvážiť niekoľko nasledujúcich osobitných prvkov.

- **Koordinácia:** orgány v oboch členských štátoch EÚ by mali zabezpečiť, aby všetky podrobnosti o presune a odovzdaní boli prerokované a dohodnuté. Napríklad by malo byť zrejmé, kto bude sprevádzať dieťa, kto ho bude prijímať na letisku, aké ubytovanie bude pre dieťa aj sprievod zabezpečené a aké dokumenty a spisy sú potrebné na formálne odovzдание dieťaťa.
- **Príprava na presun:** dieťa by malo byť pripravené na návrat do krajiny obvyklého pobytu. Malo by to zahŕňať základné informácie o procese a o tom, aký tam bude život. Úrady musia zabezpečiť, aby bol dostatok času na prípravu presunu dieťaťa bez zbytočných prieťahov.

V závislosti od toho, aký čas dieťa strávilo v zahraničí, môže potrebovať základné informácie o meste, do ktorého sa vracia, o škole, rodinnej situácii atď. Dieťa by malo dostať kontaktné informácie o organizáciách, ktoré mu môžu pomôcť

v krajine, kam sa presúva. Okrem toho môže dieťa potrebovať určitú psychosociálnu podporu vrátane reintegrácie do rodiny. Podobne by orgány mali poskytnúť rodičom alebo iným rodinným príslušníkom, ktorí sa o dieťa budú starať, potrebné informácie o dieťati. Úrady by takisto mali rodičom poskytovať podporu pri starostlivosti o dieťa vzhľadom na traumatické skúsenosti, ktoré dieťa mohlo prežiť.

- **Náklady na presun:** mali by sa zaviesť jasné postupy týkajúce sa pokrytia nákladov na dopravu. Cestovné náklady môže financovať rodina, a to sama alebo spolu s finančnou podporou verejných orgánov alebo konzulárneho úradu. Náklady môžu zahŕňať letenky, lístky na vlak alebo autobus, jedlo počas cesty a prípadne ubytovanie pre dieťa a jeho sprievod.
- **Cestovný sprievod:** počas presunu by mal dieťa sprevádzať opatrovník alebo sociálny pracovník, ktorého dieťa pozná, a to bez ohľadu na dopravný prostriedok.
- **Bezpečnosť počas presunu:** mali by sa prijať opatrenia na zabránenie tomu, aby dieťa počas cestovania zmizlo, či už dobrovoľne, alebo po nátlaku obchodníkov s ľuďmi. Sprievod je zodpovedný za bezpečnosť dieťaťa a nemal by ho za žiadnych okolností opustiť, kým sa dieťa neodovzdá zodpovednej osobe v krajine obvyklého pobytu.
- **Príchod:** dieťa by po príchode v ideálnom prípade mali prijať sociálny pracovník a rodičia, ak je to v najlepšom záujme dieťaťa. Sprievod a dieťa by sa mali fyzicky stretnúť s osobami prijímajúcimi dieťa a sprievod by mal odovzdať zodpovednosť za dieťa, ako aj za jeho osobné spisy.
- **Starostlivosť:** ak nie sú rodičia a ostatní členovia rodiny schopní postarať sa o dieťa, k odovzdaniu dieťaťa by nemalo dôjsť, kým sa nezavedú bezpečné opatrenia týkajúce sa zodpovednosti za starostlivosť a opatrovníctvo.
- **Mechanizmy návratu:** malo by sa vynaložiť všetko úsilie na to, aby sa dieťa začlenilo do všetkých dostupných systémov návratu, ako napríklad do tých, ktoré prevádzkuje Medzinárodná organizácia pre migráciu alebo iné organizácie. IOM podporuje návrat detí a mohla by takisto podporiť rodinu prostredníctvom projektov na vytváranie príjmov.

Začlenenie v členskom štáte EÚ, v ktorom je dieťa fyzicky prítomné

V určitých prípadoch sa orgány môžu na základe určenia najlepšieho záujmu rozhodnúť o začlenení dieťaťa v členskom štáte EÚ, v ktorom sa našlo. Pri posudzovaní

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

a rozhodovaní by mali spolupracovať orgány v členskom štáte, v ktorom bolo dieťa nájdené a v štáte, kde malo obvyklé bydlisko.

Ak nikto z členského štátu obvyklého pobytu nežiada o návrat dieťaťa, členský štát, v ktorom je dieťa prítomné, by mohol prijať predbežné opatrenia na ochranu dieťaťa (článok 20 [nariadenia Brusel IIa](#)) a predĺžiť tieto predbežné opatrenia, až kým sa súčasný členský štát nestane novým obvyklým bydliskom dieťaťa. Ak by sa v členskom štáte predchádzajúceho obvyklého pobytu nezačalo žiadne súdne konanie, členský štát nového obvyklého pobytu by sám mal právomoc na základe článku 8 [nariadenia Brusel IIa](#) bez toho, aby musel požiadať o postúpenie podľa článku 15 [nariadenia Brusel IIa](#).

→ *Ďalšie informácie o právomoci sa nachádzajú aj v rámci [opatrenia 7](#).*

Toto rozhodnutie umiestniť dieťa do členského štátu EÚ, v ktorom sa fyzicky nachádza, by takisto mohlo byť dočasné, napríklad ak zlúčenie rodiny v členskom štáte obvyklého pobytu ešte nie je možné a nezabezpečila sa primeraná starostlivosť. V článku 56 [nariadenia Brusel IIa](#) sa orgánom v štáte obvyklého pobytu poskytuje možnosť dočasne umiestniť dieťa do iného členského štátu EÚ a vyžaduje sa predchádzajúci súhlas tohto štátu. Uplatnenie článku 56 na získanie dočasného umiestnenia v inom členskom štáte EÚ by sa mohlo využiť na otestovanie možného trvalého riešenia. Ak sa súd, ktorý má právomoc vo veci, domnieva, že môže byť pre dieťa lepšie umiestniť ho do iného členského štátu EÚ, ale nie je si istý, mohol by na dočasné umiestnenie použiť článok 56. Počas dočasného umiestnenia by sa mal monitorovať výsledok a blaho dieťaťa. Ak je umiestnenie úspešné, ako aj jeho premena na trvalé riešenie v najlepšom záujme dieťaťa predtým, ako sa štát, v ktorom bolo dieťa umiestnené, stal novým štátom obvyklého pobytu, potom by súd mohol preniesť právomoc na príslušný súd v členskom štáte, v ktorom bolo dieťa dočasne umiestnené.

Právomoc v nových rozhodnutiach bude automaticky stanovená v členskom štáte EÚ nového obvyklého pobytu. Ak členský štát EÚ, v ktorom bolo dieťa predtým prítomné, prijal konkrétne rozhodnutia, tieto rozhodnutia zostanú v platnosti dovtedy, kým ich nezruší jeden z dvoch zúčastnených členských štátov alebo kým ich nezmení členský štát EÚ, v ktorom má dieťa nový obvyklý pobyt. Uplatňujú sa v tomto členskom štáte EÚ za podmienok stanovených v jeho vnútroštátnom práve podľa článku 15 ods. 3 a článku 17 [Haagskeho dohovoru](#) z roku 1996.

Všetky uvedené všeobecné prvky akéhokoľvek trvalého riešenia sa uplatňujú, keď sa dieťa zdržiava v členskom štáte EÚ, v ktorom bolo identifikované: dieťa by s tým

malo súhlasiť, mal by sa vypracovať individuálny plán, opatrenia v oblasti starostlivosti by sa mali v maximálnej možnej miere vyhnúť ústavnej starostlivosti a malo by sa uprednostňovať prostredie pestúnskeho a rodinného typu, atď. Osvojenie zvyčajne nie je vhodnou možnosťou pre dieťa, s ktorým sa obchodovalo. Pred zvažovaním osvojenia by sa mali vyčerpať všetky možnosti zlúčenia s rodičmi a širšou rodinou.

Ak dieťa zostane v krajine, v ktorej sa nachádza, malo by požívať všetky práva zakotvené v [Dohovore o právach dieťaťa](#) vrátane práv na vzdelanie, odbornú prípravu, zamestnanie a zdravotnú starostlivosť, ktoré požívajú deti, ktoré sú štátnymi príslušníkmi tejto krajiny. Opatrovník by mal zostať zodpovedný za dieťa, kým príslušný súd neurčí trvalého zákonného zástupcu pre dieťa. Orgány by mali takisto zabezpečiť, aby dieťa dostalo všetky dokumenty, ktoré sú podľa vnútroštátneho práva potrebné na to, aby mohlo mať v tomto členskom štáte EÚ legálny pobyt.

Rozhodnutie, že dieťa by malo zostať v členskom štáte EÚ, v ktorom sa fyzicky nachádza, by nemalo byť nikdy nútené, napríklad preto, že orgány chcú pokračovať v stíhaní trestného činu. EÚ má ďalšie dostatočné mechanizmy na justičnú spoluprácu medzi členskými štátmi EÚ.

→ *Pozri aj [opatrenie 7](#): Určiť právomoc a nadviazať nadnárodnú spoluprácu*

Presun do tretej krajiny

Presun do tretej krajiny by mohol znamenať presun do iného členského štátu EÚ alebo, menej často, do krajiny mimo EÚ. V prípade tretích krajín mimo EÚ sa uplatňuje [Haagsky dohovor](#) z roku 1996, ak je tretia krajina jeho zmluvnou stranou.

Riešenie presunu dieťaťa do tretej krajiny by mohlo byť opodstatnené v prípade veľkých obáv z hľadiska bezpečnosti (napríklad dieťa pod ochranou svedkov), alebo keď je v najlepšom záujme dieťaťa zlúčiť sa s rodinou, ktorá je v danom čase v tretej krajine. Pobyt rodičov v inom členskom štáte EÚ je jedným z faktorov, ktoré predstavujú „osobitnú väzbu“ a umožňujú tak postúpenie právomoci podľa článku 15 [nariadenia Brusel IIa](#).

Keď sa dieťa presunie do iného členského štátu EÚ alebo tretej krajiny, uplatňujú sa všetky uvedené všeobecné úvahy týkajúce sa akéhokoľvek trvalého riešenia. Uplatňujú sa aj uvedené konkrétne otázky, ako sú organizácia cesty, sprievod, bezpečnosť počas cesty, odovzdanie, individuálny plán a povolenie na pobyt.

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

Ak je tretia krajina členským štátom EÚ, jej ústredný orgán môže byť schopný vypátrať rodinu podľa **nariadenia Brusel IIa**, ak sa o to požiada. Ak nie je členským štátom EÚ a je stranou **Haagskeho dohovoru** z roku 1996, jeho ústredný orgán môže vypátrať rodinu podľa tohto dohovoru. Organizácia International Social Service, Medzinárodný výbor Červeného kríža alebo konzulárne úrady môžu byť takisto nápomocné.

Opatrenie 10: Monitorovať blaho dieťaťa

Monitorovanie je dôležitým prvkom na zabezpečenie blaha dieťaťa, vyhodnotenie prijatých opatrení a v prípade potreby prispôsobenie alebo zmenu opatrení. Orgány na ochranu detí by v spolupráci s príslušnými orgánmi, ako sú MVO alebo orgány presadzovania práva, mali monitorovať situáciu dieťaťa po zavedení akejkoľvek formy trvalého riešenia. Cieľom monitorovania zlúčenia rodiny alebo umiestnenia do náhradnej starostlivosti v členskom štáte EÚ, v ktorom je dieťa fyzicky prítomné, v krajine obvyklého pobytu alebo v tretej krajine, by malo byť zabezpečenie úspešnej reintegrácie dieťaťa a predchádzanie akémukoľvek riziku opätovnej viktimizácie.

Vzhľadom na nadnárodnú povahu týchto prípadov a možné otázky právomoci by sa orgány všetkých zúčastnených členských štátov EÚ mali dohodnúť na tom, kto bude prípad monitorovať, ako, kedy a ako dlho.

Systémy monitorovania

Pri zavádzaní trvalého riešenia je potrebné zvážiť dva druhy monitorovania.

- 1. Monitorovanie orgánmi štátu, v ktorom sa dieťa nachádza:** postupovalo by sa podobným spôsobom ako pri monitorovaní prípadov ochrany detí vo vnútroštátnom kontexte, keď sa kontroluje rodinná situácia, integrácia v škole a komunitu, všeobecné blaho atď. Niektoré konkrétne prvky sú navrhnuté nižšie.
- 2. Monitorovanie orgánmi, ktoré presunuli dieťa a vyžadujú si informácie o situácii dieťaťa:** členský štát EÚ, ktorý identifikoval dieťa na svojom území, vykonal posúdenie najlepšieho záujmu a rozhodol o trvalom riešení spolu s ďalším príslušným členským štátom EÚ, by mal mať právo získať informácie o situácii a integrácii dieťaťa, a to aspoň na určitý čas. Pomohlo by to takisto členskému štátu EÚ vyhodnotiť účinnosť jeho reakcie a v prípade potreby prispôbiť svoje opatrenia pre budúce prípady. Niektoré členské štáty EÚ sa dohodli na systéme monitorovania a podávania správ a dostávajú napríklad správy šesť mesiacov po skutočnom presune dieťaťa. Ak by takáto dvojstranná dohoda o postupoch neexistovala, všeobecné nariadenie o ochrane údajov a príslušné vnútroštátne právne predpisy

členského štátu, v ktorom dieťa žije, by určili, ktoré informácie sa môžu poskytnúť inému členskému štátu a za akých podmienok.

Monitorovanie a sledovanie prípadu sa bude vyžadovať najmä vtedy, keď nemá právomoc súd členského štátu EÚ, v ktorom sa dieťa nachádza. Môže to tak byť v prípade, že sa prijme opatrenie na dočasné umiestnenie podľa článku 56 [nariadenia Brusel IIa](#) a dieťa zostáva tak úzko spojené s členským štátom, ktorý ho umiestňuje, že jeho obvyklé bydlisko je stále tam. V tomto prípade, hoci orgány členského štátu EÚ obvyklého pobytu majú stále právomoc, pokiaľ ide o dieťa, orgány hostiteľského štátu môžu mať lepšie možnosti na vykonávanie monitorovania. Ak je právomoc postúpená podľa článku 15 [nariadenia Brusel IIa](#), súd, ktorý mal predtým právomoc, už nie je oprávnený žiadať informácie týkajúce sa prípadu a monitorovať blaho dieťaťa.

Pri monitorovaní situácie dieťaťa je potrebné zohľadniť nasledujúce prvky.

- **Zdroje informácií:** hlavným zdrojom informácií by malo byť dieťa. Mali by sa viesť konzultácie aj s rodinnými príslušníkmi, opatrovníkom alebo poskytovateľmi starostlivosti. Orgány môžu zorganizovať ohlásené a neohlásené návštevy rodiny, pestúnskej rodiny, rozšírenej rodiny alebo vhodného rezidenčného zariadenia, v ktorom dieťa žije. Môžu využiť diskusie na vyhodnotenie vykonávania individuálneho plánu a poskytovaných služieb.
- **Zainteresovaní odborní pracovníci:** služby v oblasti ochrany detí alebo sociálne služby, v ideálnom prípade sociálni pracovníci riadiaci prípad, by mali mať hlavnú zodpovednosť. V prípade otázok týkajúcich sa bezpečnosti by však mohlo byť potrebné zapojiť orgány presadzovania práva. Ústredné orgány podľa [nariadenia Brusel IIa](#) by na požiadanie mohli byť zodpovedné za prenos informácií do iného členského štátu.
- **Mechanizmus na vybavovanie sťažností:** dieťa a rodičia alebo opatrovník by mali mať prístup k mechanizmu na vybavovanie sťažností v prípade, že podpora, ktorú dieťa dostáva, je nedostatočná alebo neprimeraná. Mechanizmus na vybavovanie sťažností by mal byť prispôbený deťom.
- **Dôvernosť:** monitorovanie by nemalo zasahovať do práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života dieťaťa a jeho rodiny. Zainteresované strany by mali naďalej dodržiavať dôvernosť. Monitorovacie orgány by si mali byť vedomé rizika stigmatizácie detských obetí v komunite a počas návštev by nemali pútať pozornosť (napr. nenavštevovať školu dieťaťa policajným autom alebo s uniformovanými dôstojníkmi).

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

- **Dosiahnutie plnoletosti:** keď dieťa dosiahne vek 18 rokov, môže stratiť určité nároky. Mali by sa prijať opatrenia na zabezpečenie toho, aby bolo dieťa nezávislé a pripravené na dosiahnutie dospelosti a aby sa počas tohto prechodu podporovalo. V závislosti od konkrétneho prípadu by orgány mohli zvážiť rozšírenie určitých ochranných opatrení pre tie deti, ktoré sa nemôžu znovu začleniť späť do svojich rodín (napríklad predĺženie podpory sociálnych služieb až do veku 21 rokov, ak to umožňuje ich vnútroštátne právo). Keď dieťa dosiahne dospelosť, bude mať stále nárok na niekoľko ochranných opatrení podľa smernice o právach obetí a [smernice EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi](#) alebo podľa vnútroštátnych právnych predpisov o ochrane obetí.
- **Prispôsobenie individuálneho plánu:** základom monitorovania by mal byť individuálny plán dohodnutý na začiatku fázy integrácie. Pri monitorovaní by sa malo preskúmať, či boli, alebo neboli vykonané všetky dohodnuté opatrenia a či by sa mal individuálny plán aktualizovať.
- **Prispôsobenie plánu monitorovania:** na základe výsledkov monitorovania môže byť potrebné predĺžiť trvanie následných opatrení, zmeniť častotu návštev alebo zmeniť správu zaslanú ostatným členským štátom EÚ prostredníctvom ústredných orgánov.

Príloha 1: Odkazy na právne predpisy

Nástroje EÚ	
Charta základných práv EÚ	Charta základných práv Európskej únie, Ú. v. ES C 364, 2000, zv. 43, 18. decembra 2000.
Smernica EÚ o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ)	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ z 5. apríla 2011 o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2002/629/SVV (Ú. v. EÚ L 101, 15.4.2011, s. 1).
Smernica Rady (2004/81/ES)	Smernica Rady 2004/81/ES z 29. apríla 2004 o povoleniach na trvalý pobyt, vydávaných štátnym príslušníkom tretích krajín, ktorí sú obeťami nezákonného obchodovania s ľuďmi alebo ktorí boli predmetom konania umožňujúceho nelegálne prístahovalectvo a ktorí spolupracovali s príslušnými orgánmi (Ú. v. EÚ L 261, 6.8.2004, s. 19).
Smernica o právach obetí (2012/29/EÚ)	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV (Ú. v. EÚ L 315, 14.11.2012, s. 57).
Smernica o boji proti sexuálnemu vykorisťovaniu detí (2011/93/EÚ)	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/93/EÚ z 13. decembra 2011 o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2004/68/SVV (Ú. v. EÚ L 335, 17.12.2011, s. 1).
Nariadenie Brusel IIa [nariadenie (ES) č. 2201/2003]	Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000, zmenené nariadením Rady (ES) č. 2116/2004 z 2. decembra 2004, pokiaľ ide o zmluvy so Svätou stolicou (Ú. v. EÚ L 367, 14.12.2004, s. 1).

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

<p>Smernica o voľnom pohybe (2004/38/ES)</p>	<p>Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov, ktorá mení a dopĺňa nariadenie (EHS) č. 1612/68 a ruší smernice 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS (Ú. v. EÚ L 158, 30.4.2004, s. 77).</p>
<p>Smernica o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní (2016/800/EÚ)</p>	<p>Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/800 z 11. mája 2016 o procesných zárukách pre deti, ktoré sú podozrivými alebo obvinenými osobami v trestnom konaní (Ú. v. EÚ L 132, 21.5.2016, s. 1).</p>
<p>Kódex schengenských hraníc [nariadenie (EÚ) 2016/399]</p>	<p>Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/399 z 9. marca 2016, ktorým sa ustanovuje kódex Únie o pravidlách upravujúcich pohyb osôb cez hranice (Kódex schengenských hraníc) (Ú. v. EÚ L 77, 23.3.2016, s. 1).</p>
<p>Schengenský informačný systém [nariadenie (EÚ) 2018/1862]</p>	<p>Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/1862 z 28. novembra 2018 o zriadení, prevádzke a využívaní Schengenského informačného systému (SIS) v oblasti policajnej spolupráce a justičnej spolupráce v trestných veciach, o zmene a zrušení rozhodnutia Rady 2007/533/SVV a o zrušení nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1986/2006 a rozhodnutia Komisie 2010/261/EÚ (Ú. v. EÚ L 312, 7.12.2018, s. 56).</p>
<p>Smernica o návrate (smernica 2008/115/ES)</p>	<p>Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/115/ES zo 16. decembra 2008 o spoločných normách a postupoch členských štátov na účely návratu štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa neoprávnene zdržiavajú na ich území (Ú. v. EÚ L 348, 24.12.2008, s. 98).</p>
<p>Smernica o sankciách voči zamestnávateľom (smernica 2009/52/ES)</p>	<p>Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/52/ES z 18. júna 2009, ktorou sa stanovujú minimálne normy pre sankcie a opatrenia voči zamestnávateľom štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa neoprávnene zdržiavajú na území členských štátov (Ú. v. EÚ L 168, 30.6.2009, s. 24).</p>

Dublinské nariadenie [nariadenie (EÚ) č. 604/2013]	Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 604/2013 z 26. júna 2013, ktorým sa stanovujú kritériá a mechanizmy na určenie členského štátu zodpovedného za posúdenie žiadosti o medzinárodnú ochranu podanej štátnym príslušníkom tretej krajiny alebo osobou bez štátnej príslušnosti v jednom z členských štátov (prepracované znenie) (Ú. v. EÚ L 180, 29.6.2013, s. 31).
Rozhodnutie Rady 2001/470/ES o Európskej justičnej sieti	Rozhodnutie Rady 2001/470/ES z 28. mája 2001 o vytvorení Európskej justičnej siete pre občianske a obchodné veci (Ú. v. ES L 174, 27.6.2001, s. 25).
Nariadenie Rady (ES) č. 1206/2001 o spolupráci medzi súdmi členských štátov pri vykonávaní dôkazov v občianskych a obchodných veciach	Nariadenie Rady (ES) č. 1206/2001 z 28. mája 2001 o spolupráci medzi súdmi členských štátov pri vykonávaní dôkazov v občianskych a obchodných veciach (Ú. v. ES L 174, 27.6.2001, s. 1).
Dohody uzavreté Európskou úniou	
Dohovor EÚ o vzájomnej pomoci v trestných veciach	Akt Rady z 29. mája 2000 potvrdzujúci v súlade s článkom 34 Zmluvy o Európskej únii Dohovor o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi Európskej únie (Ú. v. ES C 197, 12.7.2000, s. 1).
Dohoda o Európskom hospodárskom priestore	Dohoda o Európskom hospodárskom priestore, 2. mája 1992 (Ú. v. ES L 1, 3.1.1994, s. 3).
Dohoda medzi Európskym spoločenstvom a Švajčiarskom	Dohoda medzi Európskym spoločenstvom a jeho členskými štátmi na jednej strane a Švajčiarskou konfederáciou na strane druhej o voľnom pohybe osôb, Luxemburg, 21. júna 1999 (Ú. v. ES L 114, 2002, 30.4.2002, s. 6).
Dohovor, ktorým sa vykonáva Schengenská dohoda z roku 1985	Schengenské acquis – dohovor, ktorým sa vykonáva Schengenská dohoda zo 14. júna 1985 uzatvorená medzi vládami štátov hospodárskej únie Beneluxu, Nemeckej spolkovej republiky a Francúzskej republiky o postupnom zrušení kontrol na ich spoločných hraniciach, 19. júna 1990 (Ú. v. ES L 239, 22.9.2000, s. 19).
Medzinárodné nástroje	
Dohovor OSN o právach dieťaťa	Dohovor OSN o právach dieťaťa, Organizácia Spojených národov, New York, 20. novembra 1989, séria zmlúv, zv. 1 577.
Dohovor Organizácie Spojených národov o právach dieťaťa, opčný protokol o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii	Opčný protokol Organizácie Spojených národov k Dohovoru o právach dieťaťa o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii, 25. mája 2000, séria zmlúv, zv. 2 171.

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

Európsky dohovor o ľudských právach (EDLP)	Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, Rím, 1950.
Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi	Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi, Varšava, 2005.
Haagsky dohovor z roku 1996	Dohovor z 19. októbra 1996 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa.
Haagsky dohovor o únosoch detí z roku 1980	Dohovor z 25. októbra 1980 o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí.
Nezáväzné právne zdroje	
Výbor OSN pre práva dieťaťa, všeobecný komentár č. 6	Výbor Organizácie Spojených národov pre práva dieťaťa, všeobecný komentár č. 6, Zaobchádzanie s deťmi bez sprievodu a s deťmi odlúčenými od rodičov mimo krajiny ich pôvodu (<i>General Comment No 6, Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin</i>), 1. septembra 2005, CRC/GC/2005/6.
Výbor OSN pre práva dieťaťa, všeobecný komentár č. 12	Výbor Organizácie Spojených národov pre práva dieťaťa, všeobecný komentár č. 12, Právo dieťaťa byť vypočuté (<i>General Comment No 12, The right of the child to be heard</i>), 1. júla 2009, CRC/C/GC/12.
Výbor OSN pre práva dieťaťa, všeobecný komentár č. 13	Výbor Organizácie Spojených národov pre práva dieťaťa, všeobecný komentár č. 13, Právo dieťaťa na ochranu pred všetkými formami násillia (<i>General Comment No 13, The right of the child to freedom from all forms of violence</i>), 18. apríla 2011, CRC/C/GC/13.
Výbor OSN pre práva dieťaťa, všeobecný komentár č. 14	Výbor Organizácie Spojených národov pre práva dieťaťa, všeobecný komentár č. 14 (2013) o práve dieťaťa na čo najlepšie zohľadnenie jeho záujmu (<i>General Comment No 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration</i>), 29. mája 2013, CRC/C/GC/14.
Výbor OSN pre práva dieťaťa, všeobecný komentár č. 15	Všeobecný komentár č. 15 o práve dieťaťa na požívanie najvyššieho dosiahnuteľného štandardu zdravia (<i>General Comment No. 15 on the right of the child to the enjoyment of the highest attainable standard of health</i>), 17. apríla 2013, CRC/C/GC/15.
Valné zhromaždenie Organizácie Spojených národov, Usmernenia o náhradnej starostlivosti o deti	Organizácia Spojených národov, Valné zhromaždenie, rezolúcia 64/142, Usmernenia o náhradnej starostlivosti o deti, 24. februára 2010, A/RES/64/142

Rada Európy, Usmernenia o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí	Rada Európy, Usmernenia Výboru ministrov Rady Európy o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí, prijaté Výborom ministrov 17. novembra 2010 na 1 098. schôdzi zástupcov ministrov – upravená verzia z 31. mája 2011.
Rada Európy, Projekty života pre maloletých migrantov bez sprievodu	Rada Európy, Výbor ministrov, Odporúčanie CM/Rec(2007)9 Výboru ministrov členským štátom o projektoch života pre maloletých migrantov bez sprievodu, 12. júla 2007.

Príloha 2: Vybratá literatúra a judikatúra

Anti-slavery (2014), *Trafficking for forced criminal activities and begging in Europe*, Anti-Slavery International, <https://www.antislavery.org/european-states-fail-protect-thousands-people-trafficked-forced-crime/>

CBSS (Rada krajín Baltského mora) (2011), *Model Memorandum of Understanding (MoU) for law enforcement agencies and specialist service providers working with victims of human trafficking for sexual exploitation in the Baltic Sea Region*, Štokholm, Švédsko, Pracovná skupina pre boj proti obchodovaniu s ľuďmi, sekretariát CBSS, <http://www.cbss.org/safe-secure-region/tfthb/>

CBSS (2015), *Transnational child protection: practical guide for caseworkers and case officers*, Štokholm, Švédsko, sekretariát Rady štátov Baltského mora, <http://www.childrenatrisk.eu/projects-and-publications/protect-children-on-the-move/>

CBSS (2016), *Guidelines promoting the human rights and the best interests of the child in transnational child protection cases*, Štokholm, Švédsko, sekretariát Rady štátov Baltského mora, https://www.cbss.org/wp-content/uploads/2013/01/Guidelines_-_promoting_the_Human_Rights_and_the_Best_Interest_of_the_Child_in_Transnational_Child_Protection_Cases.pdf

CBSS (2019), *Listen Up! Creating conditions for children to speak and be heard, Professional communication with children at risk of exploitation and trafficking – Experience and lessons learned from the Baltic Sea Region*, Štokholm, Švédsko, sekretariát Rady štátov Baltského mora, <http://www.childrenatrisk.eu/projects-and-publications/protect-children-on-the-move/>

Child Rights International Network (CRIN), *Minimum Ages of Criminal Responsibility in Europe*, <https://archive.crin.org/en/home/ages/europe>

CONNECT (2014), *Identifying good practices in, and improving, the connections between actors involved in reception, protection and integration of unaccompanied children in Europe*, ďalšie informácie pozri v časti „Connect Tools“ na webovom sídle CONNECT, <http://www.connectproject.eu/tools.html>

Detský fond OSN (UNICEF) (2004), *Let's talk – Developing effective communication with child victims of abuse and human trafficking*, Priština, Kosovo, UNICEF, http://www.childtrafficking.org/cgi-bin/ct/main.sql?ID=1326&file=view_document.sql&TITLE=-1&AUTHOR=-1&THESAURO=-1&ORGANIZATION=-1&TYPE_DOC=-1&TOPIC=-1&GEOG=-1&YEAR=-1&LISTA=No&COUNTRY=-1&FULL_DETAIL=Yes

EASO (Európsky podporný úrad pre azyl) (2018), *EASO Practical Guide on age assessment*, druhé vydanie, Valletta, Európsky podporný úrad pre azyl, <https://www.easo.europa.eu/news-events/easo-publishes-practical-guide-age-assessment>

EASO (Európsky podporný úrad pre azyl) (2018), *EASO Training Curriculum*, <https://www.easo.europa.eu/training>

ELGE (Európsky inštitút pre rodovú rovnosť) (2018), *Gender-specific measures in anti-trafficking actions*, Vilnius, Európsky inštitút pre rodovú rovnosť, <https://eige.europa.eu/publications/gender-specific-measures-anti-trafficking-actions-report>

Eurojust (Európska jednotka pre justičnú spoluprácu) (2017), *Praktická príručka týkajúca sa spoločných vyšetrovacích tímov*, Generálny sekretariát Rady Európskej únie, <http://www.eurojust.europa.eu/doclibrary/JITs/joint-investigation-teams/Pages/jits-framework.aspx>

Europol (Agentúra Európskej únie pre spoluprácu v oblasti presadzovania práva) (2014), *Child trafficking for exploitation in forced criminal activities and forced begging*, Haag, <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/child-trafficking-for-exploitation-in-forced-criminal-activities-and-forced-begging>

Europol (Agentúra Európskej únie pre spoluprácu v oblasti presadzovania práva) (2018), *Criminal networks involved in the trafficking and exploitation of underage victims in the EU*, situačná správa, ref. č. 1001370, Haag, <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/criminal-networks-involved-in-trafficking-and-exploitation-of-underage-victims-in-eu>

Europol (Agentúra Európskej únie pre spoluprácu v oblasti presadzovania práva) (2018), *Internet organised crime threat assessment (IOCTA)*, Haag, Agentúra Európskej únie pre spoluprácu v oblasti presadzovania práva, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment-iocta-2018>

Európska komisia (2012), *Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov. Stratégia EÚ na roky 2012 – 2016 zameraná na odstránenie obchodovania s ľuďmi*, COM(2012) 286 final, Brusel, 19. júna 2012, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX:52012DC0286>

Európska komisia (2013), *Guidelines for the identification of victims of trafficking in human beings*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/guidelines-identification-victims_en

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

Európska komisia (2013), *Práva EÚ priznávané obetiam obchodovania s ľuďmi*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/eu-rights-victims-trafficking-now-available-all-european-languages_en

Európska komisia (2015), *Coordination and cooperation in integrated child protection systems*, *Reflection paper given at the 9th European Forum on the rights of the child*, 30. apríla 2015, https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/child-protection-systems_en

Európska komisia (2015), *Study on high-risk groups for trafficking in human beings*, záverečná správa, Luxemburg, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie (Úrad pre publikácie), https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/study-high-risk-groups-trafficking-human-beings_en

Európska komisia (2016), *Praktická príručka na uplatňovanie nového nariadenia Brusel IIa*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f7d39509-3f10-4ae2-b993-53ac6b9f93ed/language-sk>

Európska komisia (2016), *Správa Komisie Európskemu parlamentu a Rade o posúdení rozsahu, v akom členské štáty prijali opatrenia potrebné na dosiahnutie súladu so smernicou 2011/36/EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania v súlade s článkom 23 ods. 1, COM(2016) 722 final*, Brusel, 2. decembra 2016, https://ec.europa.eu/home-affairs/news/commission-reports-member-states-measures-combat-trafficking-human-beings_en

Európska komisia (2017), *Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade. Správa o opatreniach prijatých v nadväznosti na stratégiu EÚ zameranú na odstránenie obchodovania s ľuďmi a stanovenie ďalších konkrétnych opatrení*, COM(2017) 728 final, Brusel, 4. decembra 2017, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:52017DC0728>

Európska komisia (2018), *A Europe that protects: Commission calls for continued action to eradicate trafficking in human beings*, tlačová správa, Brusel, 4. decembra 2018, https://ec.europa.eu/home-affairs/news/europe-protects-commission-calls-continued-action-eradicate-trafficking-human-beings_en

Európska komisia (2018), *Commission Staff working document accompanying the document Report from the Commission to the European Parliament and the Council Second report on the progress made in the fight against trafficking in human beings (2018) as required under Article 20 of Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims*, SWD(2018) 473 final, Brusel, 3. decembra 2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=SWD:2018:473:FIN>

Európska komisia (2018), *Správa Komisie Európskemu parlamentu a Rade. Druhá správa o pokroku dosiahnutom v boji proti obchodovaniu s ľuďmi* (2018), ako sa to vyžaduje podľa článku 20 smernice 2011/36/EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania, COM(2018) 777 final, Brusel, 3. decembra 2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=COM:2018:0777:FIN>

Európska komisia (2018), *Working together to address trafficking in human beings: key concepts in a nutshell*, 4. decembra 2018, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/working-together-to-address-trafficking-in-human-beings-concepts-in-a-nutshell_en

Európske monitorovacie centrum pre drogy a drogovú závislosť (EMCDDA) (2012), *Pregnancy, childcare and the family: Key issues for Europe's response to drugs*, EMCDDA, http://www.emcdda.europa.eu/publications/selected-issues/children_bg

Európske monitorovacie centrum pre drogy a drogovú závislosť (EMCDDA) (2017), *Health and social responses to drug problems: A European guide*, EMCDDA, <http://www.emcdda.europa.eu/publications/manuals/health-and-social-responses-to-drug-problems-a-european-guide>

FRA (Agentúra Európskej únie pre základné práva) (2014), *Certification and accreditation procedures for professionals*, <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/mapping-child-protection-systems-eu/certification>

FRA (Agentúra Európskej únie pre základné práva) (2014), *Príručka o európskom práve v oblasti azylu, hraníc a imigrácie*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, <https://fra.europa.eu/en/publication/2013/handbook-european-law-relating-asylum-borders-and-immigration>

FRA (Agentúra Európskej únie pre základné práva) (2015), *Child-friendly justice – Perspectives and experiences of professionals on children's participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/child-friendly-justice-perspectives-and-experiences-professionals-childrens> a <https://fra.europa.eu/en/publication/2017/child-friendly-justice-perspectives-and-experiences-children-and-professionals>

FRA (Agentúra Európskej únie pre základné práva) (2015), *Guardianship systems for children deprived of parental care in the European Union*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/guardianship-children-deprived-parental-care>

FRA (Agentúra Európskej únie pre základné práva) (2015), *Mapping child protection systems in the EU*, <https://fra.europa.eu/en/publication/2015/mapping-child-protection-systems-eu>

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

FRA (Agentúra Európskej únie pre základné práva) (2017), *Child-friendly justice – Perspectives and experiences of children involved in judicial proceedings as victims, witnesses or parties in nine EU Member States*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, <https://fra.europa.eu/en/publication/2017/child-friendly-justice-childrens-view>

FRA (Agentúra Európskej únie pre základné práva) (2017), *Súdnictvo zohľadňujúce potreby detí – kontrolný zoznam pre odborných pracovníkov*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/child-friendly-justice-checklist-professionals>

FRA (Agentúra Európskej únie pre základné práva) (2018), *Handbook on European data protection law – 2018 edition*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/handbook-european-data-protection-law>

FRA (Agentúra Európskej únie pre základné práva) (2018), *Preventing unlawful profiling today and in the future: a guide*, Luxemburg, Úrad pre publikácie, <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/prevent-unlawful-profiling>

Frontex (Európska agentúra pre riadenie operačnej spolupráce na vonkajších hraniciach členských štátov Európskej únie) (2015), *VEGA príručka: Deti na letiskách, rizikové situácie pre deti na letiskách – Príručka pre príslušníkov pohraničnej stráže*, Varšava, Poľsko, Frontex, https://frontex.europa.eu/assets/Publications/General/VEGA_children/SK.pdf

Haagska konferencia medzinárodného práva súkromného (2005), *Guide to good practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction, Part III – Preventive measures*, Bristol, Spojené kráľovstvo, Jordan Publishing, <https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=3639>

Haagska konferencia medzinárodného práva súkromného (2014), *Praktická príručka k vykonávaniu Haagskeho dohovoru o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa z 19. októbra 1996*, HCCH Publications, <https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=6096&dtid=3>

Hurley B., Mandy J.-B. a Swati P., National Society for the Prevention of Cruelty to Children (NSPCC) (2015), *Free to move, invisible to care*, Londýn, <https://library.nspcc.org.uk/HeritageScripts/Hapi.dll/search2?CookieCheck=43536.4907562384&searchTermo=C5717>

Invernizzi A. v spolupráci s ARSIS (2011), *Vulnerability to exploitation and trafficking of Bulgarian children and adolescents in Greece: A case study of street-based survival strategies in Thessaloniki*, MARIO Project, ARSIS Thessaloniki, <https://resourcecentre.savethechildren.net/publishers/mario-project>

IOM (Medzinárodná organizácia pre migráciu)(2017), *Enhancing the Safety and Sustainability of the Return and Reintegration of Victims of Trafficking*, <https://publications.iom.int/books/enhancing-safety-and-sustainability-return-and-reintegration-victims-trafficking>

IOM (Medzinárodná organizácia pre migráciu) (2017), *IOM, EU Aid Victims of Human Trafficking through New Online Platform*, tlačová správa, 4. decembra 2017, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/transnational-referral-mechanism-model---trm_en

OBSE (Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe) (2004), *National Referral Mechanisms – Joining efforts to protect the rights of trafficked persons: a practical handbook*, OBSE, <https://www.osce.org/odihr/13967>

OBSE (Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe) (2013), *Policy and legislative recommendations towards the effective implementation of the non-punishment provision with regard to victims of trafficking*, Viedeň, Rakúsko, Úrad OBSE osobitného zástupcu a koordinátora pre boj proti obchodovaniu s ľuďmi, <https://www.osce.org/secretariat/101002>

ODIHR (Úrad pre demokratické inštitúcie a ľudské práva) (2014), *Guiding principles on human rights in the return of trafficked persons*, Varšava, Poľsko, ODIHR, <https://www.osce.org/odihr/124268>

Promise 2 (2017-2019), The European Barnahus Movement, ďalšie informácie na: <https://www.childrenatrisk.eu/promise/welcome-to-promise-2/>

Rada Európy (RE) (2010), *Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child friendly justice*, Štrasburg Cedex, Council of Europe Publishing, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016804b2cf3

Rada Európy (RE) (2018), *Handbook for frontline professionals on how to convey child-friendly information to children in migration*, Štrasburg Cedex, Council of Europe Publishing, <https://rm.coe.int/how-to-convey-child-friendly-information-to-children-in-migration-a-ha/1680902f91>

Save the Children (2016), *Young invisible enslaved: The child victims at the heart of trafficking and exploitation in Italy*, Save the Children Italy, <https://resourcecentre.savethechildren.net/library/young-invisible-enslaved-child-victims-heart-trafficking-and-exploitation-italy>

Skupina expertov pre boj proti obchodovaniu s ľuďmi (GRETA), *Report on the implementation of the Convention on Action against Trafficking in Human Beings*, <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/general-reports>

Súdny dvor Európskej únie (SDEÚ), C-435/06, C./Fínsko, 27. novembra 2007.

Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný

Súdny dvor Európskej únie (SDEÚ), C-92/12 PPU, Health Service Executive/S. C. a A. C., 26. apríla 2012.

Terre des Hommes (2015), *Entrusted children: A study on the legal requirements and procedures concerning the exit and re-entry of Romanian minors in the context of human trafficking: the role of Public Notaries*, <http://tdh-europe.org/library/entrusted-children/7233>

UNICEF (2006), *Reference guide on protecting the rights of child victims of trafficking in Europe*, <https://www.refworld.org/docid/49997af7d.html>

UNICEF, Vysoký komisár Organizácie Spojených národov pre utečencov (UNHCR) (2014), *Safe and sound: what States can do to ensure respect for the best interests of unaccompanied and separated children in Europe (Bezpečne a v zdraví: čo štáty môžu podniknúť, aby zabezpečili presadenie najlepšieho záujmu detí bez sprievodu a detí odlúčených od rodičov)*, UNHCR, <https://www.refworld.org/docid/5423da264.html>

Úrad Organizácie Spojených národov pre drogy a kriminalitu (UNODC) (2009), *Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners*, UNODC, <http://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/2009/anti-human-trafficking-manual.html>

Príloha 3: Zoznam kontaktných údajov

Organizácia/sieť	Webové sídlo
Kontakty na vnútroštátnej úrovni	
Ústredné orgány zriadené podľa nariadenia Brusel IIa	Európsky portál elektronickej justície
Ústredné orgány zriadené podľa Haagskych dohovorov o ochrane detí	Kontakty pre Haagske dohovory
Národní spravodajcovia alebo rovnocenné mechanizmy v oblasti obchodovania s ľuďmi	Kontakty: národní spravodajcovia
Platforma občianskej spoločnosti proti obchodovaniu s ľuďmi	Platforma občianskej spoločnosti
Príslušné agentúry EÚ	
Europol – Agentúra Európskej únie pre spoluprácu v oblasti presadzovania práva	Kontakt pre orgány presadzovania práva
Eurojust – Európska jednotka pre justičnú spoluprácu	Kontakty pre odborných pracovníkov
CEPOL – Agentúra Európskej únie pre odbornú prípravu v oblasti presadzovania práva	CEPOL

Príloha 4: Prehľad toho, čo by mali robiť zodpovedné orgány

Orgán	Možné úkony
Polícia	<p>Odhaliť dieťa, ktoré potrebuje ochranu</p> <p>Určiť totožnosť</p> <p>Vykonať posúdenie rizika</p> <p>Vykonať opatrenia na ochranu bezpečnosti dieťaťa</p> <p>Vyšetrowanie a začatie súdneho konania</p> <p>Odovzdať dieťa službám v oblasti ochrany vrátane obetí obchodovania s ľuďmi</p> <p>Informovať dieťa</p> <p>Vypočuť dieťa a zohľadniť jeho názory</p>
Pohraničná stráž	<p>Odhaliť dieťa, ktoré potrebuje ochranu</p> <p>Odovzdať dieťa službám v oblasti ochrany vrátane obetí obchodovania s ľuďmi</p> <p>Informovať dieťa</p> <p>Vypočuť dieťa a zohľadniť jeho názory</p>
Služby v oblasti ochrany detí/ sociálne služby	<p>Odhaliť dieťa, ktoré potrebuje ochranu</p> <p>Otvoriť a viesť individuálny spis</p> <p>Poskytnúť okamžitú pomoc a ochranu</p> <p>Postúpiť detskú obeť obchodovania s ľuďmi zodpovednému orgánu vrátane národných referenčných mechanizmov (NRM) v prípade detských obetí obchodovania s ľuďmi</p> <p>Vymenovať dočasného opatrovníka</p> <p>Posúdiť najlepší záujem dieťaťa</p> <p>Informovať dieťa</p> <p>Vypočuť dieťa a zohľadniť jeho názory</p> <p>Vypátrať rodinu a posúdiť rodinné pomery</p> <p>Monitorovať blaho dieťaťa po zavedení trvalého riešenia</p>
Opatrovník	<p>Byť hlavnou kontaktnou osobou pre dieťa</p> <p>Monitorovať blaho dieťaťa</p> <p>Zastupovať dieťa</p> <p>Zabezpečovať najlepší záujem dieťaťa</p> <p>Informovať dieťa</p> <p>Vypočuť dieťa a zohľadniť jeho názory</p>
Justičné orgány	<p>Vymenovať opatrovníka a uistiť sa, že dieťa má zákonného zástupcu</p> <p>Realizovať súdne konanie (občianske, správne, trestné)</p> <p>Určiť právomoc</p> <p>Udržiavať kontakty so súdom v druhom členskom štáte/ostatných členských štátoch EÚ</p> <p>Vypočuť dieťa a zohľadniť jeho názory</p>

Orgán	Možné úkony
Ústredné orgány podľa nariadenia Brusel IIa	Na požiadanie koordinovať komunikáciu medzi rôznymi členskými štátmi EÚ v jednotlivých prípadoch v rozsahu pôsobnosti nariadenia Konať ako spojovací článok alebo uľahčovať kontakty medzi súdmi Zasielať sociálnym službám alebo službám v oblasti ochrany detí žiadosti o sociálny posudok týkajúci sa všeobecnej situácie dieťaťa Poskytnúť informácie rodičom
Konzulárne orgány	Pomôcť dieťaťu zbavenému slobody Konať ako spojovací článok medzi členskými štátmi EÚ Zorganizovať cestovanie Informovať dieťa Vypočuť dieťa a zohľadniť jeho názory

Obráťte sa na EÚ

Osobne

V rámci celej EÚ existujú stovky informačných centier Europe Direct. Adresu centra najbližšieho k vám nájdete na tejto webovej stránke: https://europa.eu/european-union/contact_sk

Telefonicky alebo e-mailom

Europe Direct je služba, ktorá odpovedá na vaše otázky o Európskej únii. Túto službu môžete kontaktovať:

- prostredníctvom bezplatného telefónneho čísla: 00 800 6 7 8 9 10 11 (niektorí operátori môžu tieto hovory spoplatňovať),
- prostredníctvom štandardného telefónneho čísla: +32 22999696, alebo
- e-mailom na tejto webovej stránke: https://europa.eu/european-union/contact_sk

Vyhľadávanie informácií o EÚ

Online

Informácie o Európskej únii sú dostupné vo všetkých úradných jazykoch Európskej únie na webovej stránke Europa: https://europa.eu/european-union/index_sk

Publikácie EÚ

Publikácie EÚ, bezplatné alebo platené, si môžete stiahnuť alebo objednať z kníhkupectva na webovej stránke <https://op.europa.eu/sk/publications>. Ak chcete získať viac než jeden výtlačok bezplatných publikácií, obráťte sa na službu Europe Direct alebo vaše miestne informačné centrum (pozri https://europa.eu/european-union/contact_sk).

Právo EÚ a súvisiace dokumenty

Prístup k právnym informáciám EÚ vrátane všetkých právnych predpisov EÚ od roku 1952 vo všetkých úradných jazykoch nájdete na webovej stránke EUR-Lex: <http://eur-lex.europa.eu>

Otvorený prístup k údajom z EÚ

Portál otvorených dát EÚ (<http://data.europa.eu/euodp/sk>) poskytuje prístup k súborom dát z EÚ. Dáta možno stiahnuť a opätovne použiť bezplatne na komerčné aj nekomerčné účely.

Cielom príručky *Deti bez rodičovskej starostlivosti nachádzajúce sa v inom členskom štáte EÚ, ako je ich vlastný*, je posilniť schopnosť reagovať všetkých príslušných subjektov v oblasti ochrany detí. Ochrana týchto dievčat a chlapcov je prvoradou povinnosťou členských štátov EÚ, ktorá vyplýva z medzinárodného a európskeho právneho rámca. Táto príručka sa zameriava na detské obeť obchodovania s ľuďmi a ohrozené deti, čím sa realizuje opatrenie stanovené v *Oznámení o posilnení opatrení EÚ zameraných na boj proti obchodovaniu s ľuďmi z roku 2017*, a zohľadňuje určené charakteristiky, a to aj s ohľadom na rodovú špecifickosť tejto trestnej činnosti.

Prostredníctvom súboru „10 opatrení“ poskytuje príručka praktické návrhy, ako identifikovať, postúpiť a podporovať deti, vysvetľuje, ako uplatňovať zásady, ako je právo dieťaťa na vypočutie, ako aj zabezpečiť jeho najlepší záujem pri rozhodovaní o trvalom riešení. Príručka poskytuje praktické informácie na zlepšenie vnútroštátnej a nadnárodnej spolupráce v rámci EÚ a o podpore, ktorú môžu poskytnúť príslušné agentúry EÚ, vrátane boja proti beztrestnosti, ktorá stimuluje obchodovanie s deťmi. Túto príručku môžu využívať odborní pracovníci, ako sú orgány presadzovania práva a súdne orgány, sociálni pracovníci, zdravotnícki pracovníci, úradníci v oblasti ochrany detí, opatrovníci, sudcovia, právnicki alebo ústredné orgány zriadené podľa nariadenia Brusel IIa, ale aj orgány, ktoré stanovujú postupy a protokoly. Posilnenie spolupráce v rámci EÚ a presadzovanie prístupu všetkých zúčastnených strán, ktoré je založené na základných právach, posilní ochranu všetkých detí bez rodičovskej starostlivosti vrátane detských obetí obchodovania s ľuďmi a prispeje k úsiliu o predchádzanie týmto javom.